

ดุลยภาพ: ร่างกายกับลมหายใจ

โดย

นางสาวนพเกล้า ศรีมัตย์กุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์ แบบ 1.1 ปริญญาตุษฎีบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ดุจภาพ: ร่างกายกับลมหายใจ

โดย
นางสาวนพเกล้า ศรีมาตย์กุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

สาขาวิชาทัศนศิลป์ แบบ 1.1 ปริญญาตรีบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

BALANCE : BODY AND MIND

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy (VISUAL ARTS)
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2018
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	ดุลยภาพ: ร่างกายกับลมหายใจ
โดย	นพเกล้า ศรีมัตย์กุล
สาขาวิชา	ทัศนศิลป์ แบบ 1.1 ปริญญาตรีบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ พิษณุ ศุภนิมิตร

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ ปรีชา เกาทอง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ พิษณุ ศุภนิมิตร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยยศ อิชฎีวรพันธุ์)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ วิจัย สิริรัตน์)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ กัญญา เจริญศุภกุล)

58007803 : ทัศนศิลป์ แบบ 1.1 ปริญญาตรีบัณฑิต

คำสำคัญ : ร่างกาย, จิตใจ, ลมหายใจ, ดุลยภาพ, กระบวนการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

นางสาว นพเกล้า ศรีมาตย์กุล: ดุลยภาพ: ร่างกายกับลมหายใจ อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ : ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ พิษณุ ศุภนิมิตร

ศิลปนิพนธ์ชุดดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ (Balance : Body and Mind) เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาแนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะผ่านการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จากคำถามของการศึกษาที่ว่า แนวทางการใช้วิปัสสนากรรมฐานในการสร้างสรรค์ศิลปะมีรูปแบบเป็นอย่างไร และจะสามารถใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวตนกับพื้นที่ว่าง (รูป -นาม) ตามความเป็นจริงได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ทางการศึกษา 1.แสดงออกทางทัศนศิลป์ด้วยการสำรวจความเคลื่อนไหวของตนเองกับพื้นที่ว่างแวดล้อมที่มีความหมาย ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของงานศิลปะ 2.ศึกษาแนวทางการใช้สมาธิและวิปัสสนากรรมฐานในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และ 3.เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ตระหนักถึงความสำคัญของร่างกายและลมหายใจเป็นวิปัสสนาธรรมา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ และนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป โดยวิธีการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ 1.ด้านแนวความคิดจากปรัชญาแนวคิดพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานิกายเซน 2. ด้านการสร้างสรรค์ผลงานศึกษาจากแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินอ้างอิง

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาสามารถสร้างสรรค์ผลงานจากร่องรอยประทับในขณะที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยเทคนิควิดีโอศิลปะการแสดงสด (VDO Performing Arts) และศิลปะการจัดวาง (Installation Arts) จำนวน 4 ชุด และค้นพบว่างานศิลปะที่ใช้พลังสมาธิเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปะเซนมี 3 ลักษณะคือ 1.การใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ 2. การใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน 3. การใช้พลังสมาธิทั้งแบบฉับพลันและแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน

โดยผลงานสร้างสรรค์ศิลปนิพนธ์ชุดดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจเป็นผลงานที่ใช้ทั้งพลังสมาธิแบบกินระยะเวลาและแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงานที่นำเสนอสภาวะความสมดุลระหว่าง รูป (ร่างกาย) กับนาม (ลมหายใจ) ด้วยการประทับร่องรอยร่างกายในแต่ละขณะของลม

หายใจผ่านช่วงจังหวะและระยะเวลาในแต่ละหนึ่งลมหายใจ ด้วยการแทนค่า รูป = ร่องรอยประทับ
ร่างกาย (เท้า/ ใบหน้า/ อวัยวะอื่นๆ) นาม = ลมหายใจ (พื้นที่ว่าง/ จังหวะ/ ระยะเวลา)

58007803 : Major (VISUAL ARTS)

Keyword : Body, Mind, Breath, Balance, Meditation processes

MISS NOPHAKLAO SRIMATYAKUN : BALANCE : BODY AND MIND THESIS

ADVISOR : PROFESSOR EMERITUS PISHNU SUPARNIMIT

The art thesis called "Balance : Body and Mind" is the reflection of the study, the exploring of balance between the body, breath and one's own mind while practicing meditation through the creation of arts. This thesis aimed to 1. Express in visual art by applying the reaction from exploring self-movements and meaningful free space surrounding then convey them in the forms of arts. 2. Study guidelines for using meditation in order to create works of arts and 3. Encourage the awareness of public about the importance of the body and breath as the burden of contemplation which are necessary for human living and employ the knowledge obtained from the study to apply to create further works of arts.

By studying the philosophy of Buddhism, Zen Buddhism and the guidance for creating works of reference artists with the comparative analysis and the experimentation through art creation which are VDO performing arts and installation arts.

According to the results of this study, the researcher was able to create totally 4 works of arts from the stamping (imprint) while practicing meditation. Furthermore, the findings represented that arts which used power of meditation as guidelines to create works of Zen artists can be divided into 3 major characteristics, namely 1.) The usage of the power of sudden meditation to create arts 2.) The usage of the power of time consuming meditation to create arts and 3) The usage of both the power of time consuming meditation and sudden meditation to create arts.

The presentation of these works are related to the balance between forms (bodies) and abstracts (breath) by stamping the body traces in each moment of breath through the rhythm and duration of each one of breath with representation of forms

= traces of body stamping (foot/ face / other organs), abstracts = breaths (free space / rhythm / duration)

กิตติกรรมประกาศ

ศิลปินพันธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาจากหลายๆ ภาคส่วน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กองทุนส่งเสริมการศึกษาก่อสร้างสรรคศิลป์ มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่ได้มอบทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์เกียรติคุณพิชญ์ สุภานิมิตร รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยศ อิชฎิวรพันธ์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณคณะกรรมการศิลปินพันธ์ทุกท่านที่คอยให้คำปรึกษาชี้แนะ และช่วยเหลือจนงานศิลปินพันธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ท้ายสุดนี้ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณศาสตราจารย์เกียรติคุณกัญญา เจริญศุภกุล ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้เสียสละเวลาเพื่อให้คำแนะนำปรึกษาตรวจปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอันมีค่าที่ทำให้งานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

คุณประโยชน์ที่บังเกิดจากรายงานการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบแต่ทุกท่านที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น รวมถึงบิดา มารดา ผู้ให้การศึกษาคณาจารย์ ตลอดจนคุณครู อาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้ศึกษา ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าศิลปินพันธ์ฉบับนี้จะมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจได้ตามสมควร

นพเกล้า ศรีมาตย์กุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญภาพ	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
หน้า.....	ณ
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	2
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
คำถามสำคัญของการศึกษา	4
ขอบเขตการศึกษา	5
ขั้นตอนการศึกษา	7
เวลาที่ใช้ในการศึกษา.....	9
วิธีการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงาน	10
อุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงาน	11
นิยามศัพท์.....	13
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	15
บทที่ 2	17
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	17

ส่วนที่ 1 : กรอบทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (conceptual frameworks) 17	
1.1 สมานธิและวิปัสสนากับพุทธศาสนา.....	17
1.2 สมานธิกับเซน.....	19
1.3 สมานธิกับการสร้างสรรค์ศิลปะ.....	20
1.4 เวลากับการสร้างสรรค์ศิลปะ.....	30
ส่วนที่ 2 : กรอบการศึกษาด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน (practical frameworks).....	33
2.1 การศึกษาศิลปินที่ใช้การประทับร่องรอยเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน.....	33
เฟเดอริโค พิเทรลลา.....	34
แอน เทเรซ่า เดอ คีร์สเมคเกอร์.....	37
2.2 การศึกษาศิลปินที่ใช้สมานธิเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน.....	40
1. ศิลปินที่ใช้สมานธิแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์งานศิลปะ.....	41
1.1 วูฟกัง ไลป์.....	41
1.2 โมโตอิ ยามาโมโต.....	43
2.1. หวาง โดงหลิง.....	45
3. ศิลปินที่ใช้ทั้งแบบกินระยะเวลาและความฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน.....	47
3.1 ดักลาส ดีแอส.....	47
สรุปผลการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	50
1. กรอบทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา.....	50
2. กรอบการศึกษาทางด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน.....	53
บทที่ 3.....	55
แนวความคิดและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน.....	55
ผลทางทัศนศิลป์.....	82
บทสรุปแนวความคิดและกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงาน.....	83
บทที่ 4.....	87

ผลการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์	87
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ผลงานชุดที่ 1 “The Beginning of Self - Learning”	87
1.1 การวิเคราะห์คุณภาพที่ปรากฏในผลงานชุด “The Beginning of Self- Learning” ...	91
1.2 การวิเคราะห์ความหมายของรูปร่างกายและการประทับร่องรอยของผลงานชุด “The Beginning of Self- Learning”	93
1.3 การวิเคราะห์ความหมายของลมหายใจและการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานชุด “The Beginning of Self- Learning”	94
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ผลงานชุดที่ 2 “The Conversation between Body and Mind”	95
2.1 การวิเคราะห์คุณภาพที่ปรากฏในผลงานชุด “The Conversation between Body and Mind”	101
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ผลงานชุดที่ 3 “The Imprint of Self- Learning”	106
การวิเคราะห์ความหมายของรูปร่างกายและการประทับร่องรอยของผลงาน	113
ชุด “The Imprint of Self- Learning”	113
ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ผลงานชุดที่ 4 “The Relationship Between Body and Mind”	115
บทที่ 5	125
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	125
กรอบทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	125
วิธีการสร้างสรรค์ผลงาน	131
ปัญหาและข้อเสนอแนะในการสร้างสรรค์ผลงาน	139
รายการอ้างอิง	140
ประวัติผู้เขียน	142

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1	Rock Garden - Ryoanji Temple.....	22
ภาพที่ 2	Tea master Sen Soshitsu XV in a Japanese teahouse. (ภาพซ้าย).....	24
ภาพที่ 3	Tea host Shozo Sato prepares tea during February. (ภาพขวา).....	24
ภาพที่ 4	นาคาโตมิ ฮาจิเมะ (Nakatomi Hajime, 1974 - ปัจจุบัน) (ภาพขวา).....	26
ภาพที่ 5	มิโนอูระ ชิคุ (Minoura Chikuh, 1934 - ปัจจุบัน) (ภาพซ้าย).....	26
ภาพที่ 6	เหลียง ไค (ภาพซ้าย).....	28
ภาพที่ 7	นาคาฮาระ นันเท็มโบ (Nakahara Nantenbo ค.ศ.1839 - 1925) (ภาพขวา)	28
ภาพที่ 8	แผนผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์งานของศิลปินเซน	30
ภาพที่ 9	ภาพถ่ายจากสวนวัดนิชิฮงกันจิ ค.ศ 1934 (ภาพบน).....	32
ภาพที่ 10	ภาพถ่ายจากสวนวัดนิชิฮงกันจิ ค.ศ. 1980 (ภาพกลาง).....	32
ภาพที่ 11	ภาพถ่ายจากสวนวัดนิชิฮงกันจิและค.ศ. 1990 (ภาพล่าง).....	32
ภาพที่ 12	Mutilated fingers (negative handprint),.....	34
ภาพที่ 13	ภาพประทับฝ่ามือสีแดง ถ้ำฝ่ามือแดง จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย	34
ภาพที่ 14	Federico Pietrella.....	35
ภาพที่ 15	ภาพขยายขั้นตอนการทำงานของ เฟเดอริโก ปีเทรลลา (Federico Pietrella).....	36
ภาพที่ 16	On Kawara (ภาพซ้าย).....	37
ภาพที่ 17	Roman Opalka (ภาพขวา).....	37
ภาพที่ 18	แอน เทเรซ่า เดอ คีร์สเมคเกอร์.....	38
ภาพที่ 19	ภาพขยายขั้นตอนการทำงานของ แอน เทเรซ่า เดอ เมคเกอร์ (Anne Teresa De Keersmaeker).....	39
ภาพที่ 20	แผนผังที่แสดงวิวัฒนาการของภาพพิมพ์	40

ภาพที่ 21 ตัวอย่างผลงานและกระบวนการการทำงานของ วุฟกัง ไลป์	42
ภาพที่ 22 กระบวนการทำงานของของ วุฟกัง ไลป์.....	43
ภาพที่ 23 แสดงมุมมองในการชมผลงานของวุฟกัง ไลป์	43
ภาพที่ 24 โมโตอิ ยามาโมโต.....	44
ภาพที่ 25 ภาพร่างและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ของโมโตอิ ยามาโมโต.....	45
ภาพที่ 26 หว่าง ดงหลิง	46
ภาพที่ 27 กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของ หว่าง ดงหลิง	47
ภาพที่ 28 ดักลาส ดีแอส	48
ภาพที่ 29 กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของ ดักลาส ดีแอส	49
ภาพที่ 30 แผนผังที่แสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินเซนในปัจจุบัน.....	50
ภาพที่ 31 แผนผังแสดงวิวัฒนาการของภาพพิมพ์	53
ภาพที่ 32 แผนผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินเซนในปัจจุบัน	54
ภาพที่ 33 ทางเดินจงกรมหลวงปู่มั่นที่ข้างกุฏิหลวงปู่ (ภาพซ้าย)	56
ภาพที่ 34 ทางเดินจงกรมของหลวงปู่มั่น (ภาพขวา).....	56
ภาพที่ 35 ทางเดินจงกรมที่ผู้ศึกษาได้ทดลองใช้เป็นส่วนหนึ่งสำหรับ	59
ภาพที่ 36 การทดลองกดประทับรอยเท้าขณะเดินจงกรมบนปูนเพื่อให้เกิดร่องรอยแห่งความทรงจำ	60
ภาพที่ 37 การทดลองกดประทับรอยเท้าขณะเดินจงกรมลงบนผ้าและดอกคำฝอย	61
ภาพที่ 38 การบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่งของผลงานศิลปะนิพนธ์.....	62
ภาพที่ 39 การติดต่อผลงาน.....	62
ภาพที่ 40 ภาพร่างทิศทางการเดินจงกรม.....	63
ภาพที่ 41 โมเดลการจัดแสดงนิทรรศการ	63
ภาพที่ 42 “The Beginning of Self- Learning No.1” 2017	64
ภาพที่ 43 “The Beginning of Self- Learning No.1” 2017	64
ภาพที่ 44 การนำเสนอผลงานต่อคณะกรรมการ	65

ภาพที่ 45 การค้นหา รูป- นาม.....	68
ภาพที่ 46 การทดลองใช้ผงแป้งสีขาวแทนการใช้หมึกสีดำในการประทับร่องรอย	69
ภาพที่ 47 การทดลองใช้กระจกเงาในการสร้างสรรค์ผลงาน	70
ภาพที่ 48 การทดลองใช้พาราฟินในการสร้างสรรค์ผลงาน	71
ภาพที่ 49 วัสดุที่นำมาประกอบสร้างผลงานในระยะที่ 3	72
ภาพที่ 50 กระบวนการหล่อใบหน้าขณะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยอริยาบถนั่ง	73
ภาพที่ 51 การทดลองใช้ผงแป้งเป็นวัสดุรองรับการกดประทับร่องรอย	73
ภาพที่ 52 การทดลองใช้วัสดุดินร่อนในการสร้างสรรค์ผลงาน	74
ภาพที่ 53 การทดลองใช้วัสดุดินร่อนในการสร้างสรรค์ผลงาน	74
ภาพที่ 54 ภาพกระบวนการประทับร่องรอยใบหน้าในระยะเวลาสั้น	75
ภาพที่ 55 ภาพร่างการจัดนิทรรศการ	76
ภาพที่ 56 โมเดลแนวทางในการติดตั้งผลงาน	77
ภาพที่ 57 ภาพขยายขั้นตอนการทำงานของ ผู้ศึกษา	78
ภาพที่ 58 กระบวนการประทับร่องรอยร่างกายในส่วนของใบหน้าในช่วงเวลาสั้น	78
ภาพที่ 59 “The Imprint of Self- Learning : Sand the Series #2” 2018	79
ภาพที่ 60 “The Imprint of Self- Learning : Sand the Series #2” 2018	79
ภาพที่ 61 การนำเสนอผลงานต่อคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ	80
ภาพที่ 62 แผนผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน	81
ภาพที่ 63 ผลสำเร็จของผลงานในระยะที่ 3.....	82
ภาพที่ 64 ภาพขยายร่องรอยประทับร่างกายส่วนใบหน้าที่มีการแปรผันไป ตามแต่ละขณะของลมหายใจที่ผู้สร้างกดประทับรอย	83
ภาพที่ 65 แผนผังแสดงบทสรุปกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนิพนธ์ชุด.....	86
ภาพที่ 66 “The Beginning of Self - Learning No.1” 2017	87
ภาพที่ 67 แสดงการจัดนิทรรศการศิลปกรรมเพื่อนำเสนอผลงาน.....	88

ภาพที่ 68 “The Beginning of Self- Learning No.1” 2017	89
ภาพที่ 69 “The Beginning of Self- Learning No.2” 2017	90
ภาพที่ 70 แสดงการใช้พลังสมาธิทั้งแบบกินระยะเวลาและฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน	94
ภาพที่ 71 The Conversation between Body and Mind, 2018	95
ภาพที่ 72 “The Conversation between Body and Mind”, 2017	96
ภาพที่ 73 “The Conversation between Body and Mind no.2”, 2017.....	97
ภาพที่ 74 “The Conversation between Body and Mind : Imprint the series # 1”, 2018.	98
ภาพที่ 75 “The Conversation between Body and Mind : Imprint the series # 2”, 2018.	99
ภาพที่ 76 “The Conversation between Body and Mind : Imprint the series # 2”, 2018.	100
ภาพที่ 77 ภาพขยายขั้นตอนการทำงานของผู้ศึกษา	102
ภาพที่ 78 แผนผังแสดงความหมายของรูปร่างที่ปรากฏในผลงาน	103
ภาพที่ 79 “The Conversation between Body and Mind : Imprint the series # 1”, 2018	104
ภาพที่ 80 แผนผังแสดงความหมายของพื้นที่ว่างที่ปรากฏในผลงาน	105
ภาพที่ 81 “The Imprint of Self Learning : Sand The Series #2”, 2018.....	106
ภาพที่ 82 “The Imprint of Self Learning : Flour The Series”, 2018	107
ภาพที่ 83 “The Imprint of Self Learning : Soil The Series”, 2018	108
ภาพที่ 84ภาพที่ 75 “The Imprint of Self Learning : Sand The Series #1”, 2018	109
ภาพที่ 85 “The Imprint of Self Learning : Sand The Series # 2”, 2018	110
ภาพที่ 86 ภาพขยายรายละเอียดของผลงานชุด “The Imprint of Self Learning : Sand The Series #2”	111
ภาพที่ 87 “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 2”, 2018.....	115

ภาพที่ 88 “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 1”, 2018 116

ภาพที่ 89 “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 2”, 2018 117

ภาพที่ 90 “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 3”, 2018.. 118

ภาพที่ 91 “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 4”, 2018.. 119

ภาพที่ 92 ภาพขยายรายละเอียดของผลงานชุด “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 2” 120

ภาพที่ 93 แผ่นผังแสดงประเด็นที่ปรากฏในผลงานร่วมกันเป็นรูปแผ่นผัง 124

ภาพที่ 94 แผ่นผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์งานของศิลปินเซน 127

ภาพที่ 95 แผ่นผังที่แสดงวิวัฒนาการของภาพพิมพ์ 128

ภาพที่ 96 แผ่นผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินเซนในปัจจุบัน 130

ภาพที่ 97 แผ่นผังแสดงความหมายของการประทับริยของผลงาน 132

ภาพที่ 98 แผ่นผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน 134

ภาพที่ 99 แผ่นผังแสดงบทสรุปกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนิพนธ์ชุด 135

ภาพที่ 100 แสดงความสมดุลที่เป็นองค์ประกอบหลักของการสร้างสรรค์ผลงาน 136

ภาพที่ 101 แสดงรูปร่างกายที่ปรากฏในผลงาน 137

ภาพที่ 102 แสดงรูปร่างกายที่ปรากฏในผลงาน 137

ภาพที่ 103 แสดงพื้นที่ว่างที่ปรากฏในผลงาน 138

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 แสดงระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงาน 9

ตารางที่ 2 แสดงงบประมาณในการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงาน 12

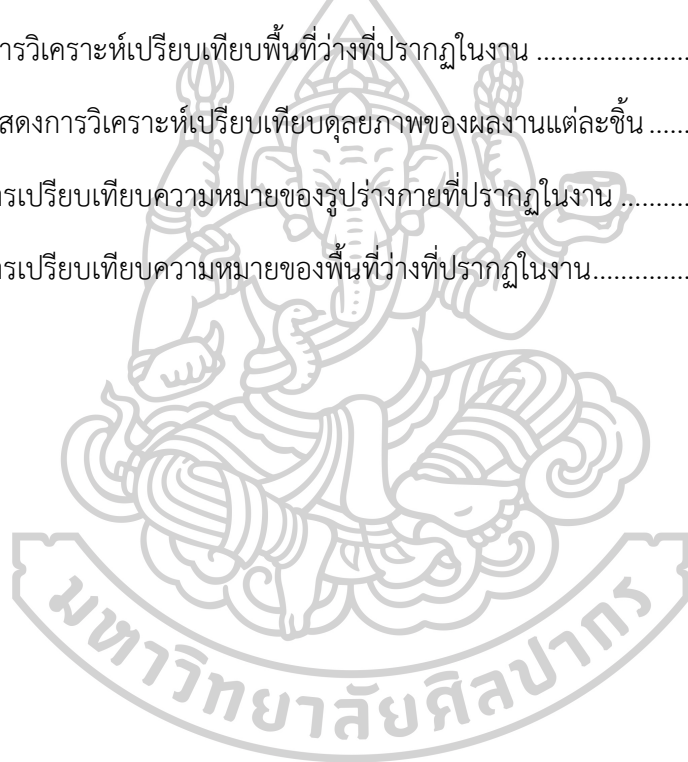
ตารางที่ 3 แสดงรูปแบบของการใช้พลังสมาธิในการจัดสวนเซน 23

ตารางที่ 4 แสดงรูปแบบของการใช้พลังสมาธิในพิธีชงน้ำชา หรือชาโนยู 25

ตารางที่ 5 แสดงรูปแบบของการใช้พลังสมาธิในงานทัศนศิลป์ไม้ไผ่แบบปู 27

ตารางที่ 6 แสดงรูปแบบของการใช้พลังสมาธิในงานงานจิตรกรรมจีน 29

ตารางที่ 7เปรียบเทียบการใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันและการใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลา	49
ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบความสมดุลแบบเท่ากันทั้งสองข้างและไม่เท่ากันทั้งสองข้างที่ปรากฏในผลงาน.....	92
ตารางที่ 9 แสดงความหมายของรูปร่างกายและร่องรอยประทับในผลงาน	93
ตารางที่ 10 แสดงความสมดุลในงานชุด“The Conversation between Body and Mind”	101
ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบด้านคุณภาพของงานแต่ละชิ้น.....	112
ตารางที่ 12การวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายของรูปร่างกาย	113
ตารางที่ 13 การวิเคราะห์เปรียบเทียบพื้นที่ว่างที่ปรากฏในงาน	114
ตารางที่ 14 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพของผลงานแต่ละชิ้น	121
ตารางที่ 15การเปรียบเทียบความหมายของรูปร่างกายที่ปรากฏในงาน	122
ตารางที่ 16การเปรียบเทียบความหมายของพื้นที่ว่างที่ปรากฏในงาน.....	123

บทที่ 1

บทนำ

ดุลยภาพ (balance or equilibrium) หรือความสมดุลเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และทุกสรรพสิ่งที่อาศัยซึ่งกันและกันบนโลก สภาวะความสมดุลของสรรพสิ่งจึงเป็นไปตามเหตุปัจจัยและเงื่อนไขซึ่งกันและกันอย่างได้ดุลและไม่หยุดนิ่ง การเคลื่อนขยับที่เกิดจากการถ่วงดุลถ่ายเทและกลับมาสู่สภาวะสมดุล คือสัมพันธ์ภาพที่เกื้อหนุน เชื่อมโยงและเกี่ยวพันทุกสรรพสิ่งให้ดำเนินชีวิตไปได้อย่างเป็นปกติ ดุลยภาพจึงมีความสำคัญและนำไปสู่การเกิดระบบระเบียบต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

การสร้างดุลยภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์จำเป็นต้องสร้างดุลยภาพให้เกิดขึ้นกับตนเองใน 3 ด้านอันประกอบไปด้วย 1. ดุลยภาพของร่างกาย การรักษาดุลยภาพให้เกิดขึ้นกับร่างกายของตนเอง โดยการทำความเข้าใจว่าร่างกายมนุษย์เป็นองค์รวม เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วย การเสียดุลของร่างกายย่อมกระทบทั้งระบบ การรักษาดุลยภาพในร่างกายจึงเป็นสิ่งจำเป็นในเบื้องต้น 2. การรักษาดุลยภาพทางจิตใจ อารมณ์ความรู้สึก อารมณ์ของมนุษย์จะมีขึ้นลง สงบและเดือดพล่าน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และการควบคุมอารมณ์ของแต่ละบุคคล แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือพยายามสร้างสมดุลของอารมณ์ให้กลับคืนสู่อารมณ์ซึ่งเป็นทางสายกลาง มีเหตุมีผล เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกาย และ 3. ดุลยภาพระหว่างร่างกายและจิตใจ ที่นับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะร่างกายกับจิตใจของมนุษย์นั้นมีการเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เมื่อร่างกายเสียดุลเกิดการเจ็บป่วย จิตใจก็ย่อมเกิดความห่อเหี่ยวตามไปด้วย ขณะที่จิตใจห่อเหี่ยวเกิดความเครียดย่อมส่งผลต่อการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บในทางกายได้เช่นกัน

การฝึกจิตด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจึงเป็นแนวทางที่ทำให้จิตเกิดการพัฒนาและมีความเข้มแข็งขึ้น ส่วนการรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์และถูกสุขลักษณะย่อมช่วยให้ร่างกายเจริญเติบโตและแข็งแรงด้วยเช่นกัน การรักษาความบริสุทธิ์ของจิตบนร่างกายที่แข็งแรงจึงเป็นการสร้างสมดุลให้กับร่างกายและจิตที่เหมาะสม ก่อให้เกิดประโยชน์สุขและนำไปสู่ความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิตในทุกๆ ด้านได้ดีกว่าร่างกายที่อ่อนแอ การสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างร่างกายและจิตใจจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ลมหายใจเป็นพื้นฐานของชีวิตโดยทั่วไป สัตว์และมนุษย์ต่างก็อาศัยลมหายใจเป็นส่วนหนึ่งของการมีชีวิตอยู่ การหายใจเป็นปฏิกิริยาของร่างกายที่เราได้มาตามธรรมชาติ ทำได้เองเป็นอัตโนมัติ แต่การหายใจแบบมีสติหรือการกำหนดลมหายใจเป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝนซึ่งมีเพียงมนุษย์เท่านั้นที่สามารถหายใจอย่างเป็นจังหวะหรือการกำหนดสติเป็นส่วนหนึ่งของการทำสมาธิที่มีผลในเชิงสร้างสรรค์หลายด้าน ในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ เป็นที่ทราบกันดีว่าการสร้างสรรค์งานศิลปะระดับเลิศต้องอาศัยพลังสมาธิขั้นสูง นอกเหนือจากการฝึกปรือในแบบทักษะอย่างหนักซึ่งก็ต้องมีสมาธิเป็นส่วนเสริมเช่นกันดังตัวอย่างของงานศิลปะชั้นสูงในทุกๆวัฒนธรรม แต่ในอีกทางหนึ่งการทำสมาธิจินตนิ่งจากนั้นลงมือสร้างผลงานศิลปะอย่างฉับพลันดังตัวอย่างของภาพวาดพู่กันแบบเซนก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการสร้างสรรค์ ซึ่งอย่างไรก็ตามแม้ศิลปินจะสร้างสรรค์ผลงานด้วยวิธีการการใช้สมาธิโดยตรง หรือใช้สมาธิโดยฉับพลันก็ตาม ต่างต้องอาศัยเวลาในการฝึกปรือ และสั่งสมทักษะให้มีความชำนาญจนสามารถถ่ายทอดพลังแห่งความตั้งมั่นและแน่วแน่ที่ออกมาให้ปรากฏในงานได้อย่างน่าชื่นชม

ความมุ่งมั่นในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้เข้าใจถึงสภาวะอันแท้จริงตามความเป็นจริง คือการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน รวมถึงการเพียรเฝ้าสังเกตร่างกายและลมหายใจของตนเพื่อให้เข้าใจสภาวะอันแท้จริงที่สัมพันธ์กันของกายและใจ และในทางพุทธศาสนาคือความเข้าใจถึงสภาวะอันไม่มีรังของสรรพสิ่ง เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงว่า เป็นความไม่เที่ยง (อนิจจัง) เป็นทุกข์ (ทุกขัง) และไม่มีตัวตน (อนัตตา) ผลจากการฝึกวิปัสสนา บุคคลจะเริ่มปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวง เมื่อจิตมีความยึดมั่นน้อยลง เป็นอิสระ เบาสบาย และอาการอ่อนคลายก็จะบังเกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ การเจริญวิปัสสนาจึงนำมาซึ่งความดับทุกข์ และความสงบสุขที่มีได้อาศัยปัจจัยภายนอก หากแต่เกิดขึ้นได้จากตัวของเราเอง

วิปัสสนากรรมฐานไม่ใช่ศาสนาใดศาสนาหนึ่ง แต่เป็นวิธีการปฏิบัติที่คนทุกเพศ ทุกวัย ไม่ว่าจะชายหรือหญิงก็สามารถนำไปปฏิบัติได้ และสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบได้ตามวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล วิปัสสนาหรือการเรียนรู้ อย่างจริงจัง เพียรพร้อมที่จะเข้าถึงและมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริง โดยเริ่มจากตนเอง เริ่มที่ร่างกายและลมหายใจ การวิปัสสนากรรมฐานจึงไม่ใช่สิ่งไกลตัว แต่สามารถทำได้ง่าย ในทุกที่ทุกเวลาโดยไม่จำกัดกาล การเฝ้าพิจารณาให้เห็นถึงสภาวะความเป็นจริง

ของร่างกายและจิตใจในทุกขณะจิตของปัจจุบันขณะ จึงสามารถปฏิบัติได้ทั้งในอริยาบถใหญ่ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน และในอริยาบถย่อย ซึ่งเป็นอริยาบถสำคัญที่จะต่อยอดให้พัฒนาการของการเจริญวิปัสสนากรรมฐานของแต่ละบุคคลพัฒนาอีกๆ ขึ้นไปในทุกขณะจิตของการเคลื่อนไหว ไม่ว่าจะเป็นการรับประทานอาหาร การเคี้ยว การกลืน การดื่ม การกิน การขยับร่างกาย ในทุกๆ อริยาบถ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจาก มนุษย์เราใช้ชีวิตส่วนใหญ่ไปกับหลายสิ่งหลายอย่างในแต่ละวัน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอริยาบถย่อยเป็นส่วนใหญ่ การฝึกสติให้เกิดในทุกขณะด้วยวิปัสสนาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำมาซึ่งความสุข ความสมดุลทั้งทางร่างกายและจิตใจให้กับผู้ที่รู้เท่าทันสภาวะการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจตน

การปฏิบัติงานทางทัศนศิลป์ จึงอาจเป็นส่วนหนึ่งของการทำวิปัสสนากรรมฐาน และในขณะที่เราปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในอริยาบถต่างๆ ก็อาจกลับกลายเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานศิลปะได้เช่นเดียวกัน เฉกเช่นเดียวกับ การยืน เดิน นั่ง และนอน ชีวิตกับการทำงานและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจึงเป็นสิ่งเดียวกัน

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การตระหนักถึงคุณค่าในสัมพันธภาพระหว่างร่างกายกับลมหายใจ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิต การได้มีโอกาสสร้างสรรค์งานศิลปะที่สะท้อนแนวความคิดเกี่ยวกับสภาวะความสมดุล ระหว่างร่างกายกับลมหายใจ จึงเป็นสิ่งดี ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้ง ผู้สร้างสรรค์ผลงานเอง และผู้ที่สนใจศึกษาดูงานศิลปะที่มีแนวความคิดดังกล่าวในการสร้างสรรค์ผลงาน การศึกษาและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์ชุด Balance: Body and Mind (ดุลยภาพ : ร่างกาย กับ ลมหายใจ) จึงเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ

1. เพื่อแสดงออกทางทัศนศิลป์ด้วยการใช้ปฏิกิริยาจากการสำรวจความเคลื่อนไหวของตนเองกับพื้นที่ว่าง ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบศิลปะการแสดง (Performing Arts) ศิลปะการจัดวาง (Installation Arts) และ งานวีดีโออาร์ตส์ (VDO Arts) ด้วยความประณีต ละเอียดอ่อนช้อย และมีสุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ (Visual Arts) เพื่อให้เกิดความสัมพันธภาพมีดุลยภาพร่วมกันระหว่างร่างกาย ลมหายใจ จิตสมาธิและความมีเอกภาพของศิลปะ

2. เพื่อศึกษาแนวทางการนำวิปัสสนากรรมฐานไปใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปะ และศึกษาแนวทางการใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการศึกษาและถ่ายทอดประสบการณ์ การเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในตัวตนกับพื้นที่ว่าง (รูป - นาม) ตามความเป็นจริง ตามหลักปรัชญาในพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนานิกายเซน เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่า ความสำคัญของดุลยภาพระหว่างร่างกายกับลมหายใจ อันเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ดุลยภาพของชีวิตที่สมบูรณ์

3. เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ฉุ่คิดถึง ความสำคัญของร่างกาย และลมหายใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ แต่ด้วยวิถีของการดำรงชีพมักต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ จึงทำให้คนส่วนใหญ่มักมองข้ามสิ่งสำคัญที่มนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ผลงานศิลปะนิพนธ์ชุดดุลยภาพ : ร่างกาย กับ ลมหายใจ (Balance : Body and Mind) จึงถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้เป็นอีกแนวทางที่จะช่วยให้บุคคลทั่วไปได้ตระหนักถึงคุณค่าของดุลยภาพระหว่าง ร่างกายกับ ลมหายใจ และช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้ที่สนใจศึกษา แลสร้างสรรค์งานที่มีแนวคิดใกล้เคียงกันได้นำไปต่อยอดสร้างสรรค์ผลงานของตนเองต่อไปได้ในอนาคต

4. เพื่อให้เห็นว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับปฏิบัติทางศิลปะนั้นมีความเชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพียงแต่ผู้ศึกษาเริ่มต้นจากการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและต่อยอดไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะ

คำถามสำคัญของการศึกษา

1. การแสดงออกทางทัศนศิลป์ด้วยการใช้ปฏิกิริยาจากการสำรวจความเคลื่อนไหวของตนเองกับพื้นที่ว่าง ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบศิลปะการแสดง (Performing Arts) ศิลปะการจัดวาง (Installation Arts) และ งานวีดีโออาร์ตส์ (VDO Arts) ด้วยความประณีต ละเอียดอ่อนซ้อย และมีสุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ (Visual Arts) เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อย่างมีดุลยภาพร่วมกันระหว่างร่างกาย ลมหายใจ จิตสมาธิและความมีเอกภาพของศิลปะมีวิธีการอย่างไร

2. จากการศึกษาแนวทางการใช้วิปัสสนากรรมฐานในการสร้างสรรค์ศิลปะผลปรากฏอย่างไร และมีแนวทางใดที่จะสามารถใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการศึกษาและถ่ายทอดประสบการณ์ขณะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในตัวตนกับพื้นที่ว่าง (รูป - นาม) ตาม

ความเป็นจริง ตามหลักปรัชญาในพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนานิกายเซน และตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของดุลยภาพระหว่างร่างกายกับลมหายใจ อันเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ดุลยภาพของชีวิตที่ สมบูรณ์ได้อย่างไร

3. ผลงานศิลปะนิพนธ์ชุดดุลยภาพ : ร่างกาย กับ ลมหายใจ (Balance : Body and Mind) จะสามารถเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการช่วยให้บุคคลทั่วไปได้ตระหนักถึงคุณค่าของดุลยภาพระหว่าง ร่างกายกับ ลมหายใจ และช่วยเป็นแรงบัลดาลให้กับผู้ที่สนใจศึกษา แลสร้างสรรค์งานที่มีแนวคิด ไกล่เคียงกันได้นำไปต่อยอดสร้างสรรค์ผลงานของตนเองต่อไปในอนาคตได้อย่างไร

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาศิลปะนิพนธ์ชุดนี้ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตของการศึกษาออกเป็น 2 ด้านดังนี้

1. กรอบทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประกอบไปด้วยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานิกายเซน อันประกอบไปด้วย

1.1 สมาธิและวิปัสสนากับพุทธศาสนา ศึกษาเกี่ยวกับหลักการเจริญกรรมฐานตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา 2 ประเภทคือ การเจริญสมถกรรมฐาน และการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

1.2 สมาธิกับเซน ศึกษาคำสอนและการฝึกอบรมทัศนคติเพื่อรวมจิตวิญญาณที่นำไปสู่การรู้แจ้งด้วยการปฏิบัติที่ไม่มีแบบแผน หรือหลักคำสอนที่เป็นรูปแบบตามตำรา พระพุทธศาสนานิกายเซนเป็นนิกายที่เกิดจากผลของการศึกษาเรื่องที่พระพุทธเจ้าไม่ได้เรียบเรียงเป็นตัวอักษร คำสอน หรือหลักปรัชญาที่เคยบอกเล่าเพื่อบรรเทาและขัดเกลาจิตใจให้กับผู้ใดมาก่อน พระพุทธศาสนานิกายเซนจึงไม่มีหลักคำสอน ตำรา หรือความเชื่อเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้าของ

1.3 สมาธิกับการสร้างสรรค์งานศิลปะ ศึกษาผลงานศิลปะของศิลปินเซน ซึ่งล้วนเป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่ใช้สมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน อันได้แก่ การจัดคะระชันซุขุ (Zen

garden) พิธีชงชาหรือชะโนะยู (Chanoyu) การสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ไม้ไผ่แบบปู ปู (Beppu Bamboo) จิตรกรรมเซน (Zen painting)

1.4 เวลากับการสร้างสรรค์ศิลปะ ศึกษาด้านของสุนทรียภาพของเวลาในฐานะที่เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลโดยตรงต่อคุณค่า ของวัตถุ งานศิลปะ และความเชื่อหรือวิถีปฏิบัติ มนุษย์สามารถเข้าใจบริบททางสังคม และรากเหง้าความเป็นมาของตนเองได้ก็ด้วยวัตถุสิ่งของเก่าๆ ที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีตผ่านร่องรอยของระยะเวลา อันเป็นส่วนสำคัญของสุนทรียภาพแบบ “มูโจ” หรือสุนทรียภาพที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานปรัชญาแนวความคิดของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องของเวลา และความชื่นชมยินดีต่อความงามแห่งร่องรอยที่ถูกเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา

2. การศึกษาทางด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน โดยศึกษาจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินอ้างอิง ที่มีแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานและแนวความคิดใกล้เคียงกันประกอบไปด้วย

2.1 ศึกษาศิลปินที่ใช้เทคนิคการประทับร่องรอยในการสร้างสรรค์ผลงาน

2.2 ศึกษาศิลปินที่ใช้พลังสมาธิเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน

โดยศึกษาผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะ ซึ่งผู้ศึกษาสนใจกระบวนการเทคนิควีดีโออาร์ต (VDO Art) ศิลปะการแสดง (Performance Art) และศิลปะการจัดวาง (Installation Art) เนื่องจากกระบวนการทางเทคนิคต่างๆ เหล่านี้ผู้ศึกษาได้สังเกตเห็นแล้วว่า จะสามารถถ่ายทอดแนวความคิดด้านปรัชญาพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกายเช่นด้วยการสร้างสรรค์ศิลปะได้ โดยทำการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงานจำนวน 4 ชุดดังนี้

ผลงานชุดที่ 1 “The beginning of self- learning” เป็นผลงานการศึกษาวิถีแห่งความสมดุล ระหว่างร่างกายกับลมหายใจของตนเองในขณะกระทำอิริยาบถเดิน ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการ การศึกษาสภาวะสมดุลระหว่างร่างกายกับลมหายใจและพื้นที่ว่าง ของกระบวนการศึกษาสร้างสรรค์ศิลปนิพนธ์ชุด ดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ (Balance : Body and Mind) ด้วยการสะท้อนแนวความคิดความเป็น รูป-นาม (ร่างกายกับพื้นที่ว่างภายในและภายนอก) การมีอยู่เกิดขึ้น และดับลง หมุนเวียนเป็นวัฏฏะ เป็นสภาวะ ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

ผลงานชุดที่ 2 “The conversation between body and mind” เป็นผลงานการบันทึกการศึกษาสัมพันธ์ภาพระหว่างร่างกายกับลมหายใจในขณะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ด้วยการประทับ

และการบันทึก เพื่อทบทวนและตระหนักรู้ถึงเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิต เรียนรู้และเข้าใจในคุณค่าความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย กับลมหายใจ อันเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตที่คนเรามักมองข้ามไป และเป็นการพัฒนาผลงานในระดับที่ 2 ของการคิดวิเคราะห์และทบทวนสิ่งต่างๆที่เกิดจากการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงาน

ผลงานชุดที่ 3 “The imprint of self- learning” เป็นผลงานที่สร้างขึ้นจากการศึกษาสภาวะความสมดุลส่วนตัว ระหว่างร่างกายกับลมหายใจและพื้นที่ว่างส่วนบุคคล ในขณะที่เคลื่อนไหว ภาพสะท้อนเหตุปัจจัย สัมพันธภาพแห่งการเคลื่อนไหว ของร่างกาย ลมหายใจ กับพื้นที่ว่างส่วนตัว เมื่อสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น จึงส่งผลให้เกิดอีกสิ่งหนึ่ง เมื่อมีผลย่อมมีเหตุที่ทำให้เกิดผล เช่นเดียวกับการเกิดขึ้นของรูปร่างกายที่เคลื่อนไหวจากแรงขับเคลื่อนของธาตุลมภายใน (พื้นที่ว่างภายใน) และปรากฏรูปร่างบนพื้นที่ว่างภายนอก ขับเคลื่อนตามเหตุปัจจัยของธาตุภายใน (ดิน น้ำ ลม ไฟ) เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป เป็นสภาวะที่ส่งผลซึ่งกันและกัน บนความสมดุลในพื้นที่เฉพาะตน

ผลงานชุดที่ 4 “The relationship of body and mind” เป็นผลงานการศึกษาสภาวะความสมดุลส่วนตัว ตามหลักแนวคิดปรัชญาพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นให้ศึกษาตนเป็นหลักสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด ดังคำกล่าวของคำสอนอันไม่ปรากฏชื่อที่ว่า “มองโลกภายนอกต้องมองให้กว้างมองให้ไกล มองโลกภายในต้องมองตน” ผลงานชุด The relationship of body and mind จึงเป็นผลงานแห่งความหมาย และการจดจำสิ่งสำคัญต่าง ๆ อันเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ การทำความรู้จักกับตนเองของผู้สร้างสรรค์งาน

ขั้นตอนการศึกษา

ขั้นตอนทางการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสร้างสรรค์ลวดลายนิพนธ์ชุดดุจลวดลาย ร่างกายกับลมหายใจ (Balance : Body and Mind) มีขั้นตอนการศึกษา 5 ขั้นตอน คือ

1. สร้างแรงบันดาลใจ ด้วยการศึกษาข้อมูล 4 ด้านคือ จากเอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์ และปรัชญาแนวความคิดในพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนานิกายเซน สัมภาษณ์ (Interview) สังเกตการณ์ (Observation) จากผู้รู้เรื่องการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และศิลปินผู้

สร้างสรรค์งานที่มีแนวคิดใกล้เคียงกัน และลงพื้นที่เพื่อศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในรูปแบบต่างๆ ที่ปรากฏในเมืองไทย

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษาจากเอกสารที่มีการบันทึก และข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่ได้รวบรวมและศึกษาค้นคว้า กลับกรองเป็นแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน

3. สร้างสรรค์ผลงานศิลปะแนวจัดวาง (Installation Art) และการบันทึกภาพเคลื่อนไหว ศิลปะการแสดงสด (VDO Performance Art) โดยมีขนาดผันแปรตามพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการ

4. จัดแสดงนิทรรศการศิลปกรรม เพื่อนำเสนอผลงานที่ได้สร้างสรรค์ ต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและนำเสนอผลงานออกสู่สาธารณชน

5. สรุปผล และ จัดทำรูปเล่มรายงานการวิจัย

เวลาที่ใช้ในการศึกษา

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาประมาณ 2 ปี 6 เดือน คิดว่าจะเริ่มงานวิจัยตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2560 และเสนอวิทยานิพนธ์ภายในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562

รายละเอียดแผน ดำเนินการศึกษา	พ.ศ.2560					พ.ศ. 2561										พ.ศ. 2562						
	ส	ค	ธ	พ	ค	ม	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	
1. เริ่มงานวิจัย สร้างสรรค์																						
2. นำเสนอความ คืบหน้าครั้งที่ 1																						
3. ศึกษาและพัฒนา ผลงาน																						
4. นำเสนอความ คืบหน้าครั้งที่ 2																						
5. ศึกษาและพัฒนา ผลงาน																						
6. เสนองาน วิทยานิพนธ์																						
7. วิเคราะห์ข้อมูลและ สรุปผลการวิจัย																						
8. ส่งรูปเล่ม วิทยานิพนธ์																						

ตารางที่ 1 แสดงระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงาน

วิธีการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงาน

1. ศึกษา สํารวจและจัดเก็บข้อมูล

1.1 ศึกษาและพิสูจน์ข้อมูลจากเอกสารหนังสือ ปรัชญาพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานิกายเซน และเรื่องที่เกี่ยวข้อง

1.2 ศึกษาแนวคิดและกระบวนการทำงานศิลปะของศิลปินที่สร้างสรรค์งานด้วยแนวคิดที่เกี่ยวข้องของกับเวลา และกระบวนการเทคนิคการประทับร่องรอย 2 ท่านอันได้แก่ 1. แอน เทเลซ่า คีร์สมัคเกอร์ (Anne Teresa De Keersmaeker ค.ศ 1960 - ปัจจุบัน) 2. เฟเดอริโก ปีเทรลลา (Federico Pietrella ค.ศ. 1973 - ปัจจุบัน)

1.3 ศึกษาแนวคิดและกระบวนการทำงานศิลปะของศิลปินที่ใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน 4 ท่านดังนี้

1. ศิลปินที่ใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงานอันได้แก่ วูฟกัง ไลบ์ (Wolfgang Laib ค.ศ. 1950 - ปัจจุบัน) และ โมโตอิ ยามาโมโต (Motoi Yamamoto ค.ศ. 1966 - ปัจจุบัน)

2. ศิลปินที่ใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน อันได้แก่ วัง ดงหลิง (Wang Dongling ค.ศ. 1945 - ปัจจุบัน)

3. ศิลปินที่ใช้ทั้งพลังสมาธิแบบกินระยะเวลา และพลังสมาธิแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน อันได้แก่ ดักลาส ดีแอส (Douglas Diaz ค.ศ. 1972 - ปัจจุบัน)

1.4 สัมภาษณ์ (Interview) และการสังเกต (Observation) จากผู้รู้เรื่องการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน และศิลปินผู้สร้างสรรค์งานที่มีแนวคิดใกล้เคียงกัน

1.5 ลงพื้นที่เพื่อศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในรูปแบบต่างๆ ที่ปรากฏในเมืองไทย

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษาจากเอกสารที่มีการบันทึก และข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่ได้รวบรวมและศึกษาค้นคว้า โดยนำมาใช้เป็นกรอบแนวความคิด แรงบันดาลใจและเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน

3. สร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงทดลอง ด้วยกระบวนการบันทึกภาพเคลื่อนไหว (VDO Performance Art) และศิลปะการแนวจัดวาง (Installation Art) โดยมีขนาดผันแปรตามพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการ
4. นำเสนอต่อคณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และนำเสนอผลงานต่อสาธารณชน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของผลงาน
5. สรุปผลการประเมินแนวทางการสร้างสรรค์ผลงาน ปรับปรุงแก้ไข

อุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงาน

1. อุปกรณ์บันทึกภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว
2. อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และสื่ออินเทอร์เน็ต
3. อุปกรณ์สไลด์ที่สนับสนุนอุปกรณ์ สำหรับการนำเสนอผลงาน
4. อุปกรณ์สร้างสรรค์งานศิลปะสำหรับศิลปะการแสดงสด (Performance Art) และศิลปะการจัดวาง (Installation Art)
5. อุปกรณ์สำหรับจัดทำ เอกสาร รูปเล่มศิลปะนิพนธ์

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงาน (โดยประมาณ) 350,000 บาท

รายการ	งบประมาณ (บาท)
ค่าใช้จ่าย	
1. ค่าจ้างบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว	30,000.- บาท
2. ค่าจ้างตัดต่อ VDO	40,000.- บาท
3. ค่าติดตั้งผลงานและจัดนิทรรศการศิลปะ	10,000.- บาท
4. ค่าขนย้ายผลงานตลอดรายการ	30,000.- บาท
5. ค่าจัดพิมพ์รูปเล่มสูจิบัตรสำหรับเผยแพร่ผลงาน จำนวน 5000 เล่ม (5000 เล่ม X180 บาท)	90,000.- บาท
6. ค่าใช้จ่ายในการเดินทางและการหาข้อมูลการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย	20,000.- บาท
ค่าวัสดุ อุปกรณ์	
1. ค่าอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์	
2. ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ	50,000.- บาท
3. ค่าจัดทำรายงานความก้าวหน้าวิจัย ร่างรายงานวิจัย และรูปเล่มฉบับสมบูรณ์	50,000.- บาท 30,000.- บาท
รวมงบประมาณ	350,000.- บาท

ตารางที่ 2 แสดงงบประมาณในการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงาน

นิยามศัพท์

1. **ศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art)** ศิลปะร่วมสมัยคือ ศิลปะที่ถูกสร้างขึ้นในยุคสมัยปัจจุบัน ซึ่งถูกสร้างขึ้นในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 หรือในศตวรรษที่ 21 หรืออาจจะนับเริ่มได้ตั้งแต่ปี 1970 ถึงปัจจุบันหากศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานในช่วงเวลาดังกล่าวยังมีชีวิตอยู่จนถึงปัจจุบัน ดังนั้นศิลปินร่วมสมัยจึงสร้างสรรค์ผลงานในโลกที่ได้รับอิทธิพลจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า งานศิลปะร่วมสมัยจึงมีการผสมผสานระหว่างวัสดุ วิธีการ แนวคิด และทฤษฎี ต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันอย่างหลากหลาย

ศิลปะร่วมสมัยสามารถขับเคลื่อนด้วยขบวนการทางสังคมวัฒนธรรมและความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีที่ผสมผสานกัน และมีความไม่ชัดเจนในความแตกต่างระหว่างศิลปะกับประสบการณ์ทางวัฒนธรรมประเภทอื่นเช่น โพรทัศน์ ภาพยนตร์ สื่อความบันเทิงและเทคโนโลยีดิจิทัล ศิลปะร่วมสมัยจึงมีความหลากหลายและผสมผสาน โดยไม่มีรูปแบบของการจัดระเบียบหลักการทางอุดมการณ์หรือ "-ism" ศิลปะร่วมสมัยจึงเป็นส่วนหนึ่งของการสนทนาทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกรอบบริบทที่กว้างขึ้น เช่น อัตลักษณ์ส่วนบุคคล และวัฒนธรรมครอบครัว ชุมชน และเชื้อชาติ

2. **ศิลปะการจัดวาง (Installation Art)** หมายถึงงานศิลปะ ประเภทที่มีการติดตั้งเฉพาะจุด มีลักษณะเป็นงานสามมิติ ที่ออกแบบเพื่อที่จะแปรสภาพการรับรู้ของสิ่งแวดล้อม (Perception of a Space) โดยทั่วไปแล้ว “ศิลปะจัดวาง” จะหมายถึงศิลปะที่จัดขึ้นภายในตัวสิ่งก่อสร้าง ถ้าตั้งอยู่ภายนอกก็มักจะเรียกว่า “ศิลปะภูมิทัศน์” (Land Art) ประเภทของงานจึงครอบคลุมตั้งแต่การใช้วัสดุที่พบโดยทั่วไป ที่มักจะเลือกสรรจากวัสดุที่ทำให้เกิดผลกระทบกับอารมณ์ รวมไปถึงวัสดุสมัยใหม่เช่นวิดีโอ เสียง การแสดง และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ศิลปะจัดวางหลายชิ้นเป็นศิลปะเฉพาะที่ (Site-Specific Art) ซึ่งหมายความว่า เป็นงานที่ออกแบบให้ติดตั้งตรงตำแหน่งหรือสถานที่ที่สร้างงานศิลปะโดยเฉพาะเท่านั้น

3. **วิดีโอศิลปะการแสดงสด (VDO Performance Art)** เป็นผลงานการนำเสนอวิธีคิด ด้วยการนำการแสดงมาสื่อความหมายทางศิลปะ ไม่ว่าจะใช้การจัดวางภาพ การใช้นักแสดงเล่นเป็นตัวละครสมมุติ บางครั้งนำเสนอออกมาในรูปของการแสดงสั้นๆ ที่สามารถกระทบความรู้สึกของผู้ชม โดยไม่จำเป็นต้องเสนอเรื่องราวใดๆ แต่สิ่งที่เกิดขึ้น ภาพที่เห็นทำให้เกิดการตั้งคำถาม และให้ความประทับใจกับผู้ชมได้ หรือบางทีก็ออกมาในรูปของภาพถ่าย คือมีการจัดฉากแล้วถ่ายเป็นภาพนิ่ง โดยนำเสนอเนื้อหาที่สื่อความหมายบางอย่างทางศิลปะ ซึ่งมีหลากหลายวิธี และรูปแบบที่ศิลปินจะคิดค้นได้ อย่างไรก็ตามทุกอย่างจะสัมพันธ์กับการนำความรู้ด้านศิลปะการแสดงมาใช้ในผลงาน

คำว่าศิลปะการแสดงสด (Performance Art) จึงอาจเกิดได้ทุกที่และทำได้ทุกแห่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ สภาพพื้นที่ การที่ศิลปินเข้าไปเปลี่ยนแปลงสภาพของพื้นที่ ถือว่านั่นคือการทำงานศิลปะการแสดง ศิลปะแสดงสดไม่ใช้การแสดงละครเวที ศิลปินไม่ใช้นักแสดง เนื้อหาจึงไม่เป็นไปตามเค้าโครงเรื่อง ความแตกต่างทางกระบวนการทัศนในการทำงานเช่นนี้ คือศิลปะแสดงสด

4. **ศิลปะเซน (Zen Art)** คือศิลปะที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นภายใต้แนวความคิด ปรัชญา พระพุทธศาสนา ที่แสดงออกให้เห็นถึงการใช้สมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน หรือกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานที่ใช้พลังสมาธิเป็นส่วนประกอบในการสร้างสรรค์

5. **การใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน (The usage of the power of time consuming meditation to create the work of art)** เป็นแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแบบหนึ่งของศิลปินเซน โดยกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานมีลักษณะของการใช้สมาธิที่กินระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน เวลาจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญ ซึ่งเห็นได้ชัดเจน โดยสามารถสะท้อนผ่านผลงานสู่ผู้ชมได้ตั้งแต่ในวินาทีแรก

6. **การใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน (The usage of the**

power of sudden meditation to create the work of art) เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินเซน ที่ผู้สร้างสรรค์ต้องฝึกปรืออย่างชำนาญ และมีสมาธิที่ตั้งมั่นก่อนจะแสดงความฉับพลันนั้นออกมาในการสร้างสรรค์ศิลปะ

7. กระบวนการการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน (Meditation Processes) ในที่นี้หมายถึง กระบวนการในการสร้างสรรค์ศิลปะที่ใช้สมาธิเป็นส่วนประกอบในการสร้างสรรค์ผลงาน หรืออาจกล่าวได้ว่า “ศิลปินได้ปฏิบัติวิปัสสนาด้วยการสร้างสรรค์ศิลปะ และการสร้างสรรค์ศิลปะคือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของศิลปิน”

8. ความว่าง (Emptiness) ความว่างในที่นี้ไม่ได้หมายถึงว่างเปล่าหรือไม่มีอะไรเลย แต่คือความว่างจากสิ่งที่เป็นอยู่ ความมีอยู่ที่ไม่มีอะไรมากไปกว่านั้น ในทางศิลปะอาจหมายถึงความว่างทางความหมาย ซึ่งบางครั้งอาจไปใช้เพียงเฉพาะพื้นที่ว่างภายนอก (External Space) แต่อาจอาจหมายถึงความว่างที่มีอยู่ใน (internal space) รูปทรงด้วยเช่นกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. งานทัศนศิลป์ถูกแสดงออกผ่านปฏิบัติการเคลื่อนไหวของร่างกายบนพื้นที่ว่างส่วนตัว และได้รับการเผยแพร่สู่สังคม ผ่านรูปร่างกาย ด้วยการนำเสนอในรูปแบบศิลปะการแสดง (Performing Arts) ศิลปะการจัดวาง (Installation Arts) และงานวิดีโออาร์ตส์ (VDO Arts) ด้วยความประณีต ละเอียดอ่อนช้อย และมีสุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ (Visual Arts) เพื่อสะท้อนแนวคิดแห่งความสัมพันธ์อย่างมีคุณภาพร่วมกันระหว่างร่างกาย ลมหายใจ จิตสมาธิและความมีเอกภาพของศิลปะ

2. ผู้สร้างสรรค์งานมีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับลมหายใจ โดยมีศิลปะเป็นสื่อกลางในการศึกษา เรียนรู้ อารมณ์ความรู้สึกขณะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จนสามารถเกิด

ความรู้ความเข้าใจในรูปทรงกับพื้นที่ว่าง (รูป – นาม) ตามความเป็นจริง ตามหลักปรัชญาในพระพุทธศาสนา และเซน เข้าใจในความมีและไม่มีตัวตน การเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปของสรรพสิ่ง ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของดุลยภาพระหว่างร่างกายกับลมหายใจ อันเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ดุลยภาพของชีวิตที่สมบูรณ์

3. บุคคลทั่วไปสามารถนึกคิดได้ถึง ความสำคัญของร่างกาย และลมหายใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดแต่กลับมองข้ามไป และสามารถตระหนักถึงคุณค่าของดุลยภาพระหว่าง ร่างกายกับ ลมหายใจตนเองได้ และสำหรับผู้สนใจศึกษาและสร้างสรรค์งานที่มีแนวคิดใกล้เคียงกัน สามารถได้รับแรงบันดาลใจ และสามารถนำแนวคิด เทคนิค ตลอดจนกระบวนการในการสร้างสรรค์งานไปต่อยอด สำหรับการสร้างสรรค์ผลงานของตนเองต่อไปได้

4. เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะแบบใหม่ เป็นตัวอย่างสำหรับบุคคลทั่วไปที่จะปฏิบัติงานศิลปะผ่านการปฏิบัติทางศาสนาได้

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เพื่อทำความเข้าใจพื้นฐานเรื่องการสร้างสรรคศิลปะกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ผู้ศึกษาได้ศึกษากรอบทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องอันประกอบไปด้วย ปรัชญาพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานิกายเซน ศิลปินอ้างอิง และผลงานศิลปะที่มีแนวทางใกล้เคียง หรือเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรคงานของผู้ศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบทางความคิดและเป็นแนวทางในการสร้างสรรคผลงานศิลปะนิพนธ์ชุดดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ (Balance : Body and Mind) โดยแบ่งหัวข้อในการทบทวนวรรณกรรมออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 : กรอบทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (conceptual frameworks)

กรอบทฤษฎีแนวคิดของงานสร้างสรรคชุด ดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ (Balance : Body and Mind) ประกอบไปด้วยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานิกายเซน และทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องของเวลากับการสร้างสรรคงานศิลปะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 สมาธิและวิปัสสนากับพุทธศาสนา

การเจริญสมาธิเป็นการกระทำที่ถือปฏิบัติกันในประเทศอินเดียมาช้านาน แม้จะไม่มีหลักฐานทำให้เราเชื่อได้ว่า การเจริญสมาธิตามแบบวิธีในพระพุทธศาสนาที่แท้จริง ได้มีการหยิบยืมรูปแบบมาจากที่อื่นก็ตาม แต่พระพุทธศาสนาอันมีรากฐานมาจากประสบการณ์ของพุทธองค์ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงใช้สมาธิเป็นเครื่องมือในการบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ¹ ดังนั้นสมาธิจึงเป็นหลักปฏิบัติสำคัญและเป็นส่วนประกอบหลักแห่งคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่ถือว่าปฏิบัติสืบต่อกันมาในวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนามาช้านาน

¹ พระ ดร. พี วชิรฉานมหาเถระ, สมาธิในพระพุทธศาสนา (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534).

ประกาศิต ประกอบผล กล่าวในบทความเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพจิตตามแนววิปัสสนากรรมฐาน”² ไว้ว่า คำว่า “กรรมฐาน” ตามความหมายที่มาในพระบาลีตามนัยแห่งมูลฎีกาแสดงคำวินิจฉัยไว้ว่า หมายถึง “การงานที่เป็นเหตุแห่งการบรรลุคุณวิเศษ” (กมฺเมว วิเสสชาติคฺมนสฺส ฐานนติ กมฺมฏฺฐาน) ซึ่งเป็นคำเรียกการปฏิบัติธรรมประเภทหนึ่งในพุทธศาสนา การฝึกกรรมฐานจำเป็นต้องชำระตนให้สะอาดด้วยการรักษาศีลคือ การอบรมกายและวาจาของตนให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้วก่อน เพราะการฝึกกรรมฐานเป็นการกระทำกุศลกรรมชนิดหนึ่ง โดยเฉพาะมโนกรรม ต่างจากกรรมทั่วไป ตรงที่เป้าหมายสูงสุดเป็นการกระทำเพื่อความสิ้นภพชาติ สิ้นทุกข์ไม่ต้องไปเกิดในแหล่งภพชาติกำเนิดใดอีกต่อไป กรรมฐานแบ่งเป็น 2 ประเภท³ คือ

1. สมถกรรมฐาน (Concentration Development) คือ กรรมฐานอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงบทางใจ การฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบ ที่ใช้ทั่วไปหมายถึงวิธีทำใจให้สงบ จนตั้งมั่นเป็นสมาธิถึงขั้นได้ฌานระดับต่างๆ ซึ่งหมายถึงสมาธิขั้นสูงที่ทำให้เกิดฌาน หลักการของสมถะ คือ กำหนดใจไว้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แน่วแน่จนจิตนิ่งอมตั้งอยู่ในสิ่งนั้นสิ่งเดียว ความแน่วแน่หรือตั้งมั่นของจิตนี้เรียกว่าสมาธิ เมื่อสมาธิแนบสนิทเต็มที่แล้ว ก็จะเกิดภาวะจิตที่เรียกว่า “ฌาน” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538)

2. วิปัสสนากรรมฐาน (Insight development) คือ กรรมฐานอันเป็นที่ตั้งแห่งการเจริญทางปัญญา การฝึกฝนปัญญาให้เกิดการรู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ หรือการรู้เท่าทันโลกแห่งชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ บริสุทธิ์จากกิเลสเครื่องผูกมัดและหลุดพ้น จากความทุกข์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2553) หมายความว่า ข้อปฏิบัติต่างๆ ในการ ฝึกฝนอบรมปัญญาให้เกิดความเห็นแจ้ง รู้ชัดสิ่งทั้งหลายตรงต่อสภาวะของมัน คือให้เข้าใจตามความเป็นจริง หรือตามที่สิ่งเหล่านั้นมันเป็นของมันเอง รู้แจ้งชัดเข้าใจจริง จนถอนความหลงผิด รู้ผิด และ ยึดติดในสิ่งทั้งหลายได้ ถึงขั้นเปลี่ยนท่าทีต่อโลกและชีวิตใหม่ ทั้งท่าทีและการมอง การรับรู้ การวางจิตใจและความรู้สึกทั้งหลาย ความรู้ความเข้าใจถูกต้องที่เกิดเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในระหว่างปฏิบัตินั้น เรียกว่า “ญาณ” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2538)

² ประกาศิต ประกอบผล, (2560) “การพัฒนาคุณภาพจิตตามแนววิปัสสนากรรมฐาน” วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 7(3), น.88

³ เรื่องเดียวกัน (น. 88 -89)

ดังนั้นการปฏิบัติสมถกรรมฐานจึงเป็นการปฏิบัติเพื่อให้จิตสงบเกิดสมาธิ และเกิดฌาน ส่วนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการรู้แจ้งเห็นจริงของสิ่งทั้งปวงตามที่มัน เป็น และเกิดญาณ โดยไม่หลงผิดยึดติดในสิ่งทั้งปวง

1.2 สมาธิกับเซน

พระพุทธศาสนานิกายเซน เป็นหนึ่งในนิกายของพระพุทธศาสนาที่มีคำสอนและการฝึกอบรมที่ศกศติเพื่อรวมจิตวิญญาณที่นำไปสู่การรู้แจ้งด้วยการปฏิบัติที่ไม่มีแบบแผน หรือหลักคำสอนที่เป็นรูปแบบตามตำรา เช่นมีพระภิกษุจีนชื่อพระโพธิธรรมเป็นผู้ก่อตั้ง พระพุทธศาสนานิกายเซนเป็นนิกายที่เกิดจากผลของการศึกษาเรื่องที่ว่าพระพุทเจ้าไม่ได้เรียบเรียงเป็นตัวอักษรคำสอน หรือหลักปรัชญาที่เคยบอกเล่าเพื่อบรรเทาและขัดเกลาจิตใจให้กับผู้ใดมาก่อน พระพุทธศาสนานิกายเซนจึงไม่มีหลักคำสอน ตำรา หรือความเชื่อเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้าของแต่อย่างใด

เซนเป็นคำในภาษาญี่ปุ่นซึ่งมาจากภาษาจีนว่า ฌาน หรือการทำสมาธิ ตรงกับคำในภาษาสันสกฤตว่า ธ्यान มีตำนานเล่าไว้เกี่ยวกับการอุบัติของนิกายเซนว่า สมัยหนึ่งเมื่อพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับนั่งพร้อมด้วยบรรดาภิกษุอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ ท้าวมหาพรหมได้มาเข้าเฝ้าและถวายดอกไม้สีทองแด่พระองค์พร้อมกันนั้นได้กราบทูลอาราธนาพระองค์ให้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาด้วย พระผู้มีพระภาคทรงรับดอกบัวนั้นแล้วทรงชูขึ้นและทอดพระเนตรดอกบัวนั้นด้วยอาการนิ่งเงียบอย่างยิ่ง ในขณะนั้นท่านพระมหากัสสปะเถระก็ยิ้มออกมา พระศาสดาจึงตรัสว่า “กัสสปะตถาคตมีธรรมจักขุได้นิพพานจิต ตถาคตมอบหมายให้แก่เธอ ณ บัดนี้” และได้มอบบาตรและจีวรให้พระมหากัสสปะ เหตุการณ์นี้จึงได้รับการกล่าวขานกันว่าเป็นบ่อเกิดแห่งพระพุทธศาสนานิกายเซนที่ถือเป็นการถ่ายทอดคำสอนพิเศษนอกคัมภีร์เป็นครั้งแรก โดยไม่อาศัยตัวอักษรใดๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของนิกายเซนที่รับรู้กันโดยทั่วไป⁴

ในศาสนาพุทธนิกายเซนสมาธิสามารถเกิดเองได้ทุกอิริยาบถ เป็นธรรมชาติเดิมแท้เป็นอุปนิสัยเก่าของจิตซึ่งเคยเกิดขึ้นในจิตแรกบนโลก มนุษย์ล้วนมีลักษณะเป็นพรหมด้วยตนเองอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นสมาธิจึงไม่จำเป็นต้องสอน เช่นถือว่ายิ่งสอนยิ่งได้น้อย ยิ่งสอนยิ่งคับแคบ ยิ่งสอนยิ่งจำกัด เช่น หากสอนว่าการทำสมาธิต้องกำหนดอย่างนั้นอย่างนี้ ก็จะจำกัดอยู่กับเรื่องกำหนด อาจารย์บางท่านอาจจะสอนให้อยู่ที่ลมหายใจก็เป็นการจำกัดอยู่แต่ลมหายใจ ทว่าสมาธิ

⁴ ว.วัชรเมธี, (2561) ชาลันถ้วย. นนทบุรี: สัปบายะ, น. 21-22.

ในมุมมองของเซนนั้นไม่มีประมาณ ไม่อาจจำกัด ไม่มีกำหนด เกิดได้ทุกอิริยาบถนับไม่ถ้วน
สมาธิแบบเซนจึงเป็นสมาธิที่ไม่มีรูปแบบ ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ เป็นไปเองตามธรรมชาติเดิม
แท้ของแต่ละบุคคล⁵

พุทธภาวะหรือธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะที่เซนเห็นว่ามีอยู่แล้วในคนทุกคนนั้นเป็น
ธรรมชาติดั้งเดิมของสรรพสัตว์ สิ่งที่ยับยั้งพุทธภาวะคือความคิดปรุงแต่งซึ่งก่อให้เกิดตัวตน และ
ความยึดมั่นถือมั่น หมกมุ่นอยู่ในความคิดที่ก่อให้เกิดการจำแนกสิ่งต่างๆ ออกเป็น 2 ฝ่ายเช่น ดี
- ชั่ว ถูก - ผิด เมื่อมนุษย์สามารถขจัดความคิดปรุงแต่งต่างๆ เหล่านี้ออกไป ก็จะไม่มิตัวตน และ
ไม่มีความยึดติดทั้งหลาย มองเห็นความเป็นเอกภาพของสรรพสิ่ง เห็นถึงความจริงตามความเป็น
จริงได้อย่างแจ่มแจ้ง

เซนไม่ให้ความสำคัญแก่ตรรกะหรือเหตุผล แต่เน้นประสบการณ์ตรง คือเข้าถึงโดยไม่
ผ่านสื่อกลางใดๆ เซนไม่มีการแย้งกันในเรื่องถูกหรือผิด ความสมบูรณ์หรือความไม่สมบูรณ์
ความมีหรือไม่มีเพราะถือเป็นเรื่องของการยึดมั่นถือมั่น ขณะเดียวกันเซนก็เป็นนิกายวิปัสสนา
โดยเฉพาะคือไม่เน้นหนังสือหรือปริยัติธรรมใดๆ แต่มุ่งที่จะขัดเกลาจิตใจด้วยการปฏิบัติ เซน
อาจนิยามได้ด้วยโคลกอันมีชื่อเสียงของท่านโพธิธรรมที่มีเนื้อความว่า

"การถ่ายถอดพิเศษนอกคัมภีร์

ไม่อาศัยถ้อยคำหรือตัวอักษร

ชี้ตรงไปยังจิตมนุษย์

เพ่งมองให้ถึงธรรมชาติของตนเองและบรรลุปุทธภาวะ”⁶

1.3 สมาธิกับการสร้างสรรค์ศิลปะ

ปัจจุบันเซนในความรับรู้ของคนทั่วไป มักสื่อถึงความเป็นพุทธที่นำมาใช้ได้จริงกับชีวิต
ฆราวาส การปฏิบัติตามหลักพุทธที่แฝงอยู่ในกิจวัตรประจำวันของพุทธศาสนิกชนนิกายเซน อันจะ

⁵ Suzuki, shunryu (2011) Zen Mind, Beginner's Mind: Informal Talk on Zen Meditation and Practice. Boston: Shambhala, pp. 33-34.

⁶ Stephen Batchelor (1994) The Awakening of the West. Berkeley, 1994. pp. 212.

เห็นได้ชัดเจนจากวิถีชีวิตของชาวญี่ปุ่นซึ่งมีวัฒนธรรมที่รู้จักกันว่า ได้แฝงเอาพุทธปรัชญาแบบเซนไว้ อย่างแนบแน่น เช่น พิธีชงชา การจัดดอกไม้ อีเคะบะนะ การจัดสวนแบบนามธรรม วิถีชาบูไร คิวโด (การยิงธนูแบบญี่ปุ่น) หรือแม้แต่แนวทางการเล่นโกะหรือหมากล้อมแบบญี่ปุ่น เป็นต้น วิถีเซนจึงถูก สอดแทรกในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนนิกายเซนนับเริ่มต้นตั้งแต่ต้นนอนจนหลับไปในแต่ละ วัน การฝึกสมาธิแบบเซนจึงสามารถฝึกปฏิบัติได้ในทุกที่ ทุกเวลา และทุกอิริยาบถ เซนเน้นเรื่อง พื้นฐานของขณะจิตอันเป็นสมาธิแบบเซนที่ก่อให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

การให้ความสำคัญกับพื้นที่ว่างตามปรัชญาพระพุทธรศาสนานิกายเซนจึงเป็นไปเพื่อ การตระหนักถึงสภาวะความเป็นจริงของจิตเดิมแท้ คือความว่าง ความไม่มีตัวตน ไม่มีเรา ไม่มีเขา เซน มองโลกแห่งปรากฏการณ์ภายนอกกว่าเป็นสิ่งลวงตาตามที่เกิดขึ้นในจิต สิ่งหรือปรากฏการณ์ต่าง เคลื่อนไหวตามจิตขยับ และสงบนิ่งตามจิตด้วยเช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ว่างในภาพเขียนเซน จึงอาจเปรียบได้กับจิตที่สามารถรองรับได้ทุกอย่าง

จากหนังสือ หิมะ พระจันทร์ ดอกไม้ : สวนญี่ปุ่น ได้กล่าวถึง ภาพเขียนหมึกดำแบบห้า น้ำหนักความเข้มของจิตรกรรมจีนสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ซึ่งศิลปินได้ใช้พื้นที่ว่างเป็นส่วนสำคัญในการ แสดงออก งานศิลปะโดยเฉพาะภาพเขียนทิวทัศน์จีนโบราณจึงมีลักษณะมุ่งเน้นการแสดงออกด้วย องค์ประกอบที่ให้ความสำคัญกับพื้นที่ว่าง หรือบริเวณที่ไม่ได้ตั้งใจให้มองเห็นในภาพเป็นส่วนประกอบ ที่สำคัญในงานจิตรกรรมจีนโบราณ⁷

ศาสนานิกายเซนให้ความสำคัญกับ “ปัจจุบัน” ขณะและการปฏิบัติวิปัสสนาที่เป็นส่วนหนึ่ง ในวิถีชีวิต พระเซนหรือผู้ฝึกปฏิบัติต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับปัจจุบันเพื่อทำความเข้าใจกฎของการ เปลี่ยนแปลงว่าเป็นธรรมดา เป็นธรรมชาติ ผ่านกฎแห่ง “เวลา” เซนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการมี และไม่มีตัวตน การเกิดขึ้น และเสื่อมสลายไป อันเป็นที่มาของสุนทรียภาพที่เรียกว่า “มูโจ” หรือ “อนิจจัง” ในวัฒนธรรมไทย⁸ มูโจ หรือการเห็นความงามในความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งผ่านกรอบ ของช่วงระยะเวลา สรรพสิ่งบนโลกย่อมมีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา

ความเป็นนามธรรมของหลักการฝึกปฏิบัติอย่างไม่มีแบบแผนที่แน่นอนตายตัว ของพุทธ ศาสนานิกายเซน จึงมักสะท้อนออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมผ่านร่องรอยของวิถีชีวิต การทำงาน การ สร้างสรรค์ งานประดิษฐ์ และงานศิลปะ ต่างๆ ซึ่งสามารถพบเห็นได้บ่อย และยังคงได้รับการตกทอด วิถีดังกล่าวมาให้ได้พบเห็นกันจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในที่นี้จะขอยกตัวอย่างภาพสะท้อนร่องรอยของการฝึก

⁷ ชัยยศ อิชฎิวรพันธุ์, (2557) หิมะ พระจันทร์ ดอกไม้ : สวนญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สารคดีภาพ, น. 67.

⁸ เรื่องเดียวกัน, (น. 37).

ปฏิบัติที่สอดแทรกในวิถีชีวิตประจำวันแบบพุทธศาสนานิกายเซน ที่สามารถเห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนได้ดังนี้

1.3.1 การจัดคะระเซนซุยุ (Zen garden) สวนคะระเซนซุยุหรือสวนทิวทัศน์แห่งนี้เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการนำหลักปรัชญาแนวคิดในพุทธศาสนานิกายเซนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตได้อย่างชัดเจน พระเซนใช้การฝึกสมาธิด้วยการทำกิจวัตรประจำวันไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติวิปัสสนาในทุกขณะของการทำกิจวัตรประจำวัน ตั้งแต่ตื่นนอน ล้างหน้า รับประทานอาหาร และทำกิจการงานต่างๆ ของแต่ละวัน ในขณะที่ทำความสะอาดลานวัดและจัดวางสวน พระเซนสามารถฝึกสติและตื่นรู้สภาวะต่างๆ ของจิตในปัจจุบันขณะในการจัดเรียงหินก้อนแล้วก้อนเล่าอย่างพิถีพิถันด้วยการกินระยะเวลา ร่องรอยของการตื่นรู้อันเป็นภาพสะท้อนแห่งบทเรียนนั้นสะท้อนปรากฏเป็นผลงานศิลปะบนพื้นที่จริงขนาดใหญ่ บอกเล่าประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์งาน บ่งบอกถึงความไม่จีรังยั่งยืนของสรรพสิ่งในธรรมชาติ ความเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา (ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน)

ภาพที่ 1 Rock Garden - Ryoanji Temple

ภาพถ่ายโดย : ชัยยศ อิษฏ์วรพันธุ์

หากมองในแง่ของทัศนศิลป์แล้ว สวนเซนหรือสวนนามธรรมเป็นศิลปะที่แฝงแนวความคิดพระพุทธรศาสนาิกายเซนที่ใช้พลังสมาธิแบบกีนระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงานบนพื้นที่ขนาดเท่าจริง สวนเซนนั้นถือเป็นศิลปะที่มีชีวิต เพราะต้นไม้และพืชต่างๆ ล้วนมีความเปลี่ยนแปลงให้เห็นในฤดูที่แตกต่างกันไป “วัตถุทรงรูปย่อมเสื่อมสลายอย่างแน่นอน” ประโยคนี้ นอกจากจะทำให้เข้าใจพื้นฐานของสวนว่าเป็นสิ่งที่เสื่อมสลายไปตามกาลเวลาแล้ว ยังทำให้เข้าใจถึงสุนทรียภาพแบบหนึ่งที่เรียกว่า “มูโจ” เข้าใจว่าเฉพาะตัวแนวคิดไม่มีอยู่ในสังคมดั้งเดิมของญี่ปุ่น แต่ปรากฏขึ้นหลังจากได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาแล้ว คำในภาษาไทยที่เราคุ้นเคยกันดีก็คือ “อนิจจัง” ในวัฒนธรรมไทย แนวคิดของพุทธศาสนานี้ใช้ในบริบทของศาสนาและคำสอนต่อชีวิต ในขณะที่วัฒนธรรมญี่ปุ่นขยายความไปยังความงามด้วย”⁹

ดังนั้นสวนเซนจึงไม่จำเป็นต้องมีลักษณะที่เหมือนเดิมเสมอไปและไม่มีการสิ้นสุดหรือเสร็จสมบูรณ์ ส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของศิลปะเซนคือการดูแลรักษาสวนให้สวยงามในลักษณะเสมือนภาพวาดและจิตรกรรม สวนคะระเซนซุซุสามารถจัดเป็นสิ่งที่เป็นามธรรมและเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ภูมิที่เรียกได้ว่าเป็น “mind-scape” อันเป็นปรัชญาพุทธศาสนาซึ่งแสดงออกให้เห็นถึงความงามแห่งจักรวาลในสิ่งแวดล้อมที่เป็นหลักสำคัญในพุทธศาสนิกายเซนของญี่ปุ่น

สวนคะระเซนซุซุ (Zen garden)	การใช้พลังสมาธิในการ สร้างสรรค์ผลงานแบบกีน ระยะเวลา	การใช้พลังสมาธิในการ สร้างสรรค์ผลงานแบบฉับพลัน
ที่มา: https://jw-webmagazine.com	มี	ไม่มี

ตารางที่ 3 แสดงรูปแบบของการใช้พลังสมาธิในการจัดสวนเซน

1.3.2 พิธีชงชาหรือชะโนะยู (Chanoyu) ชะโนะยูเป็นอีกเอกลักษณ์หนึ่งของประเทศญี่ปุ่นซึ่งพัฒนามาจากพุทธศาสนิกายเซน หัวใจของพิธีชะโนะยูอันได้แก่ ความงามที่เรียบง่าย ความกลมกลืนกับธรรมชาติและการเคลื่อนไหวอย่างส้ารวมแซมซ้อย มีสติกำกับรู้ทุกอิริยาบถ

⁹ ชัยยศ อิชฎิวรพันธุ์, (2557) ทิมะ พระจันทร์ ดอกไม้ : สวนญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สารคดี. น. 37.

ล้วนสะท้อนถึงหลักปรัชญาของเซนที่มุ่งฝึกจิตใจให้สงบนิ่งและอยู่ในวิถีของธรรมชาติ นอกจากนี้ชะโนะยูยังเกี่ยวข้องกับศิลปะของชาวญี่ปุ่นอย่างแนบแน่น เริ่มต้นด้วยการที่ผู้เข้าร่วมพิธีได้ชื่นชมสวน ชื่นชมห้องที่ประกอบพิธีเครื่องใช้ในการชงน้ำชาเครื่องตกแต่งห้อง เช่นภาพวาดและดอกไม้ในแจกัน

ชะโนะยูจึงมีจุดประสงค์ที่สามารถอธิบายได้อย่างเรียบง่ายคือการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์โดยการผสมผสานเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ หัวใจแท้จริงของพิธีชงชาได้มีการอธิบายด้วยถ้อยคำต่างๆ เช่น ความสงบ ความเรียบง่าย ความสง่างาม ความพอใจในความสันโดษอย่างเคร่งครัด และความสมถะเมื่อมองอย่างผิวเผินครั้งแรกนั้น กฎเกณฑ์อันเข้มงวดของพิธีชะโนะยูอาจดูเหมือนจะยุ่งยากและพิถีพิถันเกินไป แต่แท้จริงแล้วพิธีการต่างๆ ได้รับการคำนวณอย่างละเอียดรอบคอบเพื่อให้บรรลุถึงการเคลื่อนไหวที่บริบูรณ์ด้วยสติที่สุดเท่าที่จะทำได้ ยามเมื่อครูผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประกอบพิธีชงชา การได้ชมจึงเป็นการกระตุ้นสัมผัสต่างๆ อย่างเรียบง่ายและก่อให้เกิดสมาธิ

ภาพที่ 2 Tea master Sen Soshitsu XV in a Japanese teahouse. (ภาพถ่าย)

ภาพที่ 3 Tea host Shozo Sato prepares tea during February. (ภาพขาว)

ที่มา: <https://education.asianart.org>

หากมองในแง่ของทัศนศิลป์แล้ว ชะโนะยูเป็นศิลปะที่แฝงแนวความคิดพระพุทธศาสนานิกายเซนที่แสดงออกด้วยรูปแบบการใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลาในพื้นที่จำกัดที่มีขนาดห้องแทบไม่ถึงสิบตารางฟุตได้หลังคาฟางแต่เปี่ยมไปด้วยการก่อสร้างและติดตั้งอย่างมีศิลปะ¹⁰

¹⁰ ชัยยศ อิชฎิวรพันธุ์ (2559). เซนและวัฒนธรรมญี่ปุ่น. แปลจาก Zen and Japanese culture. โดย Daisetsu Zuzuki (2553). กรุงเทพฯ: บี. น. 211.

“วิถีแห่งชาตินั้นสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งกับวิถีแห่งชน ไม่ใช่แค่พัฒนาการของวิถีปฏิบัติเท่านั้น แต่ในด้านของจิตวิญญาณที่เป็นแก่นของพิธีเอง จิตวิญญาณนี้ในทางความรู้สึกประกอบไปด้วย ความประสานกลมกลืน ความเคารพ ความสะอาดบริสุทธิ์ และความสงบหรือสันติ ซึ่งเป็นวิถีแห่งชาที่จะสำเร็จสมบูรณ์ได้จำเป็นต้องมีองค์ประกอบทั้งสิ้น และเป็นส่วนประกอบที่ขาดไม่ได้ของชีวิตแห่งความเป็นพี่น้องและมีระเบียบซึ่งไม่มีอะไรมากไปกว่าชีวิตในวัดเซน...”¹¹

สวนหิน	การใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานแบบกินระยะเวลา	การใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานแบบฉับพลัน
ที่มา: https://education.asianart.org	มี	ไม่มี

ตารางที่ 4 แสดงรูปแบบของการใช้พลังสมาธิในพิธีชงน้ำชา หรือชาโนยู

การสร้างสรรคงานหัตถศิลป์ไม้ไผ่แบบปู ปุ (Beppu Bamboo) งาน

หัตถศิลป์ไม้ไผ่แบบปูอันเลื่องชื่อของชาวญี่ปุ่นเป็นอีกตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงการใช้สมาธิของพุทธศาสนิกชนในชีวิตประจำวันของคนญี่ปุ่น งานหัตถศิลป์ไม้ไผ่แบบปู คืองานหัตถกรรมแบบดั้งเดิม ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นสมบัติแห่งชาติญี่ปุ่นอันแสดงถึงความอ่อนช้อยและสง่างาม วัตถุประสงค์ที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นไม้ไผ่พันธุ์มะตะเกะคุณภาพดี ที่มีฐานการผลิตหลักอยู่ในเมืองเบปปุ สถานที่ต้นกำเนิดแห่งความน่าหลงใหลของงานหัตถศิลป์ที่ประดิษฐ์ขึ้นด้วยวิธีการสานอันสลับซับซ้อนและแตกต่างกัน

งานหัตถศิลป์นี้มีที่มาเก่าแก่ ในตำนาน “นิฮนโชกิ” บันทึกเอาไว้ว่าครั้งที่จักรพรรดิเคอิโอะเสด็จกลับจากการปราบกบฏคุมะโอะในคิวชูและแวะพักที่เบปปุ เหล่าข้าราชการบริพารเห็นว่าที่นี่มีไผ่เนื้อดีจำนวนมากจึงนำไปสานทำตะกร้าใส่ถ้วยชา งานหัตถศิลป์ไม้ไผ่นั้นมีขั้นตอนจำเป็นมากมายก่อนจะนำมาสาน ตั้งแต่การโค่นไผ่ เตรียมเพื่อแปรรูป ตัด ไล่ให้บางและเหลาเรียบ รวมทั้งต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญ

¹¹ เรื่องเดียวกัน, (หน้า 214).

มีฝีมือสานไฟให้เป็นทรง และลวดลายที่มีความสลับซับซ้อนและหลากหลาย ฝีมือที่ฝึกฝนและสืบทอดมาพร้อมกับประวัติศาสตร์ การพัฒนาการเครื่องกระเบื้องถ้วยชามจากยุคแรกในญี่ปุ่น ค่อยๆ เปลี่ยนรูปโฉมเป็นงานไม้ไฟที่มีรายละเอียดฝีมือที่สลับซับซ้อน อันเป็นจิตวิญญาณ สมานธิและเวลาของผู้สร้างสรรค์¹²

ภาพที่ 4 นาคาโตมิ ฮาจิเมะ (Nakatomi Hajime, 1974 - ปัจจุบัน) (ภาพขวา)

“Dance Flower Basket (Hanakago)”, 1995

Timber bamboo, rattan, and lacquer.

ที่มา: www.thecultureconcept.com

ภาพที่ 5 มิโนอูระ ชิคุ (Minoura Chikuh, 1934 - ปัจจุบัน) (ภาพซ้าย)

“The Sound of the Moon”, 2005

Bamboo (madake) and rattan.

ที่มา: <https://www.asianart.com>

“ต้นไม้คือสิ่งมีชีวิตที่สวยงามสำหรับคนญี่ปุ่น ที่สามารถนำมาทำเป็นสิ่งของต่างๆ ได้สารพัดประโยชน์แถมยังคงสภาพความงามไว้ได้ คนญี่ปุ่นจะทะนุถนอมต้นไม้เหมือนลูก ถึงแม้จะต้องตัดมาก็จะมีกระบวนการที่นุ่มนวลเพื่อรักษาสภาพไม้ และมีผ้าห่อต้นไม้ทั้งต้นในระหว่างการขนส่ง”¹³ โซโนะ โทคุโซ (พ.ศ. 2485 - ปัจจุบัน) ช่างหัตถศิลป์ไม้ไฟเมืองเบปปุ และทายาทศิลปินแห่งชาติสาขางานหัตถศิลป์ไม้ไฟประจำปี พ.ศ. 2510 กล่าว

¹² Rob Gilhooly, (2016) “The Old Bamboo : the spa resort of Beppu in Oita Prefecture is home to one of japan’s last remining bamboo waeaving communities” Highlighting japan. October, pp. 29.

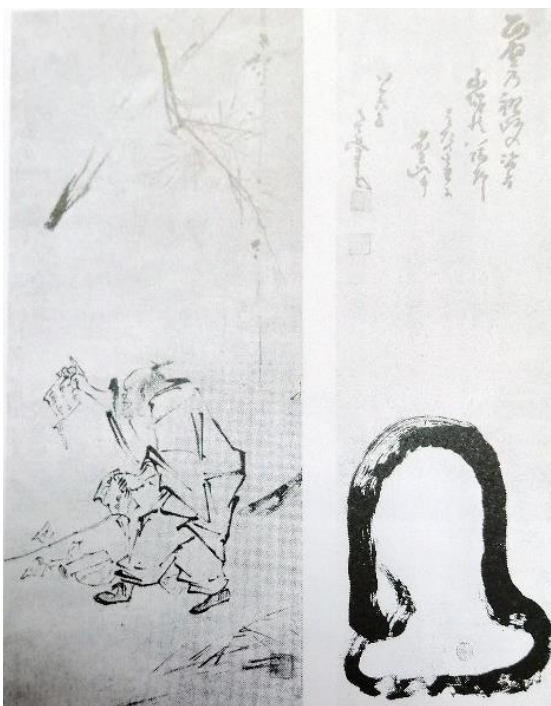
¹³ ยะ อาเบะ และ โซโนะ โทคุโซ, (2553) “เปิดตำนานหัตถศิลป์ไม้ไฟจากเมืองเบปปุ” การบรรยายโดย ยะ อาเบะ และ โซโนะ โทคุโซ, 2553, ห้องออติทอเรียม ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) 30 มกราคม 2553.

หากมองในแง่ของทัศนศิลป์แล้ว งานหัตถศิลป์ไม้ไผ่เบปปุ เป็นศิลปะที่แฝงแนวความคิด พระพุทธศาสนานิกายเซนที่แสดงออกด้วยการใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งผู้สร้างสรรค์จะค่อยๆ ดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานด้วยการสานลวดลายจากวัสดุไม้ไผ่ ไปเรื่อยๆ จนเกิดเป็นชิ้นงานที่มีลวดลายสลับซับซ้อนและประณีต บรรจงโดยไม่คำนึงถึงระยะที่ได้ใช้ไปอย่าง ยาวนานสำหรับผลงานในแต่ละชิ้นที่ต้องการผลสำเร็จที่สมบูรณ์และความพึงพอใจของผู้สร้างสรรค์

งานหัตถศิลป์ไม้ไผ่เบปปุ	การใช้พลังสมาธิในการ สร้างสรรค์ผลงานแบบกิน ระยะเวลา	การใช้พลังสมาธิในการ สร้างสรรค์ผลงานแบบ ฉับพลัน
ที่มา: http://www.city.beppu.oita.jp	มี	ไม่มี

ตารางที่ 5 แสดงรูปแบบของการใช้พลังสมาธิในงานหัตถศิลป์ไม้ไผ่เบปปุ

1.3.3 จิตรกรรมเซน (Zen painting) ในงานจิตรกรรมญี่ปุ่นและจีนโบราณศิลปินิยมใช้สมาธิเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ในสมัยราชวงศ์ซ่ง ศิลปินเหลียง ไค (Liang k'ai ค.ศ.1140 - 1210) ผู้สร้างสรรค์งานจิตรกรรมที่สะท้อนพลังของสมาธิด้วยการบำเพ็ญเพียรสมาธิอย่าง แกร่งกล้าก่อนที่จะลงมือสร้างสรรค์ผลงานอย่างฉับพลันด้วยการหวัดพู่กันลงบนกระดาษ และผืนผ้า

ภาพที่ 6 เหลียง ไค (ภาพซ้าย)

ภาพอยู่เหนืองฉีกพระสูตร, หมึกบนกระดาษ ขนาด 72.7 X 31.8 ซม.

ภาพที่ 7 นาคาฮาระ นันเท็มโบ (Nakahara Nantenbo ค.ศ.1839 - 1925) (ภาพขวา)

ภาพพระโพธิธรรม, หมึกบนกระดาษ ขนาด 103 X 30 ซม.

ที่มา: Silpakorn University Journal of Fine Arts Vol.5 2017,157

ภาพจิตรกรรมของ เหลียง ไค ได้สะท้อนภาพสภาวะความเป็นจริงทางความว่างด้วยการสร้างรูปทรงทางความหมายของพื้นที่ว่างลงในงาน การใช้ปลายพู่กันขนาดเล็กค่อยๆ บรรจงเรียงเส้นเก็บรายละเอียดในบางจุดของภาพด้วยความประณีต และในขณะเดียวกันในพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาพกลับใช้เทคนิคการหวัดพู่กันอย่างฉับพลันโดยไม่ใส่ใจในรายละเอียดใดๆ ภาพงานจึงสะท้อนให้เห็นได้ทั้งความประณีตบรรจงและความเด็ดเดี่ยว ฉับพลันได้ในขณะเดียวกัน

หากมองในแง่ของทัศนศิลป์แล้ว งานจิตรกรรมญี่ปุ่นและจีนโบราณได้แฝงแนวความคิดปรัชญาพระพุทธศาสนานิกายเซนที่แสดงออกด้วยรูปแบบการใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยศิลปินเซนมักให้ความสำคัญกับ “ความว่าง” ในการสร้างสรรค์ผลงานด้วยนัยยะทางความหมายที่ ความว่างอาจเป็นรูป รูปคือความว่างนั่นเอง พิเชษฐ เปียร์กลิ่น ได้อธิบาย

เกี่ยวกับวิธีการแสดงออกในงานจิตรกรรมที่สัมพันธ์กับรากฐานทางปรัชญาไว้ดังนี้ “วิธีการแสดงออกที่สัมพันธ์กับรากฐานทางปรัชญาในงานจิตรกรรมแบบเซนประกอบไปด้วยความเรียบง่าย (simplicity) การข่มใจ(Restraint) ความพึงพอใจในความเปลี่ยนแปลง (A liking for the Weathered) ความไม่สมบูรณ์แบบ(Imperfect) และความสมณะ(Austere) ความสมมาตร(Asymmetry) ความชื่นชมยินดีในร่องรอยแห่งการเวลา(Seeming celebration of the ravages of time) ความสงบเงียบ (Tranquillity) ความเป็นธรรมชาติ(Naturalness) ความสงบนิ่ง(Stillness) ความว่างเปล่า (Emptiness) วิธีการดังกล่าวเป็นลักษณะของเซนโดยเฉพาะเรื่องของ “ความว่าง””¹⁴

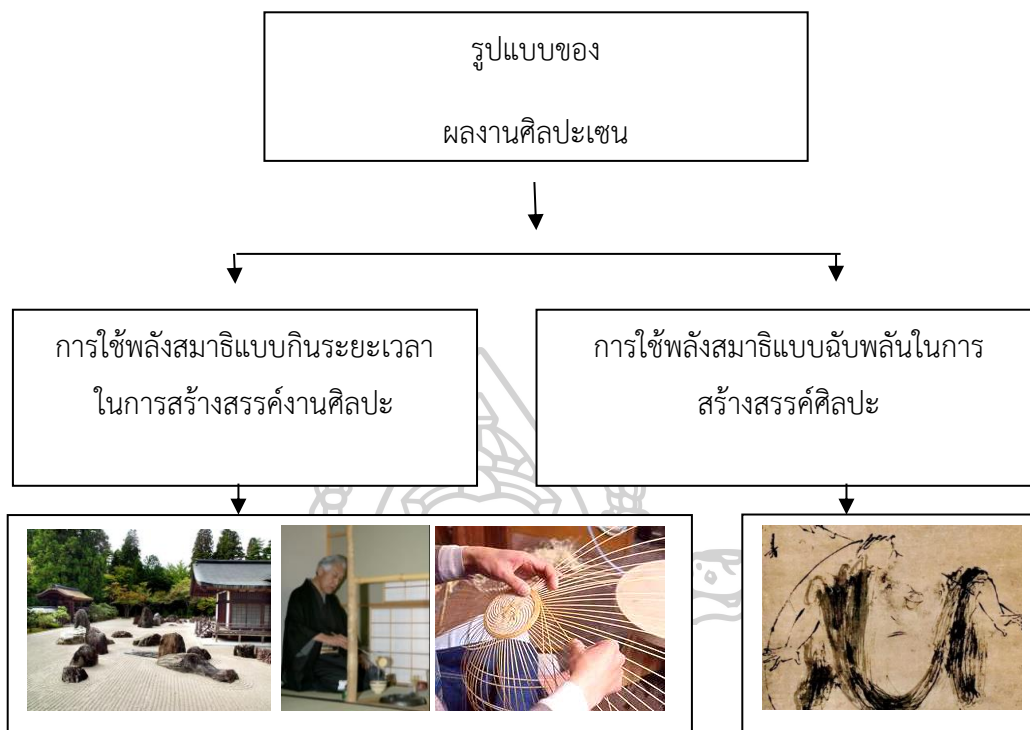
งานทัศนศิลป์ไม้ไฟเบปโป	การใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานแบบกินระยะเวลา	การใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานแบบฉับพลัน
ที่มา: https://worldzenart.org	ไม่มี	มี

ตารางที่ 6 แสดงรูปแบบของการใช้พลังสมาธิในงานงานจิตรกรรมจีน

สมาธิแบบเซนจึงเป็นสมาธิที่อยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นชีวิตตามธรรมดา แต่ก็ไม่ใช่ธรรมดาอย่างที่เรารู้จักกัน เซนเปรียบเสมือนกับการตื่นนอน ล้างหน้า แปรงฟัน กินอาหาร อาบน้ำ ล้างถ้วย ล้างชาม อันเป็นกิจวัตรสามัญประจำวันของมนุษย์ ดำเนินไปตามครรลองอย่างที่ควรจะเป็นเท่านั้น และวิธีการที่เซนใช้ในการปลุกเร้ากายใจให้สดชื่นคือ ถึงเวลาหิวก็กิน ถึงเวลาอ่อนเพลียก็ให้พักผ่อน ซึ่งเป็นท่วงทำนองของธรรมชาติที่ตัวตนจะดำรงอยู่ ณ ปัจจุบันขณะอย่างแท้จริงอยู่เสมอ

¹⁴ พิเชษฐ เปี้ยกลีน, (2560) “การศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะเหมือนจริงและนามธรรม ภาพเขียนหมึกดำ : กรณีศึกษาจากนิกายเซนจีนและญี่ปุ่น” วารสารศิลป์ พีระศรี คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 1(5), น.112

แผนผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรคงานของศิลปินเซน

ภาพที่ 8 แผนผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรคงานของศิลปินเซน

1.4 เวลากับการสร้างสรรคศิลปะ

ในด้านของสุนทรียภาพเวลาถูกกล่าวถึงในฐานะที่เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลโดยตรงต่อคุณค่าของวัตถุ งานศิลปะ และความเชื่อหรือวิถีปฏิบัติ มนุษย์สามารถเข้าใจบริบททางสังคม และรากเหง้าความเป็นมาของตนเองได้ก็ด้วยวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีตผ่านร่องรอยของระยะเวลา “มูโจ” คือสุนทรียภาพที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานปรัชญาแนวความคิดของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องพันซ์โดยตรงกับเรื่องของเวลา “มูโจ” คือความชื่นชมยินดีต่อความงามแห่งร่องรอยที่ถูกเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา “มูโจคือการเห็นความงามจากการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง ใบไม้ที่ร่วงหล่นจากต้นไม้จนหมดแล้ว กระตุ้นให้เห็นความงามตามธรรมชาติการยอมรับก่อให้เกิดความงามขึ้นในใจ จะเห็นได้ว่ามูโจมีความสัมพันธ์อย่างมากกับโมโนะโนะอะวะระระ หยดน้ำค้างมักจะระเหยไปได้ง่ายและไว ชีวิตก็

เป็นเช่นกับหยดน้ำค้าง ไม่จีรังยั่งยืน ความสุขและทุกข์ก็เช่นกัน เกิดขึ้นอยู่กับมนุษย์เพียงชั่วคราว”¹⁵ ชัยยศ อิชฎิวรพันธุ์ กล่าว

“มูโจ” ในความคิดของผู้ศึกษาจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับเรื่องของเวลาและความงามตามธรรมชาติ การเสื่อมสลายและเปลี่ยนแปลงไป ส่วน “โมโนะโนะอะวะระระ” จึงเป็นการยอมรับได้ในความชื่นชมและโศกเศร้าอยู่ลึกๆ ต่อการพบเห็นความไม่จีรัง ความเป็น”อนิจจัง” ของสรรพสิ่งซึ่งล้วนเป็นสาระของชีวิตที่เป็นธรรมดา และธรรมชาติ ก่อเกิดเป็นสุนทรียะที่งดงาม

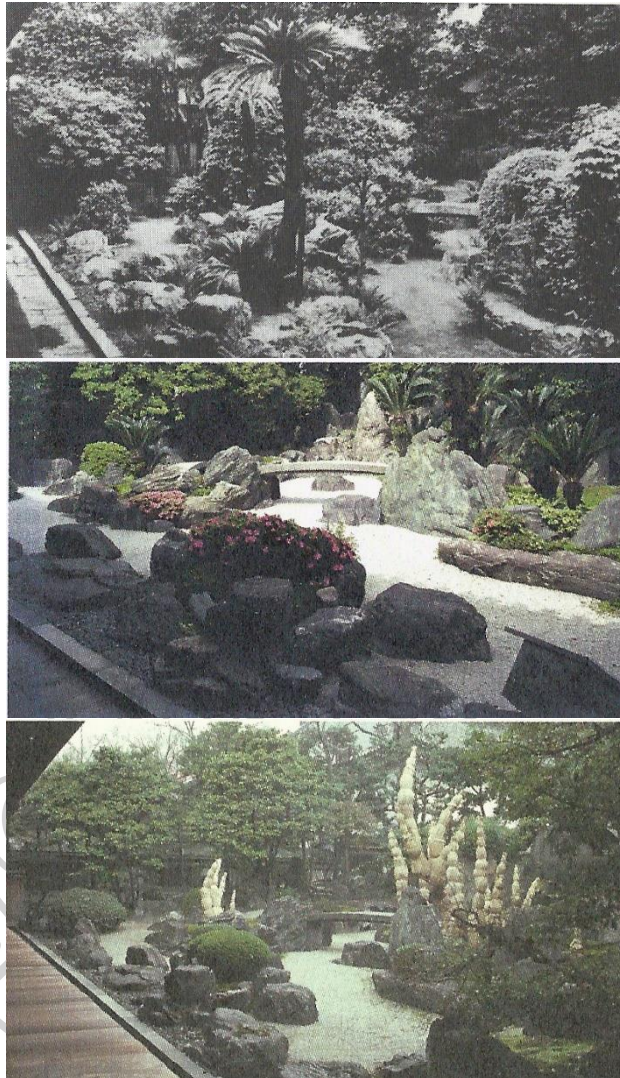
“นอกจากนี้กรอบของเวลาก็เป็นตัวการหรือต้นเหตุของมูโจ โดยปกติเรามักจะใช้กรอบเวลาของชีวิตเราเองเป็นตัวตั้งเพื่อทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ แต่โลกและจักรวาลมีกรอบเวลาที่ยาวนานกว่านั้นมาก ในขณะที่กรอบของเวลาดอกไม้นั้นก็สั้นจนเราสามารถ “ชื่นชม” ทั้งตอนยังสะพรั่งและตอนเหี่ยวเฉาได้หลายครั้งในหนึ่งช่วงชีวิตของเรา”¹⁶

“สวนก็เช่นกัน ความไม่เที่ยงแท้ทำให้สุนทรียภาพแบบมูโจติดอยู่ในใจผู้คนที่ปูนองค์ประกอบสวนถูกพิจารณาถึงความไม่เที่ยงแบบนี้อยู่เสมอ แม้การดูแลส่วนในแต่ละรุ่นจะพยายามรักษาให้สวนอยู่ในสภาพดั้งเดิมของการออกแบบให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การตกแต่งเสริมต้นไม้เกิดขึ้นเสมอๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วนในระดับของการเสริมทีละกิ่ง พื้นดินส่วนต่างๆ ต้องดูแล มีคนทำหน้าที่เก็บเศษมอสส์ และตะไคร่ที่ไม่ต้องการออกด้วยระดับละเอียดเป็นตารางนิ้ว แต่ธรรมชาติก็คือธรรมชาติ สายน้ำอาจจะเปลี่ยนแปลงทำให้น้ำตกแห้งเหือดได้และเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ต้นไม้ หญ้า มอสส์ ตะไคร่ ฯลฯ เป็นองค์ประกอบที่เจริญเติบโต เปลี่ยนแปลง ล้มตาย อยู่ตลอดเวลา กระทั่งหินก็เช่นกัน สภาพของสวนย่อมเปลี่ยนแปลงไปไม่แน่นอน สวนดำรงคงอยู่ผ่านผู้คนรุ่นแล้วรุ่นเล่า ทำหน้าที่ตอบรับทั้งสุนทรียภาพและจิตใจ สะท้อนให้เห็นความเป็นอนิจจังของชีวิตและสรรพสิ่ง ตัวอย่างภาพถ่ายจากสวนวัดนิชียงกันจิสามยุคคือ ค.ศ. 1934 ค.ศ. 1980 และ ค.ศ. 1990 น่าจะช่วยให้ความรู้สึกร่วมเกี่ยวกับประเด็นนี้ชัดเจนขึ้น”¹⁷

¹⁵ ชัยยศ อิชฎิวรพันธุ์ (2557) ทิมะ พระจันทร์ ดอกไม้ : สวนญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สารคดีภาพ, น. 37-38.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, (หน้า 38)

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, (หน้า 40)

ภาพที่ 9 ภาพถ่ายจากสวนวัดนิสิงกันจิ ค.ศ 1934 (ภาพบน)

ภาพที่ 10 ภาพถ่ายจากสวนวัดนิสิงกันจิ ค.ศ. 1980 (ภาพกลาง)

ภาพที่ 11 ภาพถ่ายจากสวนวัดนิสิงกันจิและค.ศ. 1990 (ภาพล่าง)

ที่มา: จากหิมะ พระจันทร์ ดอกไม้ : สวนญี่ปุ่น¹⁸

¹⁸ ชัยยศ อิชฎิวรพันธุ์ (2557) หิมะ พระจันทร์ ดอกไม้ : สวนญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สารคดีภาพ, น. 39, 41.

ส่วนที่ 2 : กรอบการศึกษาด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน (practical frameworks)

กรอบการศึกษาทางด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินพันธุ์ชุด ดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ (Balance : Body and Mind) เป็นกระบวนการศึกษาการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินอ้างอิง ที่มีแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานและแนวความคิดที่ใกล้เคียงกัน ประกอบไปด้วย 1. การศึกษาศิลปินที่ใช้เทคนิคการประทับร่องรอยในการสร้างสรรค์ผลงาน และ 2. ศึกษาศิลปินที่ใช้พลังสมาธิเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การศึกษาศิลปินที่ใช้การประทับร่องรอยเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน

การค้นพบร่องรอยทางประวัติศาสตร์ทำให้ทราบได้ว่า ช่วงระยะเวลาราว 40,000 ถึง 14,000 ปี¹⁹ ก่อนคริสตกาล มนุษย์ได้รู้จักการเขียนภาพสี ขูดขีด และประทับร่องรอยต่างๆ มาเป็นระยะเวลายาวนาน ร่องรอยในยุคแรกเริ่มค้นพบครั้งแรกบนผนังถ้ำอัลตามิรา ประเทศสเปน และถ้ำลาสโกซ์ ประเทศฝรั่งเศส ส่วนใหญ่ มักจะเป็นภาพประทับฝ่ามือ และฝ่าเท้า โดยภาพการประทับมือต่างๆ เหล่านั้นมีเทคนิควิธีการที่ไม่ซับซ้อนและสร้างขึ้นด้วยสีที่หาได้จากธรรมชาติ เช่น สีจากถ่านไม้ และสีจากเขม่าไฟ และดินที่ผสมกับไขมันสัตว์ โดยจุดมุ่งหมายของการประทับร่องรอยเหล่านั้นผู้ศึกษาเข้าใจว่าอาจสร้างขึ้นเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวในวิถีชีวิตประจำวัน การบันทึกความจำ การนับ และเพื่อความสวยงามและเพลิดเพลินใจ

¹⁹ Jean Clottes (2008) Cave art. Retrieved. Encyclopaed Britannica (online). Web site: <https://www.britannica.com/art/cave-painting>, January 7, 2018.

ภาพที่ 12 Mutilated fingers (negative handprint),
c. 25,000 BCE; in Gargas cave, south of France. (ภาพถ่าย)

ที่มา: <http://www.visual-arts-cork.com>

ภาพที่ 13 ภาพประทับฝ่ามือสีแดง ถ้ำฝ่ามือแดง จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย
3,000 ปีก่อนประวัติศาสตร์ เขตอุทยานแห่งชาติมุกดาหาร(ภาพขวา)

ที่มา: <http://www.thailandtriptour.com>

ในปัจจุบันศิลปินร่วมสมัยได้นำกระบวนการเทคนิคและวิธีการประทับรอยมาประยุกต์ใช้กับการสร้างสรรค์งานมาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากผลงานของ เฟเดอริโก พิเทรลล่า (Federico Pietrella) ศิลปินชาวอิตาลี ที่ใช้ตราประทับวันที่ในการสร้างสรรค์ผลงาน และแอน เทเรซ่า เดอ คีร์สแมคเกอร์ (Anne Teresa De Keersmaeker ค.ศ 1960 - ปัจจุบัน) นักเต้นและนักออกแบบท่าเต้นชาวเบลเยียม ผู้ซึ่งใช้เท้าในการประทับร่องรอยเท้าในขณะที่ทำการแสดงสดด้วยการประกอบท่าเต้นเข้าจังหวะลงบนพื้นทราย

เฟเดอริโก พิเทรลล่า (Federico Pietrella, ค.ศ. 1973 - ปัจจุบัน) ศิลปินชาวอิตาลี ผู้ที่ใช้ตราประทับวันที่ในการสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปินจะเปลี่ยนวันที่ของตราประทับในทุกๆ วันแล้วประทับลงบนกระดาษเพื่อสร้างบรรยากาศของทิวทัศน์ และรูปทรงต่างๆ ให้เกิดขึ้นเป็นชิ้นงาน ดังนั้นผลงานทุกชิ้น จึงมักปรากฏตัวเลขของวัน เดือน และปี ที่เขาผลิตงานชิ้นนั้นอยู่ในผลงานของเขาด้วย และแน่นอนว่าบางชิ้นงานจะปรากฏวันที่และเดือน มากกว่าหนึ่งเดือนและอาจจะหลายเดือนและอาจจะข้ามปีสำหรับงาน 1 ชิ้นที่มีขนาดใหญ่และรายละเอียดจำนวนมาก

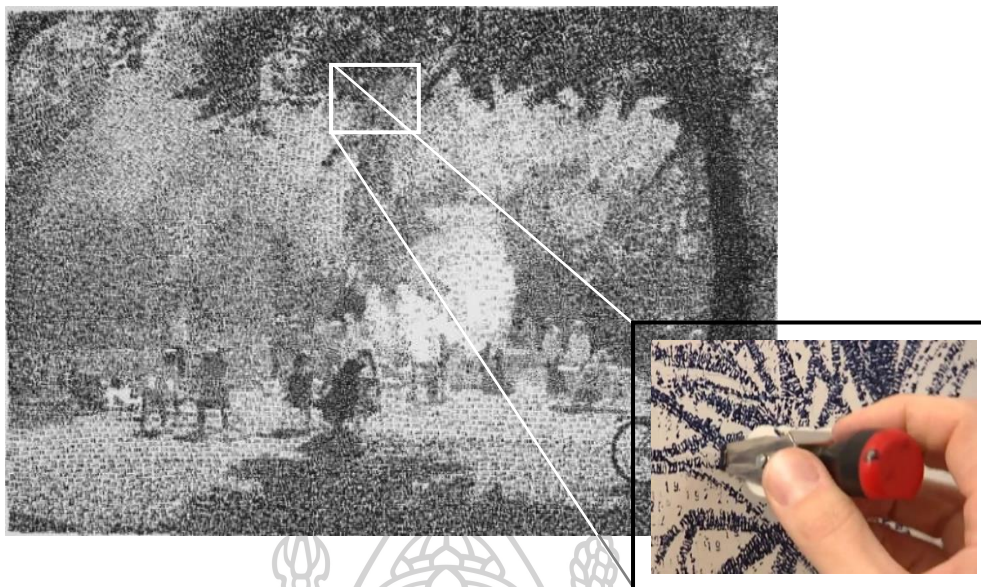
ภาพที่ 14 Federico Pietrella
"Dall'11 Gennaio al 19 Febbraio 2011"

Acrylic Stamped on Canvas, 180X280 cm.

ที่มา : www.federicopietrella.com

Daide Ferri (2014) ได้กล่าวเกี่ยวกับผลงานของพิเทรลลา ในบทความ “For as long as I have known him” ไว้ว่า “บางทีอาจจะไม่มีอะไรที่น่าสนใจเป็นพิเศษหากจะบอกว่า จิตรกรชอบวาดภาพ แพนของตัวเอง ห้องต่างๆ ในบ้าน และภาพทิวทัศน์ แต่ทว่าในความเป็นจริงแล้วตลอดระยะเวลาของการวาดภาพต่างๆ เหล่านั้น พิเทรลลา ได้บอกเล่าเรื่องราวทั้งหมดนั้น ด้วยการใช้ตราประทับวันที่แทนการใช้ฝีแปรงของพู่กัน (หรืออาจจะเรียกได้ว่า "ตรายางประทับวันที่เขาใช้นั้นเปรียบได้กับ แปรง หรือพู่กัน" ของจิตรกรท่านอื่นๆ นั่นเอง) และนั่นก็เป็นสิ่งที่ทำให้ผลงานของ พิเทรลลา มีความน่าสนใจ”²⁰

²⁰ Daide Ferri (2014). For as long as I have known him. Federico Pietrella (online). Web site: <https://www.FedericoPietrella.com/texts>, January 8, 2018.

ภาพที่ 15 ภาพขยายขั้นตอนการทำงานของ เฟเดอริโก พิเทรลลา (Federico Pietrella)

ภาพจาก : <http://urbanpeek.com>

ทักษะในการกดประทับซ้ำๆ อย่างเป็นอิสระของ ฝีแปรง (ตราประทับวันที่) พิเทรลลาใช้อุปกรณ์เพียงชิ้นเดียว อุปกรณ์ตราประทับวันที่และเทคนิคการประทับร่องรอย นับเป็นสิ่งสำคัญและข้อบังคับต่อแนวทางในการสร้างงานของศิลปิน ศิลปินค่อยๆ พิจารณาสร้างงานจากบริเวณเล็กๆ จากพื้นที่ทั้งหมดของชิ้นงานไปเรื่อยๆ จนสมบูรณ์ทั้งภาพ ซึ่งเป็นที่น่าอัศจรรย์อันมีความพิเศษสำหรับงานจิตรกรรม การใช้ตราประทับวันที่จึงเป็นสิ่งที่ทำให้พิเทรลลาแตกต่างจากศิลปินอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากบุคคลที่อยู่ในช่วงยุค 1990s ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ที่มีแนวคิดความคิดว่า จินตนาการเปรียบเสมือนภาพความทรงจำที่เป็นการเลียนแบบการถ่ายภาพรูปแบบหนึ่ง แกร์ฮาร์ด ริคเตอร์ (Gerhard Richter, 1932- ปัจจุบัน) สร้างภาพอันเกิดจากแนวคิด แบบสัญนิยมแบบภาพถ่าย (photorealism) จากจินตนาการของเขา ซึ่งเป็นหนึ่งในบุคคลที่เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของพิเทรลลา ด้วยแนวความคิด ความรู้สึกบางอย่างต่างๆ เหล่านี้ทำให้ พิเทรลลา มีแนวโน้มที่จะถูกเชื่อมโยงได้ว่ามีความคล้ายคลึงกับศิลปินเช่น อง คะวะระ (On Kawara, 1932 -2014) และ โรมัน โอปาลคา (Roman Opalka, 1931 - 2011) ผู้ซึ่งกล่าวถึงช่วงเวลาที่ยืดหยุ่นอย่างไม่อาจควบคุมได้²¹

²¹ Davide Ferri (2014). For as long as I have known him. Federico Pietrella (online). Web site: <https://www.FedericoPietrella.com/texts>, January 8, 2018.

ภาพที่ 16 On Kawara (ภาพถ่าย)

“MAY 20, 1981 "Wednesday", 1966. Acrylic on canvas, 45.7 × 61 cm.

ที่มา: <https://www.guggenheim.org>

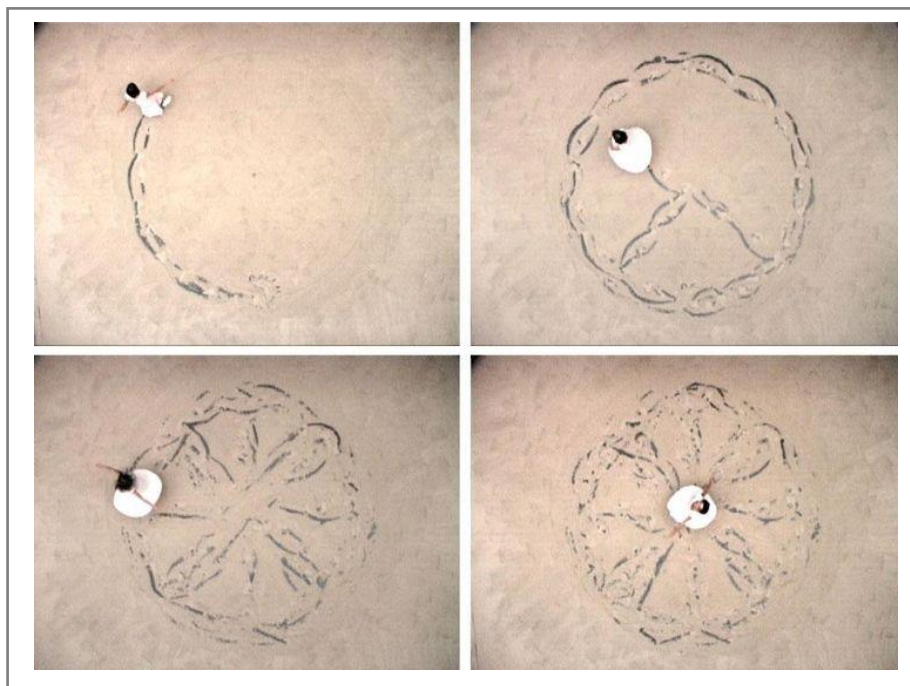
ภาพที่ 17 Roman Opalka (ภาพขาว)

“OPALKA 1965 / 1 — ∞,” 1965. acrylic on canvas, 196 x 135 cm

ที่มา: <https://thesmartset.com>

แอน เทเรซ่า เดอ คีร์สแมคเกอร์ (Anne Teresa De Keersmaeker ค.ศ 1960 - ปัจจุบัน) นักเต้นและนักออกแบบท่าเต้นชาวเบลเยียม ผู้ซึ่งมีแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับ จังหวะ และเวลา เป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ คีร์สแมคเกอร์เริ่มต้นการสร้างผลงานศิลปะการแสดงสด (Performance Art) ด้วยการตั้งคำถามง่ายๆ ที่ว่า “การเต้นรำ” จะสามารถเป็นไปในรูปแบบของศิลปะที่ที่ถูกจัดแสดงในพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ได้หรือไม่

ศิลปินเปลี่ยนความคิดค่านิยมของผู้คน ที่แต่เดิมมองว่า ดนตรี กับการเต้นคือการแสดงที่ควร จะอยู่ในโรงละครสำหรับการแสดงโดยเฉพาะที่ไม่ใช่พื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ การแสดงเต้นรำควรจะ นำเสนอแบบดั้งเดิมบนเวที ที่มีกำหนดการของระยะเวลาในการแสดงที่แน่นอน แต่ไม่ใช่สำหรับแอน เทเรซ่า คีร์สแมคเกอร์ การแสดงของเธอถูกดำเนินไปต่อหน้าผู้ชมที่อยู่ในนิทรรศการเอกเช่นเดียวกัน กับงานจิตรกรรมที่แขวนบนผนังของพิพิธภัณฑ์ และถูกติดตั้งในพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ในช่วงเวลา ทำการปกติ ของแกลเลอรี หรือพิพิธภัณฑ์ ซึ่งผู้ชมสามารถเข้าเยี่ยมชมได้อย่างอิสระ

ภาพที่ 18 แอน เทเรซ่า เดอ คีร์สแมคเกอร์

“Work / Travail / Arbeit, 2011”

Performance, Variable Anne Teresa De, Variable size.

ที่มา: www.moma.org

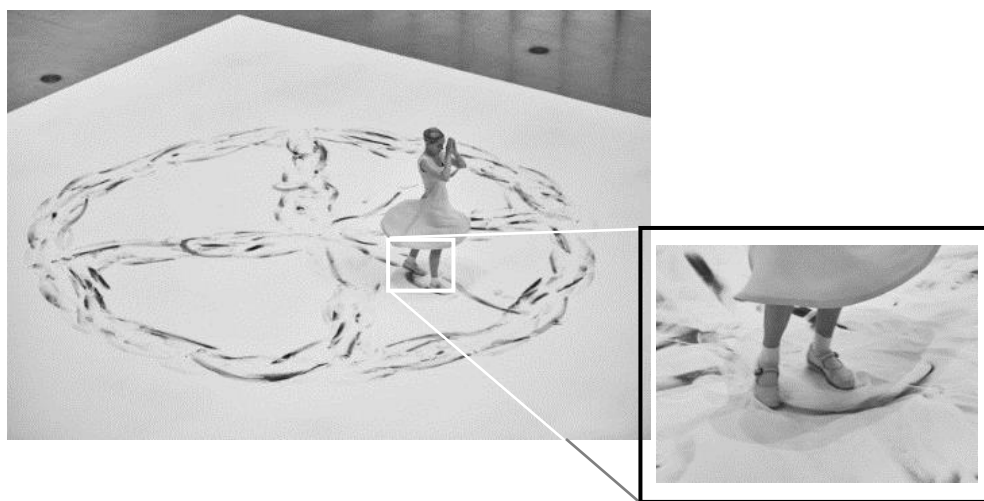
ท่วงทำนอง จังหวะและเวลา มีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน ไม่เพียงช่วยสร้างรูปแบบทางแนวความคิดและการเคลื่อนไหว ที่ดำเนินวนซ้ำแบบกินระยะเวลาบนพื้นที่ที่ถูกจัดเตรียมไว้ประหนึ่งเป็นเวทีของการแสดง แต่ดนตรีและช่องว่างของจังหวะยังเป็นส่วนประกอบสำคัญของนิทรรศการ และเป็นองค์ประกอบหลักในการกล่าวถึง ประเด็นที่เกี่ยวกับ “เวลา” ใน 3 รูปแบบอันได้แก่ “เวลาของมนุษย์” (เกี่ยวข้องกับภาระใจและการเต้นของหัวใจ) "เวลาของปลาвах" (ความรู้สึกของการขยายตัวเวลา) และ "เวลาของแมลง" (ความรู้สึกของการหดตัวเวลา)²²

ความน่าสนใจในรูปแบบของ “เวลา” เหล่านี้ปรากฏชัดจากดนตรี และการแสดง ท่วงท่า การเคลื่อนไหวที่เป็นไปตามจังหวะของการแสดง มีการขยายบรรทัดและรวมตัวของจังหวะดนตรี และมีการเล่นด้วยความเร็วที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่างจากผลงานชุด Work / Travail / Arbeit ซึ่งศิลปินใช้การเคลื่อนไหวร่างกายเป็นจังหวะสั้นยาว ปะติดปะต่อกันด้วยระยะเวลาและช่องไฟของดนตรี เพื่อ

²² Anne Teresa De Keersmaeker, (2011) “Performance 13: On Line/Anne Teresa De Keersmaeker, Jan 12–16, 2011,” MoMA video, 3:28, <https://www.youtube.com/watch?v=...>

วาดวงกลมที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางบนลานทรายด้วยเท้าของตัวเอง “เมื่อคุณทำงานด้วยรูปทรงเรขาคณิต และรูปแบบทางเรขาคณิต สิ่งที่คุณทำอันที่จริงแล้วก็เปรียบได้กับการวัดโลก ซึ่งอาจเป็นความน่าสนใจในรูปแบบของ “เวลา” เหล่านั้นปรากฏชัดจากจังหวะและการเคลื่อนไหวในขณะที่ทำการแสดงสด ท่วงท่าที่เป็นไปตามทำนองและเสียงดนตรี

ผลงานชุด “Work / Travail / Arbeit” ศิลปินใช้การเคลื่อนไหวร่างกายเป็นจังหวะสั้นยาวปะติดปะต่อกันด้วยระยะเวลาและช่องไฟของดนตรี เพื่อวาดวงกลมที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางบนลานทรายด้วยเท้าของศิลปินเอง ซึ่งร่องรอยดังกล่าวผู้ศึกษาคิดว่าเป็นลักษณะของการบันทึกช่วงขณะ ของเวลา และพื้นที่ที่ศิลปินได้ครอบครองขณะทำการแสดง ด้วยการสร้างสัญลักษณ์เฉพาะตนเพื่อบอกอาณาเขตของการครอบครองที่เชื่อมโยงกับขนาดของร่างกาย “เมื่อคุณทำงานด้วยรูปทรงเรขาคณิต และรูปแบบทางเรขาคณิต สิ่งที่คุณทำอันที่จริงแล้วก็เปรียบได้กับการวัดโลก ซึ่งอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของจำนวนพื้นที่ที่คุณกำลังครอบครองในช่วงระยะเวลานั้น”²³ คีร์สเมคเกอร์กล่าว

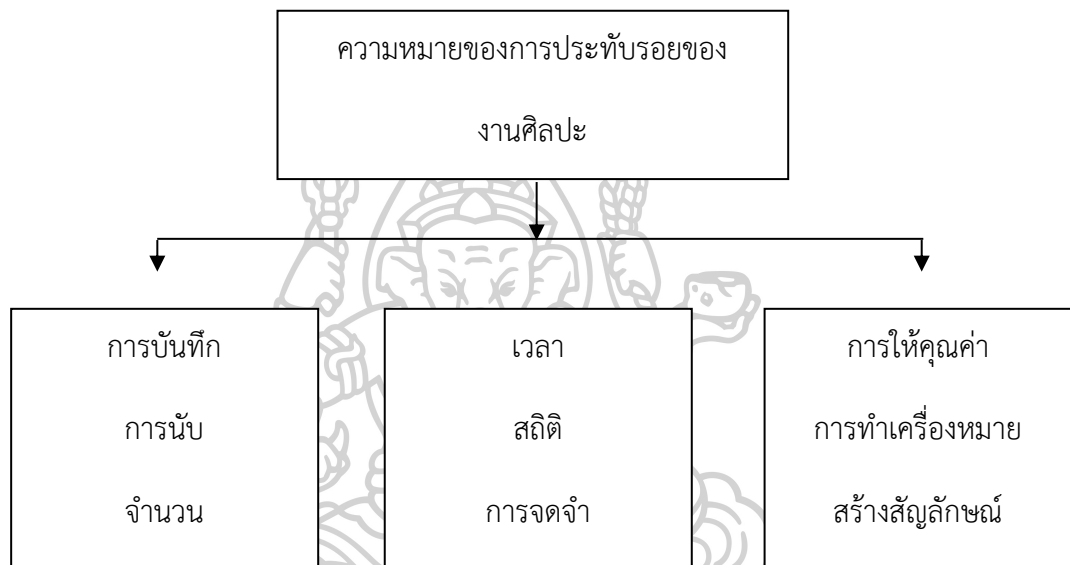
ภาพที่ 19 ภาพขยายขั้นตอนการทำงานของ แอน เทเลซ่า เดอ เมคเกอร์ (Anne Teresa De Keersmaeker)

ภาพจาก : <http://www.koreaherald.com>

จากการศึกษาเทคนิคการประทับร่องรอยในงานศิลปะตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงอาจสรุปได้ว่า เทคนิคการประทับร่องรอยเป็นเทคนิคดั้งเดิมที่เกิดขึ้นตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์และศิลปิน

²³ Anne Teresa De Keersmaeker, "Performance 13: On Line/Anne Teresa De Keersmaeker,," <https://www.youtube>.

ยังคงใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปะอย่างต่อเนื่องจนถึงยุคร่วมสมัยปัจจุบัน ด้วยนัยทางเทคนิคที่สามารถสื่อถึงการบันทึก การจดจำ การกดประทับร่องรอยเพื่อต่อยอด ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญต่อสิ่งที่ได้ค้นพบ หรือด้วยนัยแห่งกาลเวลา และอื่นๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคุณประโยชน์ต่อวงการศิลปะในวงกว้าง ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานด้านทัศนศิลป์ ความหมายของการประทับร่องรอยในงานศิลปะจึงอาจสามารถสรุปความหมายเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 20 แผนผังที่แสดงวิวัฒนาการของภาพพิมพ์

ที่มา: ผู้ศึกษา

2.2 การศึกษาศิลปินที่ใช้สมาธิเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน

ศิลปะเชนมามีวิวัฒนาการและการสืบทอดรูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงานโดยการใช้พลังสมาธิในสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ การเข้าถึงความว่างผ่านทางรูปทรงนั้นเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีการค้นคว้าทางจิตของพระเซนหรือศิลปินเซน การวาดภาพที่เน้น “พื้นที่ว่าง” เทียบเท่ากับการปั้นถ้วยชา กับการก่อสร้างที่ว่างทางความหมาย เป็นการแสดงออกถึงความพยายามแสวงหาสุนทรียภาพจากพื้นที่ว่างมากกว่ารูปทรง โดยปล่อยให้ผู้ชมเติมเต็มความหมายจากพื้นที่ว่างนั้นด้วยตนเอง

การสร้างสรรค์ศิลปะที่มีพื้นฐานแนวคิดแบบเซน จึงมีทั้งการใช้สมาธิที่กินระยะเวลาอย่างยาวนานในการสร้างสรรค์ผลงานและการฝึกปฏิบัติสมาธิให้แกร่งกล้าก่อนที่จะถ่ายทอดพลังของสมาธินั้นออกมาในงานอย่างฉับพลัน ซึ่งวิถีในการสร้างสรรค์งานดังกล่าวถูกสืบทอดกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่าจนถึงยุคร่วมสมัยปัจจุบัน โดยศิลปินต่างมีกระบวนการในการสร้างสรรค์งานที่แตกต่างกันไปตามพื้นฐานความคิดและความถนัดของแต่ละบุคคล แต่สองสิ่งที่ศิลปินเซนต่างได้รับตกทอดมาจนถึงปัจจุบันคือ การใช้สมาธิในการสร้างงานแบบกินระยะเวลาและความฉับพลันในการถ่ายทอดพลังของสมาธิลงในผลงาน ผู้เขียนจึงขอแบ่งรูปกลุ่มของศิลปินที่มีความชัดเจนในการใช้สมาธิในการสร้างงานแต่ละรูปแบบ ออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. **ศิลปินที่ใช้สมาธิแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์งานศิลปะ** ศิลปินในกลุ่มที่ใช้สมาธิแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์งาน มักจะให้ความสำคัญกับกระบวนการในการสร้างสรรค์งานเป็นหลักสำคัญ โดยผลที่ออกมาในด้านของรูปแบบศิลปะ (Art form) จะส่งผลอย่างมากและมีแรงปะทะ เมื่อผู้ชมเข้าใจในกระบวนการของการสร้างสรรค์งาน หรือรู้ที่มาที่ไปของภาพที่ปรากฏอยู่ตรงหน้า ตัวอย่างของศิลปินในกลุ่มนี้อันได้แก่ วูฟกัง ไลป์ (Wolfgang Laib) และ โมโตอียามาโมโต (Motoi Yamamoto)

1.1 **วูฟกัง ไลป์ (Wolfgang Laib ค.ศ. 1950- ปัจจุบัน)** ศิลปินชาวเยอรมัน ที่สร้างสรรค์งานด้วยการใช้เวลายาวนานในการเก็บสะสมเกสรดอกไม้ เพื่อนำมาเป็นวัสดุในการสร้างสรรค์ผลงาน ไลป์นำเสนอความธรรมดาและเรียบง่าย โดยรายละเอียดส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการผสมผสาน และการเสาะแสวงหาอย่างต่อเนื่องเพื่อนำมารวมกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันกันของธรรมชาติกับมนุษย์ การแสดงออกที่ตรงไปตรงมาและปัจจุบันขณะในการสร้างสรรค์งานเป็นแรงขับเคลื่อน ให้งานของ ไลป์มีพลังปะทะ ที่เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดคำถาม และความอยากรู้อยากเห็น

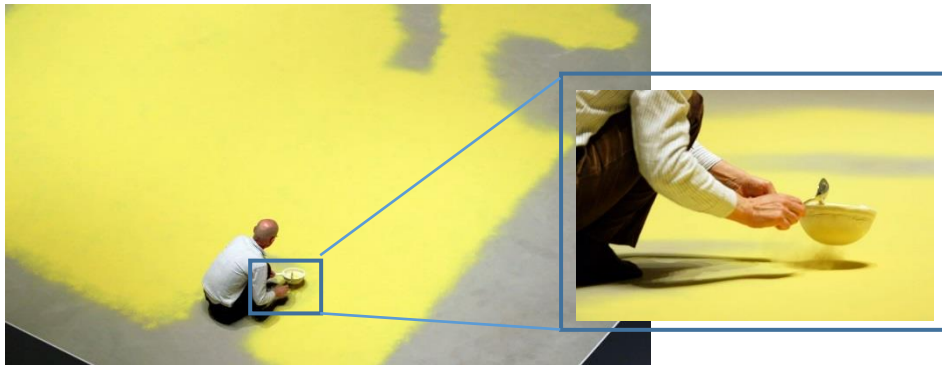
ภาพที่ 21 ตัวอย่างผลงานและกระบวนการการทำงานของ วูฟกัง ไลบ์

ที่มา: จากหนังสือ Wolfgang Laib : Durchgang, Ubergang²⁴

ไลบ์จัดวางผลงานที่แสดงออกถึงความศรัทธา และความพยายามอย่างกินระยะเวลา เป็นลักษณะเฉพาะที่ปรากฏอยู่ในงานแทบทุกชิ้น ผลงานชุด “Legacy” ผลงานที่นับได้ว่ามีชื่อเสียงที่สุด เป็นการกล่าวถึงมรดกจากประสบการณ์ชีวิตของศิลปิน ซึ่งศิลปินได้รับแรงบันดาลใจจากคำสอนของอาจารย์ในลัทธิเต๋า ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานด้วยวัสดุเกสรดอกไม้ซึ่งเสื่อมสลายง่าย และใช้กระบวนการของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยเริ่มจากการสะสมเกสรดอกไม้ในแต่ละช่วงของฤดูใบไม้ผลิมาหลายช่วงฤดู เพื่อนำมาสร้างเป็นผลงานศิลปะ

ศิลปินโรยผงเกสรดอกลงบนพื้นเพื่อสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสี่เหลี่ยมอร่ามขนาดใหญ่และมีกลิ่นหอมบอวลอย่างน่าอัศจรรย์ ซึ่งผู้ศึกษาคิดว่า การสร้างสรรค์งานด้วยกระบวนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และมีกลิ่นหอมจากวัสดุเกสรของดอกไม้ซึ่งศิลปินคัดสรร มีส่วนช่วยให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกผ่อนคลาย และรับรู้ได้ถึงความรู้สึกที่ศิลปินต้องการส่งผ่านจากผลงาน โดยภาพที่ปรากฏเมื่อศิลปินค่อยๆ โรยเกสรดอกไม้อย่างกินระยะเวลาพลังแห่งสมาธิย่อมส่งผลกระทบต่อความรู้สึกได้อย่างล้นหลาม ในขณะที่เดียวกันกลิ่นหอมของเกสรก็สำแดงภาพแห่งความเป็นจริงจากประสบการณ์ และการสั่งสมที่ยาวนาน

²⁴ Wolfgang Laib : Durchgang, Ubergang (pp.67, 59) by Wolfgang Laib, 2000, Stuttgart: Institut fur Auslandsbeziehungen.

ภาพที่ 22 กระบวนการทำงานของของ วูฟกัง ไลป์

ภาพจาก : <https://art21.org>

การจัดวางผลงานส่วนใหญ่ มีความตั้งใจให้ผู้ชมมองผลงานจากมุมสูงลงมาในลักษณะตานก (Bird's eyes view) เป็นการแสดงออกถึงความไม่โอ้อวด การสงบเสงี่ยมเรียบง่ายตัวตามแบบฉบับของแนวคิดพระพุทธรูปศาสนาในกายเซน เรื่องการให้เกียรติต่อสรรพสิ่ง ในสถานะที่มนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และในอีกมุม การมองในลักษณะนี้เปรียบเสมือนการก้มลงมองข้างในตน การคิดทบทวนอยู่กับสิ่งที่มีข้างในตัวของตัวเอง เพื่อเข้าใจในคุณค่าความหมายของตนก็เป็นได้

ภาพที่ 23 แสดงมุมมองในการชมผลงานของวูฟกัง ไลป์

ภาพจาก : จากหนังสือ Wolfgang Laib : Durchgang, Übergang

1.2 โมโตอิ ยามาโมโต (Motoi Yamamoto ค.ศ. 1966 - ปัจจุบัน) ศิลปินชาวญี่ปุ่น ผู้สร้างสรรค์ผลงานชุด "Return to the Sea" โดยใช้เกลือเป็นวัสดุในการสร้างงานศิลปะแนวจัดวาง ยามาโมโตวาดเส้นด้วยเกลือจากจุดเริ่มต้นที่ละเส้นเล็กๆ ค่อยๆ ลากเป็นเส้นปะติดปะต่อ

และประกอบกันขึ้นเป็นเสมือนแผนผังขนาดใหญ่ และเติมพื้นที่ของการจัดแสดงผลงานในแต่ละครั้ง ยามาโมโตสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้พลังสมาธิที่จดจ่อและกินระยะเวลาอย่างยาวนาน ด้วยโครงสร้างโดยรวมบางครั้งคล้ายกับเส้นเรขาคณิต และบางครั้งเส้นดูมีความอิสระและพลิ้วไหวแบบธรรมชาติ ด้วยขนาดของพื้นที่ที่มีขนาดขนาดใหญ่ และผันแปรไปตามสภาพของแต่ละสถานที่ในการจัดแสดงผลงาน จึงส่งผลต่อแรงปะทะและการตั้งคำถามกับผู้ชม

ภาพที่ 24 โยมาโมโต ยามาโมโต

“Labyrinth, 2010” Salt. Diameter 12 m.

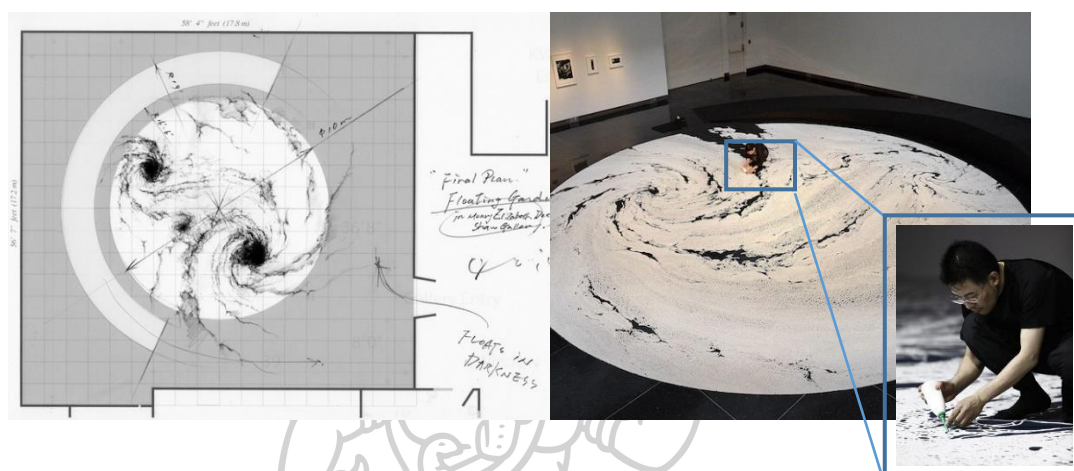
ที่มา : <https://www.yatzer.com>

ยามาโมโตสร้างแผนที่แห่งจิตที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ด้วยเกลือซึ่งเป็นวัสดุที่มีมวลขนาดเล็ก แต่การเลือกใช้วัสดุเกลือของ ยามาโมโตอาจไม่ได้เป็นไปเพียงเพื่อความแปลกใหม่หรือความคิดริเริ่ม เป็นที่ทราบกันดีว่า ผลงานของยามาโมโต ถูกสร้างขึ้นจากเกลือ มีขนาดใหญ่และซับซ้อน เกลือซึ่งเป็นสัญลักษณ์ดั้งเดิมของการทำให้บริสุทธิ์ การชำระล้าง และการไว้ทุกข์ในวัฒนธรรมญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นใช้เกลือในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับศพก่อนที่จะมีการเผา ชาวญี่ปุ่นโบราณมักจะวางเกลือกองเล็กๆ ไว้ที่ทางเข้าร้านอาหารและธุรกิจอื่นๆ เพื่อปัดเป่าวิญญาณชั่วร้าย²⁵

โดยในประเด็นเกี่ยวกับวัสดุผู้ศึกษาเข้าใจว่า ศิลปินตระหนักดีว่าเกลือเป็นส่วนสำคัญของสิ่งมีชีวิตมากมาย และอาจเป็นแร่ธาตุที่เคยถูกหมุนเวียนเข้าและออกจากสิ่งมีชีวิตหลายชีวิตและหลาย

²⁵ Tristan Manco, (2014) Big Art Small Art. United Kingdom : Thames & Hudson, pp. 112.

แห่งทั่วโลก เกือบแต่ละเม็ดจึงมีประวัติและวิถีของตนเอง บางสิ่งบางอย่างที่ดูเหมือนธรรมดาจึงอาจเป็นอุปมาของการจางหายไปและไม่ยั่งยืนของชีวิตมนุษย์ การที่ผลงานได้ถูกกำหนดไว้ให้ถูกทำลายไปเมื่อสิ้นสุดช่วงเวลาของการแสดงนั้น จึงสิ่งที่ศิลปินต้องการถ่ายทอดการหวนกลับไปแหล่งที่มา การหวนคืนสู่วัฏจักร เฉกเช่นเดียวกับทุกชีวิตที่ล้วนมีวัฏจักรที่ต้องหวนกลับเสมอ

ภาพที่ 25 ภาพร่างและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ของโมโตอิ ยามาโมโต
ภาพจาก: <https://mymodernmet.com>

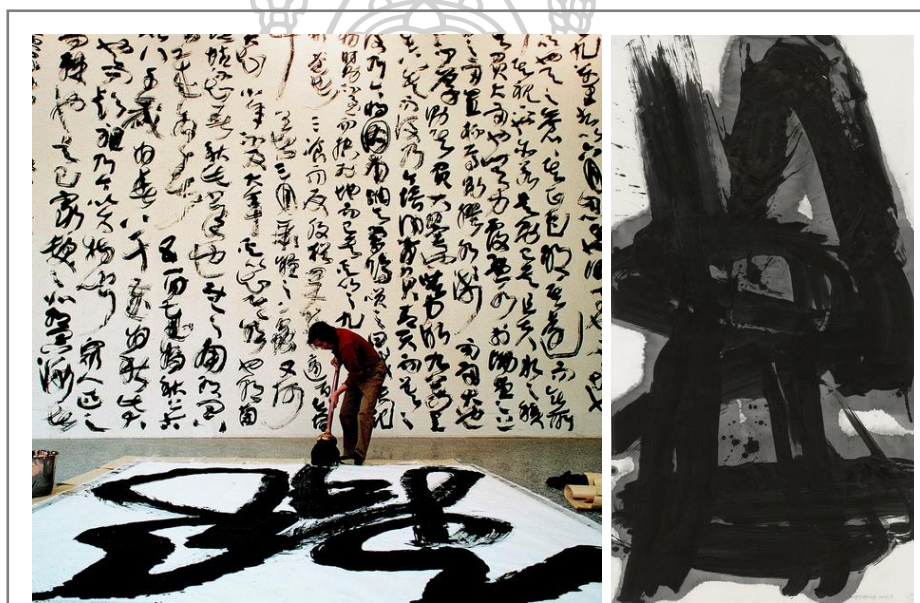
2. ศิลปินที่ใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์งานศิลปะ สำหรับศิลปิน

ในกลุ่มที่ใช้พลังของความฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปินมักสร้างสรรค์งาน ด้วยการแสดงออก ร่องรอยแห่งความเด็ดขาดของความฉับพลัน สมาธิอันแน่วแน่และความเด็ดเดี่ยวในการสร้างสรรค์งาน ซึ่งมักจะพบได้บ่อยในงานจิตรกรรมที่มีทั้งร่องรอยของการวัดพู่กันอย่างฉับพลัน หรืองานวาดเส้นที่มีการขีดด้วยดินสอ หรือหมึกลงบนชิ้นงาน ตัวอย่างศิลปินที่มักสร้างสรรค์งานในรูปแบบนี้เช่นศิลปิน หวาง โด่งหลิง (Wang Dongling)

2.1. หวาง โด่งหลิง (Wang Dongling ค.ศ. 1945- ปัจจุบัน) ศิลปินชาว

จีน ที่ใช้สมาธิแบบฉับพลันในการถ่ายทอดพลังของความแม่นยำ ด้วยการวัดพู่กันจุ่มหมึกเป็นภาพ ตัวอักษรจีนขนาดใหญ่ลงบนผืนผ้าใบ งานของดงหลิง มีลักษณะเป็นนามธรรม (Abstract) ด้วยขนาดของชิ้นที่มีขนาดใหญ่จึงส่งแรงปะทะอย่างรุนแรงต่อการประจันหน้าของผู้ชมในครั้งแรก การแสดงออกด้วยพลังแห่งการเคลื่อนไหวระหว่างรูปทรงในชิ้นงานซึ่งมีลักษณะคล้ายตัวอักษรจีน จากรูปทรงหนึ่งไปสู่อีกรูปทรง ลื่นไหลต่อเนื่องกันไป งานจึงสะท้อนให้เห็นถึงพลังของความเคลื่อนไหว

และสมาธิที่ฉับพลันในการสร้างงานอย่างเด็ดขาด และแม่นยำ ในขณะที่เดียวกันกลับซ่อนความกลมกลืนและความประณีตทางความรู้สึกที่แอบแฝงไว้ในงาน การปล่อยให้รูปทรงแสดงออกทางความว่างและความว่างของพื้นที่บางครั้งกลับกลายเป็นรูปทรง ซึ่งเป็นลักษณะปรัชญาแนวคิดของพระพุทธศาสนา ที่ศิลปินเช่นมักให้ความสำคัญ การวัดพู่กันอย่างฉับพลันไร้ร่องรอยของการระแวดระวังในความพลาดพลั้งเป็นลักษณะสำคัญที่บ่งบอกถึงความชำนาญของศิลปิน ที่ดูเหมือนว่าการสร้างสรรค์ผลงานเป็นเรื่องง่ายและฉับพลันแต่ความฉับพลันนั้นกลับแฝงเร้นไว้ด้วยการฝึกปรือที่ใช้ระยะเวลายาวนานจนเกิดความแม่นยำ ภาพที่ปรากฏบนผลงานจึงมักสะท้อนรูปแบบที่ไร้กฎเกณฑ์แต่แฝงซ่อนเร้นไว้ซึ่งความมีระเบียบในตัวของตัวเอง

ภาพที่ 26 หว่าง ดงหลิง

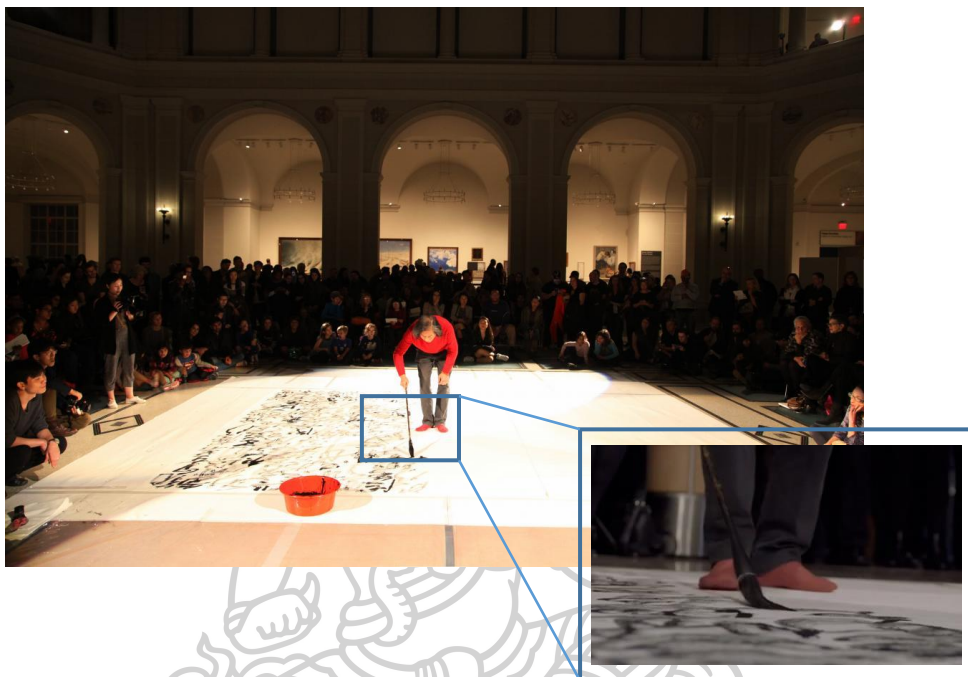
Calligraphy Performance, 2015 (ภาพถ่าย)

ภาพที่ 25 “Without Form, 2013” Ink on xuan paper, 181 x 97 cm. (ภาพขาว)

ที่มา: www.inkstudio.com.cn

งานศิลปะของดงหลิง มีลักษณะที่เป็นการผสมผสานกันระหว่างความทันสมัยกับการเขียนตัวหนังสือจีนโบราณ และถูกถ่ายทอดผ่านการแสดงท่าทางในการสื่อความหมาย ความสงสัยในภาษาของสังคมยุคหลังสมัยใหม่และพลังแห่งการฝึกปรืออย่างหนักเป็นส่วนประกอบสำคัญต่อการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินดงหลิง ซึ่งดงหลิงสามารถถ่ายทอดผ่านศิลปะการแสดงสด

(Performance) ที่เป็นแบบฉบับของตนเองหรือในฐานะที่เป็นบุคคลซึ่งมีวิถีในการสร้างสรรค์ผลงานแบบดั้งเดิม ที่นับเป็นนวัตกรรมแห่งการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน

ภาพที่ 27 กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของ หว่าง ดงหลิง
ที่มา: <https://asiasociety.org>

3. ศิลปินที่ใช้ทั้งแบบกินระยะเวลาและความฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน

ศิลปินร่วมสมัยในปัจจุบันหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาความเชื่อ และจิตวิญญาณตะวันออกโดยนิยมสร้างสรรค์ผลงานที่มีลักษณะแฝงเร้นด้านจิตวิญญาณมากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับรูปแบบของชิ้นงาน โดยศิลปินเขานิยมใช้ทั้งพลังสมาธิทั้งแบบกินระยะเวลาและแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงานนั้นมืออยู่หลายท่านแต่จะขอยกตัวอย่างท่านที่มีความชัดเจนในการใช้พลังสมาธิทั้ง 2 รูปแบบมาเป็นตัวอย่างดังนี้

3.1 ดักลาส ดีแอส (Douglas Diaz ค.ศ. 1972 - ปัจจุบัน) ศิลปินชาวอเมริกัน ที่ใช้เวลาส่วนหนึ่งในการทำสมาธิให้เกิดพลัง ก่อนที่จะระเบิดพลังของสมาธินั้นออกมาด้วยการขีดเส้นที่ละเอียดอย่างฉับพลันและซ้อนทับกันไปมาด้วยปากกา ดินสอไข และดินสอดำ และในขณะเดียวกันก็ปล่อยให้พลังของสมาธิแบบกินระยะเวลาด้อยๆ ดำเนินไปพร้อมกับการทับถมกันขึ้นแล้วชั้นเล่าของน้ำหนักดินสอ และหมึกดำ ลงบนกระดาษ และผืนผ้าใบขนาดใหญ่ โดยไม่ได้กะเกณฑ์

โครงสร้าง หรือการร่างแบบของชิ้นงานไว้ล่วงหน้า การแสดงออกด้วยพลังสมาธิอย่างฉับพลันในขณะสร้างสรรค์ผลงานของดิแอช เปรียบเสมือนการปลดปล่อยให้จิตวิญญาณหรือจิตใต้สำนึกได้แสดงออกด้วยพลังที่ถูกซ่อนเร้นภายใต้ขอบเขตของร่างกาย ภาพผลงานที่ปรากฏจึงอาจเรียกได้ว่า จิตวิญญาณ เป็นนำพาให้เกิดรูปแบบและความหมายของผลงานที่อยู่บนพื้นที่แห่งความว่างและช่วงระยะเวลา

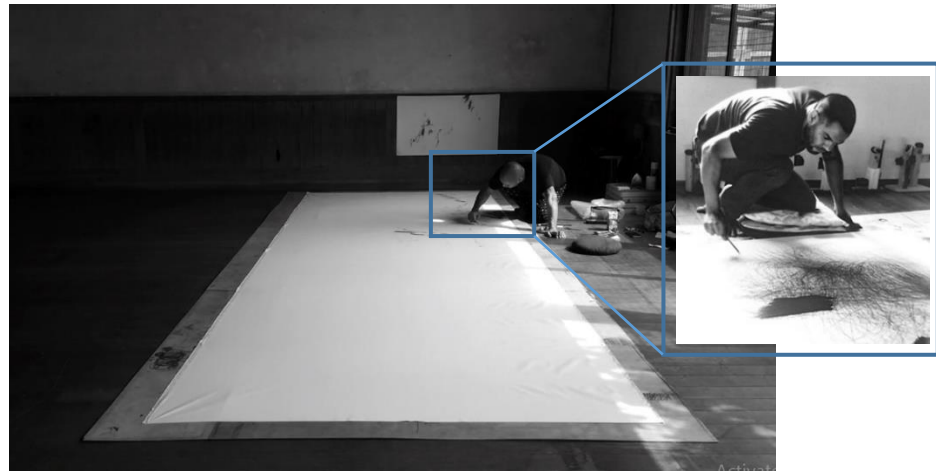
ภาพที่ 28 ดักลาส ดิแอช

“Surrender” 2016.

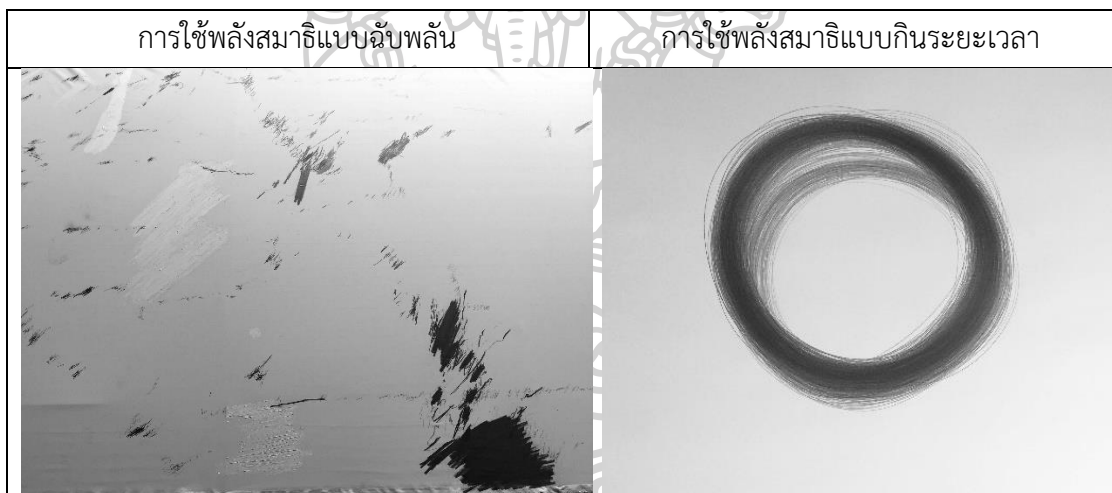
Installation, Variable size.

ที่มา: <http://douglasdiaz.com>

การสร้างสรรค์ผลงาน การทำเครื่องหมายลงบนผืนผ้าใบ ด้วยดินสอดำ และดินสอไข อย่างฉับพลัน และรุนแรง ซ้ำไปซ้ำมา ด้วยวิธีการที่ลัดทอนและรูปแบบที่เรียบง่าย ซึ่งผู้ศึกษาคิดว่าเป็นสิ่งที่เชื่อเชิญให้ระลึกถึงความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของตนเอง เพื่อพิจารณาและยอมรับ การสร้างสรรค์งานและกระบวนการสร้างสรรค์งานของดิแอช จึงเป็นเสมือนการกระตุ้นให้เกิดคำถามเกี่ยวกับความมีตัวตน และความคิดที่ทำทลายการยอมรับความกลัว กับความมืดที่อยู่ลึกลงไปในจิตไร้สำนึก และความพยายามที่จะสร้างความสงบทางจิตวิญญาณ การสำรวจตนจึงเกิดขึ้นในรูปแบบของการวาดเส้นหลังจากการทำสมาธิแบบสั้นๆ ของศิลปิน

ภาพที่ 29 กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของ ดักลาส ดีแอส
ภาพจาก: <https://vimeo.com/douglasdiaz>

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบการใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันและการใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลา

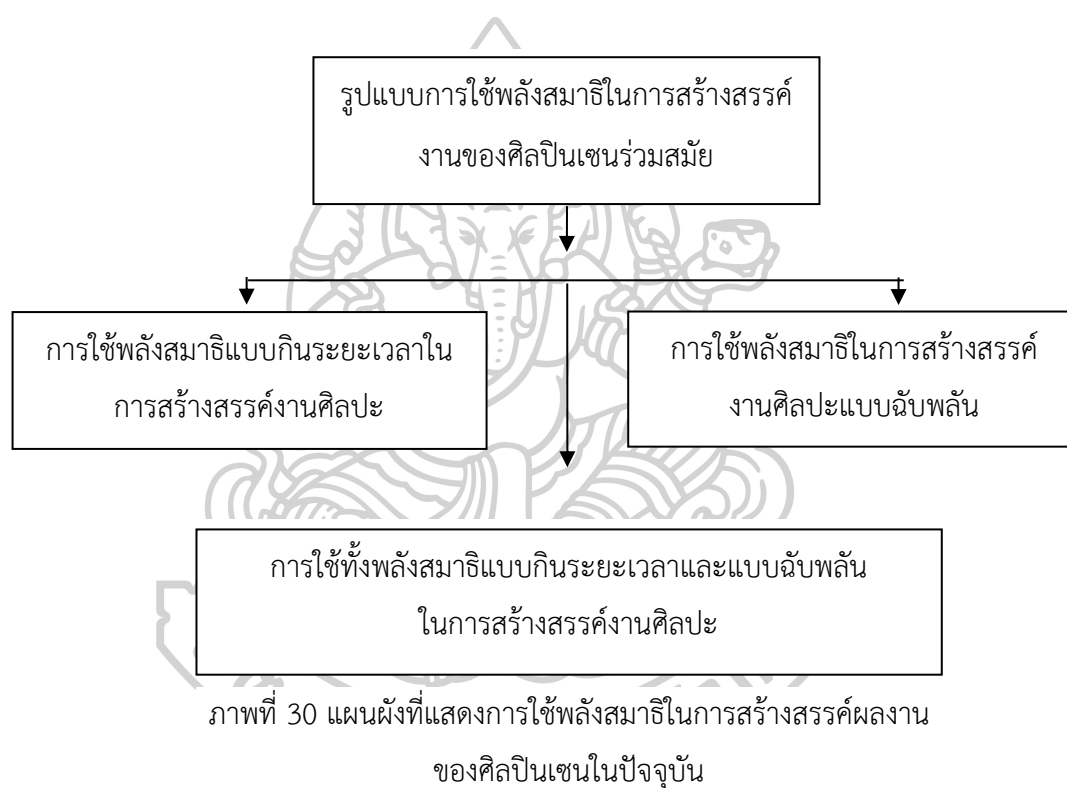
ในผลงานชุด

Surrender, 2016 โดย ดักลาส ดีแอส

ที่มา: <http://douglasdiaz.com>

จากการค้นคว้าเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินเซน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงอาจจะสรุปได้ว่า ศิลปินเซนอาจมีแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานที่แตกต่างกันไป ตามค่านิยมในแต่ละยุคสมัย และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนประสบการณ์ส่วนตัวของศิลปินเอง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นแรงขับเคลื่อน มีส่วนในการผลักดันให้วิถีในการสร้างสรรค์ ของศิลปินเซนในแต่ละท่านมีแนวทาง

ในการสร้างสรรค์ผลงานที่แตกต่างกันไป โดยยังมีเรื่องของการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานที่ยังแฝงเร้น แนวทางในการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินเซนจากผลทางการศึกษาในครั้งนี้ อาจพอสรุปได้ว่า ผลงานของศิลปินเซนมี แนวทางการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบคือ 1.) การใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน 2.) การใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน และ 3.) การใช้พลังสมาธิทั้งแบบกินระยะเวลาและแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยสามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษารรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

กรอบทฤษฎีของการศึกษาศิลปนิพนธ์ชุดนี้ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตของการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน

1. กรอบทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประกอบไปด้วยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานิกายเซน ประกอบไปด้วย

1.1 สมาธิและวิปัสสนากับพุทธศาสนา การปฏิบัติสมาธิหรือกรรมฐานในพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 ระบบคือ สมถะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน

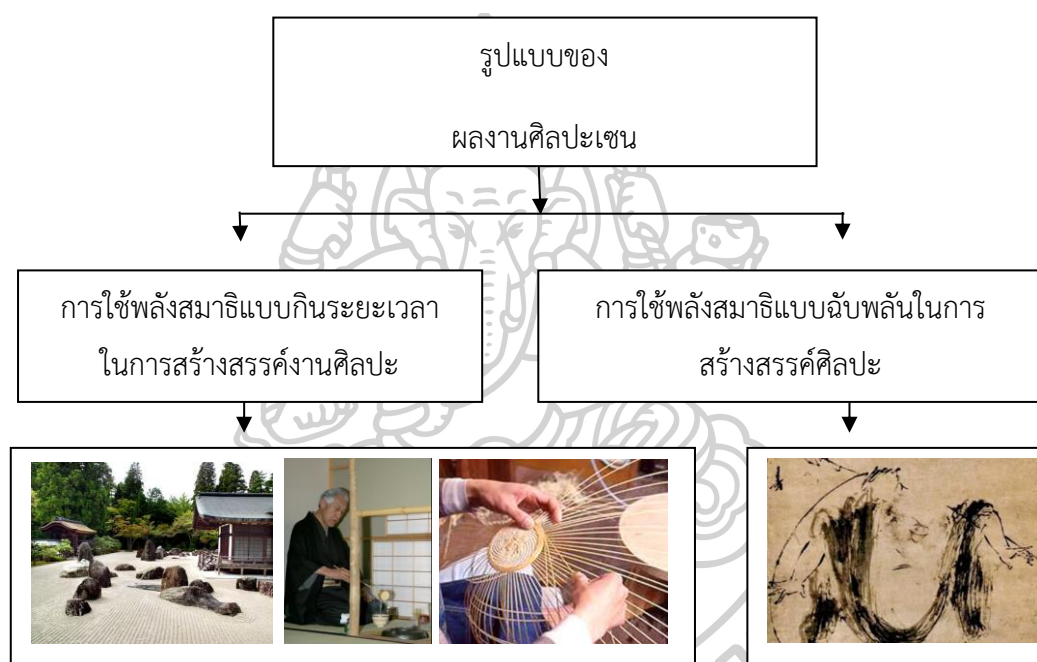
ระบบที่ 1 การเจริญสมาธิแบบสมถะกรรมฐานช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีความคิดที่เป็นหนึ่งเดียว ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งมีลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์ และยกระดับความเข้าใจเรื่องนั้น ไปสู่ภาวะที่เป็นนามธรรม ในการเจริญสมาธิแบบนี้วิญญานคือความรู้แจ้งจะถูกยกระดับจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูง และในขณะเดียวกันจิตจะสามารถจัดความโน้มเอียงที่ต่ำทรามออกไป และสมาธิจะได้รับการพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงที่สุด คือฌาน ซึ่งจิตจะค่อยๆ ปรับตัวเข้าใจในวัตถุต่างๆ ว่ามีสภาพเป็นนามธรรม การเจริญวิปัสสนาแบบนี้เรียกว่า “สมถะกรรมฐาน” ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้จิตมีพลังที่เข้มแข็งและสามารถควบคุมพลังจิตตลอดจนสามารถนำไปใช้ในทางที่เกิดประโยชน์ได้ และหากต้องการหลุดพ้นคือเข้าสู่ทางนิพพานผู้ฝึกต้องยกระดับจิตเข้าสู่วิปัสสนากรรมฐาน

ระบบที่ 2 การเจริญสมาธิแบบวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการพัฒนาความรู้แจ้ง หรือความรู้ทันสาระของสิ่งต่างๆ ที่ได้สังเกตเห็น วิปัสสนาภาวนาเป็นหนทางแห่งการฝึกสติให้เกิดสัมปชัญญะ ผู้ฝึกต้องตั้งสติไว้กับปัจจุบัน สิ่งใดเกิดก็ให้รู้ตามว่าเกิดอะไรเกิดขึ้นที่กายและจิต ณ ขณะนี้ เต็มใจเท่านั้น ไม่คิดถึงอดีตหรืออนาคต การฝึกวิปัสสนาภาวนาจะช่วยให้ผู้ฝึกเกิดความรู้แจ้งตามความเป็นจริง เห็นสรรพสิ่งเป็นรูป-นาม เป็นธาตุ ชันซ์ เกิด-ดับ หมุนเวียนกันไปจนสามารถปล่อยวางและยกระดับจิตขึ้นสู่ระดับสูงได้ต่อไป อย่างไรก็ตามการเจริญวิปัสสนาจะสามารถพัฒนาขึ้นได้จนถึงขั้นรู้ปัจจุบันในทุกขณะจิตได้อย่างตั้งมั่น ย่อมต้องอาศัยสมาธิอันแน่วแน่ด้วยเช่นกัน

1.2 สมาธิกับเซนและความว่าง ในศาสนาพุทธนิกายเซนสมาธิสามารถเกิดเองได้ทุกอิริยาบถ เป็นธรรมชาติเดิมแท้ เป็นอุปนิสัยเก่าของจิตซึ่งเคยเกิดขึ้นในจิตแรกบนโลก มนุษย์ล้วนมีลักษณะเป็นพรหมด้วยตนเองอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นสมาธิจึงไม่จำเป็นต้องสอน เซนถือว่ายิ่งสอนยิ่งได้น้อย ยิ่งสอนยิ่งคับแคบ ยิ่งสอนยิ่งจำกัด เช่น หากสอนว่าการทำสมาธิต้องกำหนดอย่างนั้นอย่างนี้ ก็จะจำกัดอยู่กับเรื่องการกำหนด อาจารย์บางท่านอาจจะสอนให้อยู่ที่ลมหายใจ ก็เป็นการจำกัดอยู่แต่ลมหายใจ ทว่าสมาธิในมุมมองของเซนนั้นไม่มีประมาณ ไม่อาจจำกัด ไม่มีกำหนด เกิดได้ทุกอิริยาบถนับไม่ถ้วน สมาธิแบบเซนจึงเป็นสมาธิที่ไม่มีรูปแบบ ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ เป็นไปเองตามธรรมชาติเดิมแท้ของแต่ละบุคคล

เซนไม่ให้ความสำคัญแก่ตรรกะหรือเหตุผล แต่เน้นประสบการณ์ตรง คือเข้าถึงโดยไม่ผ่านสื่อกลางใดๆ เซนไม่มีการแย่งกันในเรื่องถูกหรือผิด ความสมบูรณ์หรือความไม่สมบูรณ์ ความมีหรือไม่มีเพราะถือเป็นเรื่องของการยึดมั่นถือมั่น ขณะเดียวกันเซนก็เป็นนิกายวิปัสสนา โดยเฉพาะคือไม่เน้นหนังสือหรือปริยัติธรรมใดๆ แต่มุ่งที่จะขัดเกลาจิตใจด้วยการปฏิบัติ

1.3 สมารถกับการสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยผลจากการศึกษาการใช้สมาธิ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ศิลปะ ซึ่งมักจะเป็นสมาธิที่อยู่ในวิถีประจำวัน เป็นชีวิตตามธรรมดา เปรียบเสมือนกับการตื่นนอน ล้างหน้า แปรงฟัน กินอาหาร อาบน้ำ ล้างถ้วย ล้างชาม และการสร้างสรรค์ผลงาน อันเป็นกิจวัตรสามัญประจำวันของมนุษย์ ดำเนินไปตามครรลองอย่างที่ควรจะเป็น จึงอาจสามารถสรุปพลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานได้ดังนี้

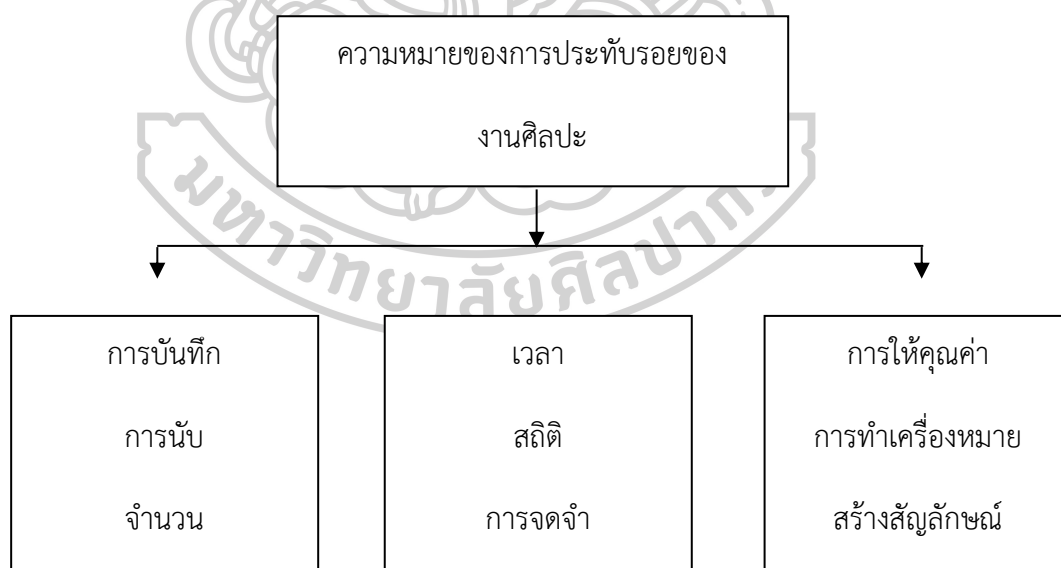
แผนผังที่ 1 แสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์งานของศิลปินเซน

1.4 เวลากับการสร้างสรรค์ศิลปะ เวลาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลโดยตรงต่อคุณค่า ของวัตถุดิบ งานศิลปะ มนุษย์สามารถเข้าใจบริบททางสังคม และรากเหง้าความเป็นมาของตนเองได้ก็ด้วยวัตถุดิบของเก่าๆ ที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีตผ่านร่องรอยของระยะเวลา “มูโจ” คือสุนทรียภาพที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานปรัชญาแนวความคิดของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องของเวลา “มูโจ” คือความชื่นชมยินดีต่อความงามแห่งร่องรอยที่ถูกเสื่อมสลายไปตามเวลา ในความคิดของผู้ศึกษาจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับเรื่องของเวลาและความงามตามธรรมชาติ การเสื่อมสลายและเปลี่ยนแปลงไป ส่วน “โมโนะโนะอะวะระระ” จึงเป็นการยอมรับได้ในความชื่นชมและโศกเศร้าอยู่ลึกๆ ต่อการพบ

เห็นความไม่จริง ความเป็น”อนิจจัง” ของสรรพสิ่งซึ่งล้วนเป็นสาระของชีวิตที่เป็นธรรมดา และ
 ธรรมชาติ ก่อเกิดเป็นสุนทรียะที่งดงาม

2. กรอบการศึกษาทางด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน โดยศึกษาจากกระบวนการ
 สร้างสรรค์ผลงานของศิลปินอ้างอิง ที่มีแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานและแนวความคิดใกล้เคียงกัน
 ประกอบไปด้วย

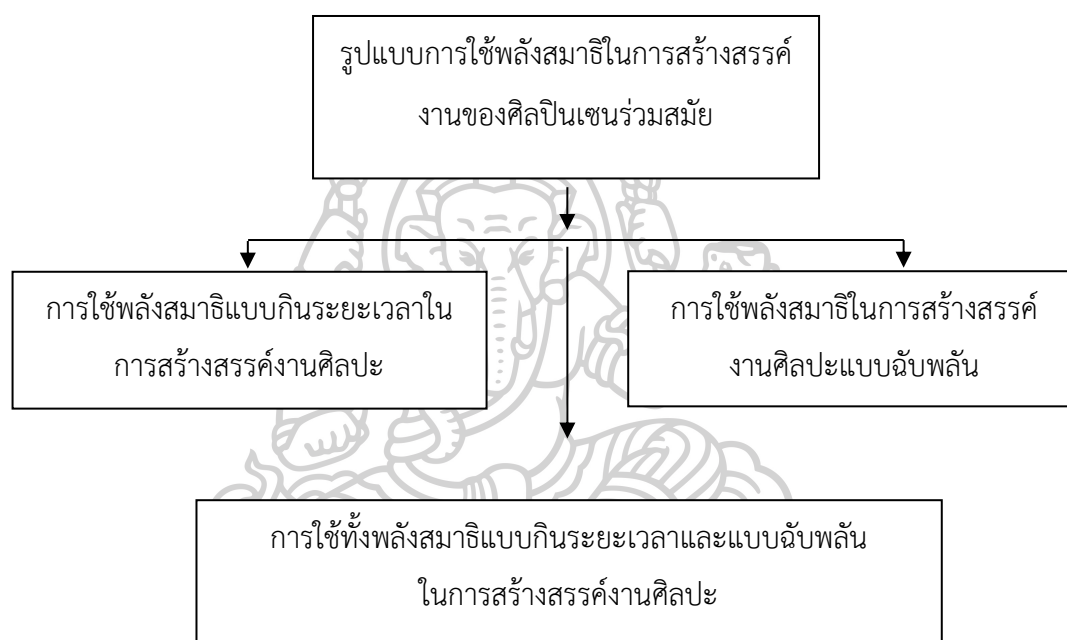
2.1 การศึกษาศิลปินที่ใช้เทคนิคการประทับร่องรอยในการสร้างสรรค์ผลงานโดยผล
 จากการศึกษาการประทับร่องรอยในงานศิลปะได้ว่า เทคนิคการประทับร่องรอยเป็นเทคนิคดั้งเดิมที่มี
 การใช้มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และศิลปินยังคงใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปะมาอย่างต่อเนื่องจนถึง
 ปัจจุบัน ด้วยนัยทางเทคนิคที่สามารถสื่อถึงการบันทึก การจดจำ การกดประทับร่องรอยเพื่อต่อยอด
 ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญต่อสิ่งที่ได้ค้นพบ หรือด้วยนัยแห่งกาลเวลา และอื่นๆ ในส่วนที่
 เกี่ยวเนื่องกับการสร้างสรรค์ผลงานด้านทัศนศิลป์ ความหมายของการประทับร่องรอยในงานศิลปะจึง
 อาจสามารถสรุปความหมายเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 31 แผนผังแสดงวิวัฒนาการของภาพพิมพ์

ที่มา: ผู้ศึกษา

2.2 ศึกษาศิลปินที่ใช้พลังสมาธิเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยผลจากการศึกษาแนวทางการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบคือ 1.) การใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน 2.) การใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน และ 3.) การใช้พลังสมาธิทั้งแบบกินระยะเวลาและแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยสามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 32 แผนผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน
ของศิลปินเซนในปัจจุบัน

ที่มา: ผู้ศึกษา

บทที่ 3

แนวความคิดและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

การศึกษาวิจัยสร้างสรรค์ศิลปะนิพนธ์ชุดดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ เป็นการวิจัยสร้างสรรค์ศิลปะเชิงทดลอง โดยผู้ศึกษาได้พัฒนาผลงานศิลปะจากการศึกษาหลักปรัชญาแนวคิดพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานิกายเซน ร่วมกับการศึกษาแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินอ้างอิงที่เป็นแรงบันดาลใจ ด้วยวิธีการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงานผ่านกระบวนการเทคนิควิดีโอ ศิลปะการแสดงสด และศิลปะการจัดวาง โดยมีขั้นตอนในการสร้างสรรค์ผลงานดังต่อไปนี้

1. ที่มาทางแนวความคิด

ผลงานชุด ดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ เป็นภาพสะท้อนของการศึกษาและการค้นหาความสมดุลระหว่างร่างกายกับลมหายใจของตนเอง การศึกษาเพื่อค้นหาคุณค่า ความหมาย และความสำคัญในสัมพันธ์ภาพระหว่าง กายกับจิต ผ่านอิริยาบถต่างๆ ของร่างกาย ทั้งอิริยาบถหลัก (การยืน เดิน นั่ง นอน) และอิริยาบถย่อย (กินข้าว หายใจ พักผ่อน ทำงาน ฯลฯ) และเพื่อทำความเข้าใจในสภาวะการเชื่อมโยงกันของสรรพสิ่งจนไม่อาจแยกออกจากกันได้ การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป การมีตัวตนและไม่มีตัวตน สิ่งที่เป็นรูปและสิ่งที่เป็นนาม ด้วยการศึกษาผ่านสภาวะความสัมพันธ์ของพื้นที่ว่างภายใน พื้นที่ว่างทางความหมายในรูปร่างกาย กับพื้นที่ว่างภายนอกของร่างกายกับลมหายใจตนเอง

ผลงานชุด ดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ จึงเป็นเสมือนภาพการบันทึกผลจากการศึกษาตนเอง เป็นการถ่ายทอดเรื่องราว และการค้นพบทฤษฎีแห่งการทำความรู้จักตนเอง ซึ่งผู้สร้างงานใช้เทคนิคการประทับร่องรอยในการแสดงออก เพื่อบันทึกถึงร่องรอยแห่งวินาทีที่มีความหมายสำคัญใน

ชีวิต ร่องรอยแห่งการตระหนักรู้ การทำเครื่องหมาย กตประทัพบ เพื่อย้ำเตือนให้ตระหนักถึงความสำคัญต่อสิ่งที่ได้ค้นพบ

กระบวนการทางการศึกษาเริ่มต้นจากการตั้งคำถามเกี่ยวกับการศึกษาที่ว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะสามารถเป็นศิลปะได้อย่างไร ผู้ศึกษาทำการค้นคว้าอย่างหนักตลอดระยะเวลา 2 ปีแรกของการศึกษาเพื่อค้นหาค้นพบแนวทางที่จะเชื่อมโยงระหว่างการฝึกวิปัสสนากรรมฐานกับการสร้างสรรค์ศิลปะเข้าไว้ด้วยกัน และเพื่อหาแนวทางผู้ศึกษาได้สมัครเข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ในหลายๆ สำนักที่เปิดทำการอบรมในประเทศไทย เพื่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็นที่เกี่ยวกับวิปัสสนากรรมฐานและสมณะกรรมฐาน ตลอดจนเพื่อนำหลักแนวคิดและวิธีการฝึกปฏิบัติมาประยุกต์ใช้กับการสร้างสรรค์งานศิลปะ

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในสถานที่ปฏิบัติธรรม ส่งผลต่อแรงบันดาลใจจากการเดินทางกรรม และรูปแบบของช่องทางที่ใช้สำหรับเดินจงกรมในสถานปฏิบัติธรรม และช่องทางที่ใช้เดินจงกรมของครูบาอาจารย์ ที่มีร่องรอยประทับจากการเดินวิปัสสนากรรมฐานด้วยความเพียร สังเกตเป็นความหมายใหม่ที่มีคุณค่า และพลังแห่งความศรัทธา

ภาพที่ 33 ทางเดินจงกรมหลวงปู่มั่นที่ข้างกุฏิหลวงปู่ (ภาพซ้าย)

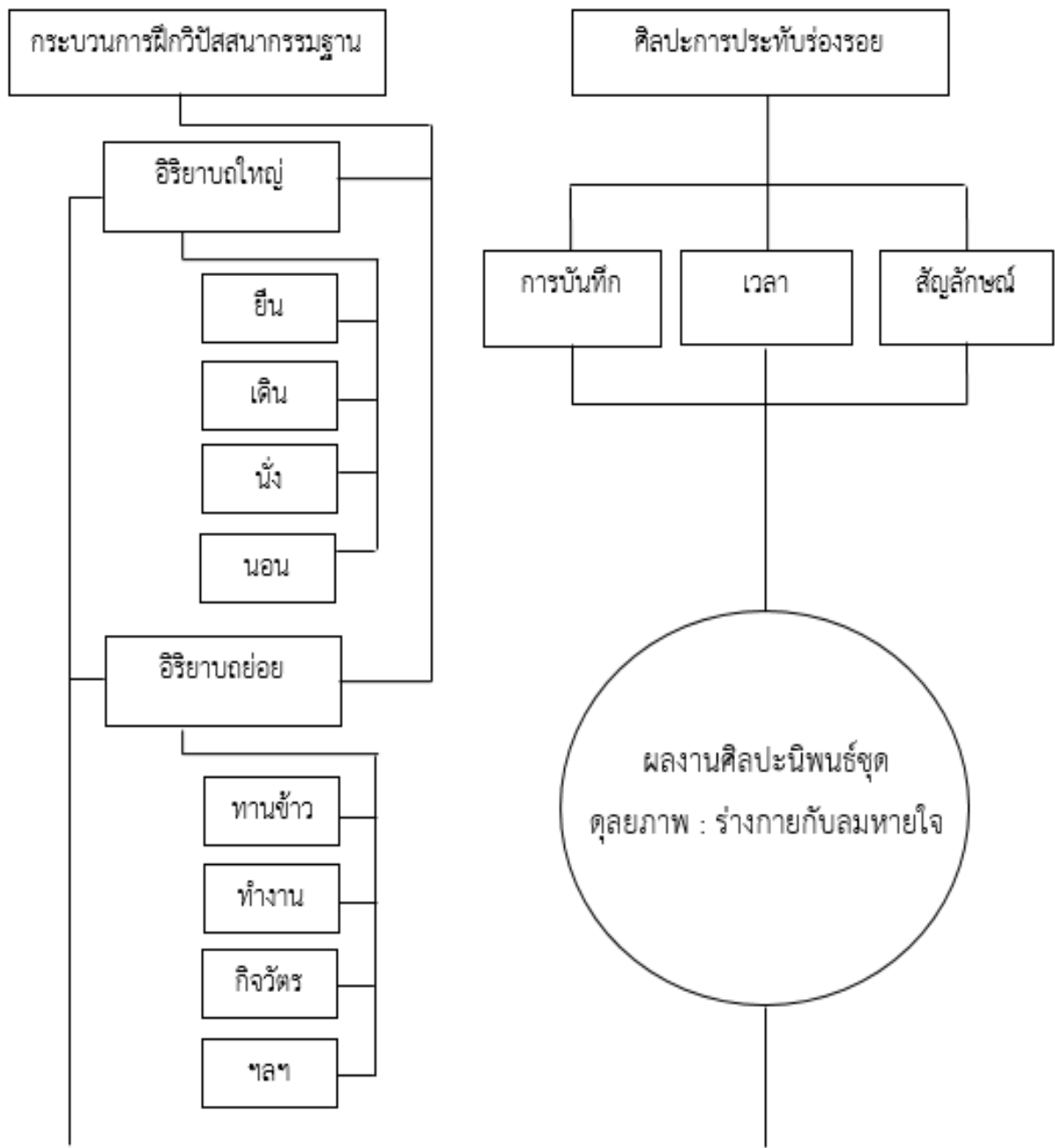
ที่มา: <http://luangpumun.org>

ภาพที่ 34 ทางเดินจงกรมของหลวงปู่มั่น (ภาพขวา)

ที่มา: <https://www.faiythathistory.com>

ในด้านของกระบวนการเทคนิคผู้ศึกษาสนใจเทคนิคการประทับร่องรอย จากการศึกษาเทคนิคร่องรอยประทับจากอดีต(ยุคก่อนประวัติศาสตร์) จนถึงร่วมสมัยปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง การประทับร่องรอยยังคงถูกศิลปินนำกระบวนการมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน ด้วยนัยทางความหมายที่สามารถแสดงออกถึงการบันทึก เวลา และการสร้างสัญลักษณ์ได้ นอกจากนี้ผู้ศึกษายังสนใจกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้วยการใช้สมาธิเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินเซน จึงได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมจากผลงานศิลปะและการสร้างสรรค์ของศิลปินเซน ไปพร้อมๆ กับการศึกษาแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินที่ใช้เทคนิคการประทับร่องรอยในการสร้างสรรค์ผลงาน

แผนผังที่ 2 แสดงที่มาทางแนวความคิดและเนื้อหาในการสร้างสรรค์ผลงาน

ที่มา: ผู้ศึกษา

2. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

หลังจากศึกษาทั้งทางแนวความคิดและฝึกปฏิบัติตามหลักวิปัสสนากรรมฐาน ผู้ศึกษาได้นำกระบวนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมาประยุกต์เพื่อสร้างผลงาน โดยยึดหลัก “กรรมฐานคืองาน งานคือกรรมฐาน” โดยทดลองโดยใช้เทคนิคการประทับร่องรอยขณะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยอิริยาบถต่างๆ เริ่มจากอิริยาบถเดิน นั่ง และ อิริยาบถย่อ โดยได้ทดลองวัสดุ และคิดค้นวิธีการที่จะสามารถทำให้เกิดร่องรอยเมื่อกดประทับกิริยาต่างๆ ในขณะที่ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

2.1 การทดลองแนวทางในการสร้างสรรค์งานศิลปะขณะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยอิริยาบถเดิน เพื่อค้นหารูปนาม และการประทับร่องรอยแห่งความทรงจำต่อสิ่งที่ได้ค้นพบ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากเส้นทางเดินจงกรมจากสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระ (ครู อาจารย์) สายวิปัสสนากรรมฐานจึงได้ทดลองสร้างทางสำหรับเดินจงกรม เพื่อหาแนวทางในการสร้างผลงานศิลปะที่ผสมผสานศิลปะกับวิปัสสนากรรมฐานเข้าไว้ด้วยกัน

ภาพที่ 35 ทางเดินจงกรมที่ผู้ศึกษาได้ทดลองใช้เป็นส่วนหนึ่งสำหรับ

ที่มา: ผู้ศึกษา

การค้นหาแนวทางและสร้างสรรค์ผลงานโดยคำนึงถึงความหมายที่แท้จริงของวิปัสสนา ที่ว่าวิปัสสนาสามารถนำไปปฏิบัติในอิริยาบถใดก็ได้จากสี่อิริยาบถใหญ่ (ยืน เดิน นั่ง นอน) และในขณะที่

เคลื่อนไหว (อิริยาบถย่อย) เช่นการสร้างสรรคศิลป์ก็สามารถปฏิบัติได้เช่นกัน และคำนึงถึงการสร้างสัญลักษณ์เพื่อแสดงออกด้านทัศนศิลป์ที่สื่อถึง รูป - นาม (ร่างกายกับลมหายใจ) บนพื้นฐานแห่งความสมดุลของสัมพันธ์ภาพในขณะที่ทำการศึกษาตน

ภาพที่ 36 การทดลองกดประทับรอยเท้าขณะเดินลงกรมบนปูนเพื่อให้เกิดร่องรอยแห่งความทรงจำ

ที่มา: ผู้ศึกษา

ภาพที่ 37 การทดลองกดประทับรอยเท้าขณะเดินจกรมลงบนผ้าและดอกคำฝอย

ที่มา: ผู้ศึกษา

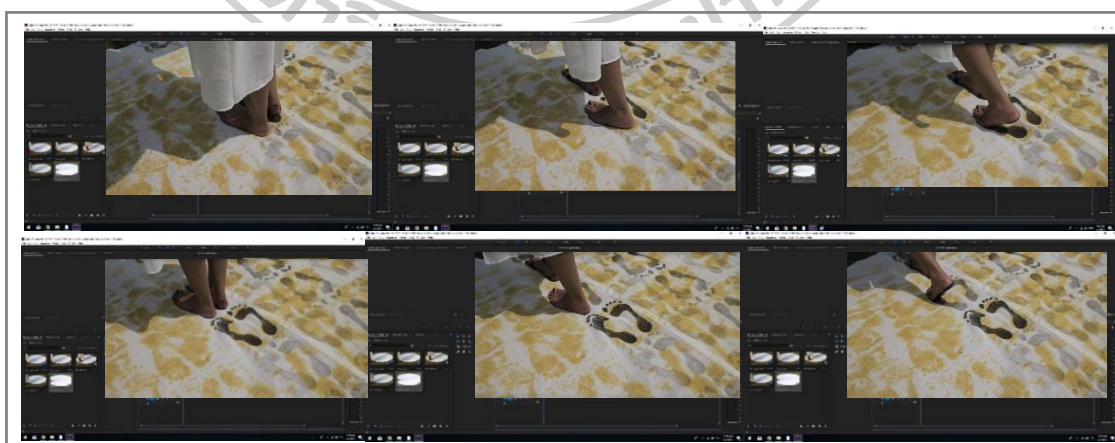
2.2 ทำการบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวหลังจากทดลองเทคนิคที่เหมาะสม ผู้ศึกษาได้ใช้เทคนิคการบันทึกภาพเคลื่อนไหวศิลปะการแสดงสดเข้ามาประกอบเพื่อให้ผลงานสามารถสื่อสารกับผู้ชมได้ตรงวัตถุประสงค์ของผู้สร้างสรรค์ผลงานได้มากที่สุด

ภาพที่ 38 การบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่งของผลงานศิลปะนิพนธ์

ชุด ดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ

2.3 ขั้นตอนของการตัดต่อวิดีโอให้เกิดเป็นชิ้นงาน หลังจากบันทึกภาพขณะทำการแสดงสด ผู้ศึกษาได้นำวิดีโอภาพเคลื่อนไหวมาคัดสรรและเรียบเรียงเพื่อทำการตัดต่อภาพให้สามารถสื่อความหมายของรูป - นาม และการเกิดดับของรูปนามตามความเป็นจริงในหลักของพระพุทธศาสนา ในรูปแบบของวิดีโอศิลปะการแสดงสด เพื่อเตรียมการนำเสนอผลงานในรูปแบบของการจัดวางต่อไป

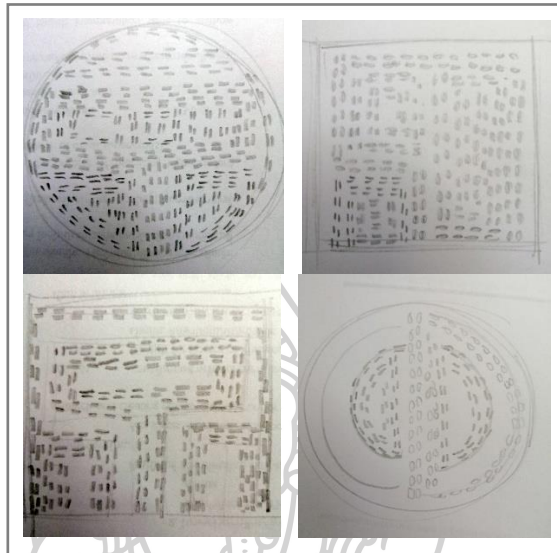

ภาพที่ 39 การตัดต่อผลงาน

ที่มา: เอกวิทย์ ฤทธิช่วยรอด

3. เตรียมการนำเสนอผลงานจากการพัฒนาในระยะที่ 1

- ภาพร่าง (Sketch) ทิศทางการเดินจงกรม

ภาพที่ 40 ภาพร่างทิศทางการเดินจงกรม

ที่มา: ผู้ศึกษา

- โมเดลการจัดแสดงนิทรรศการ

ภาพที่ 41 โมเดลการจัดแสดงนิทรรศการ

ที่มา: ผู้ศึกษา

4. ผลงานสำเร็จของการพัฒนาผลงานในระยะที่ 1

ภาพที่ 42 “The Beginning of Self- Learning No.1” 2017
VDO Performance Art and Installation.

ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ที่มา: ผู้ศึกษา

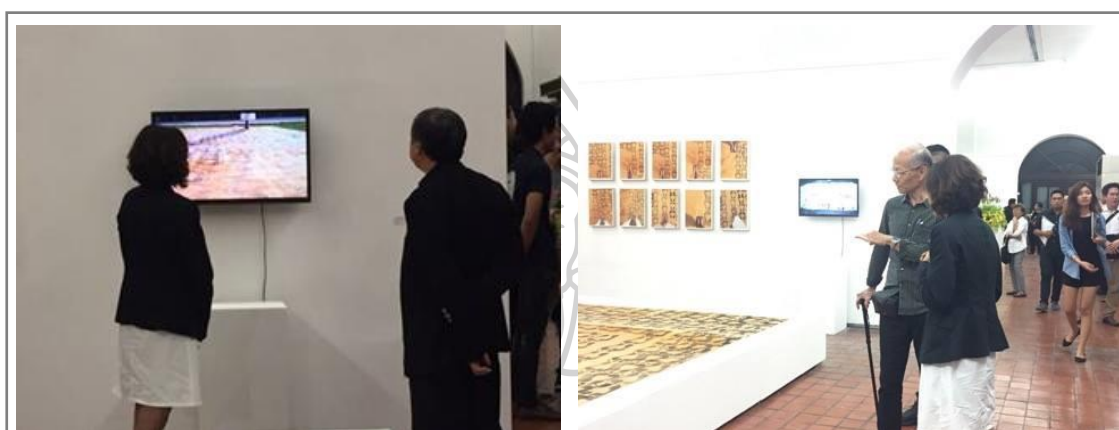
ภาพที่ 43 “The Beginning of Self- Learning No.1” 2017
VDO Performance Art and Installation.

ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ที่มา: ผู้ศึกษา

5. การนำเสนอผลการพัฒนาผลงานในระยะที่ 1

ในการนำเสนอผลงานต่อคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิของผลงานชุด “The Beginning of Self - Learning” เป็นการนำเสนอผลงานเพื่อเตรียมการสอบเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์ของผู้ศึกษา โดยได้รับเสียงตอบรับในทางที่ดี ตลอดจนมีคำแนะนำและข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิหลายประการ

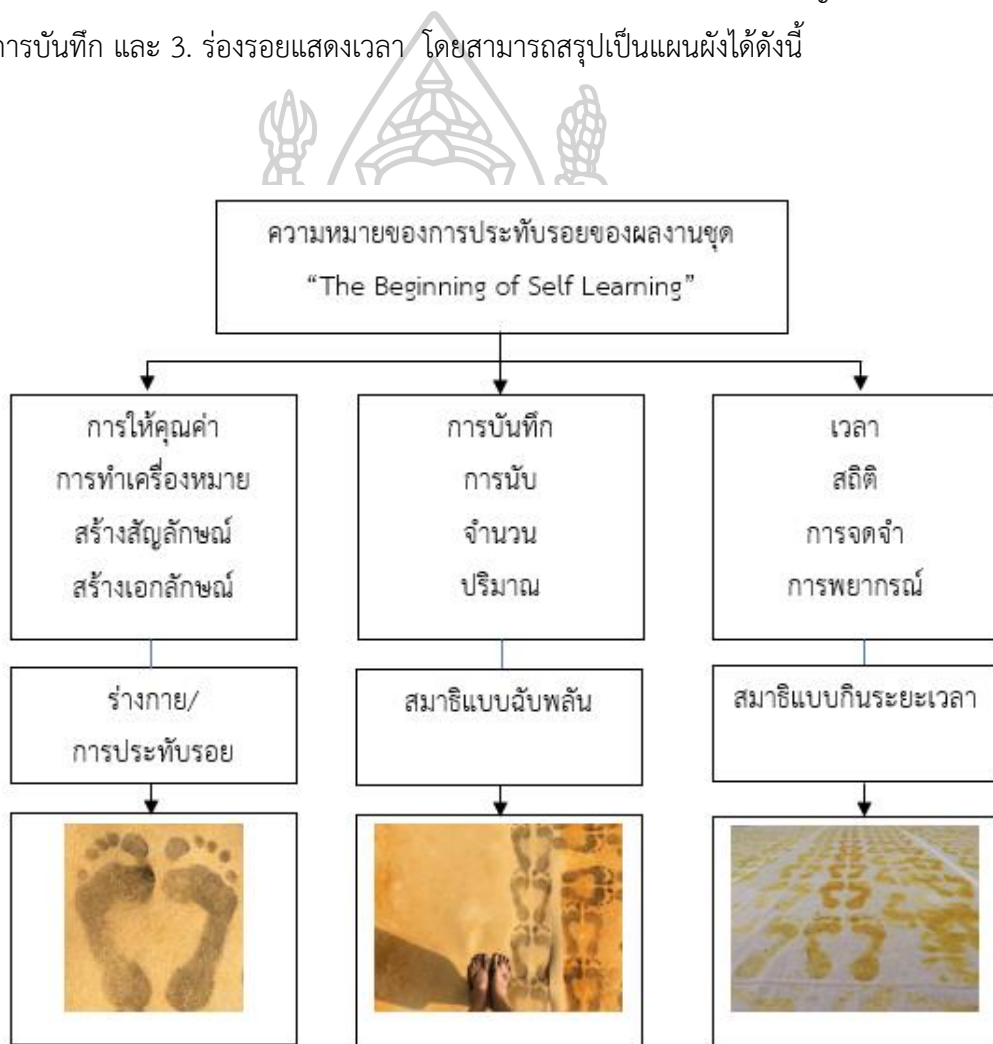
ภาพที่ 44 การนำเสนอผลงานต่อคณะกรรมการ

ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ

- ประการที่ 1 ภาพที่ปรากฏมีลักษณะเป็นลวดลายของการตีพิมพ์มากเกินไป
- ประการที่ 2 จำนวนที่เยอะไปทำให้ผลงานดูไม่สงบ
- ประการที่ 3 เสียงประกอบบางชิ้นไม่มีวางแปล่า ควรใช้เสียงประกอบให้เสริมงาน
- ประการที่ 4 สีที่ใช้ควรเน้นให้สะอาดสว่าง และสงบ มากกว่าที่มืดและหมุกหมัว
- ประการที่ 5 ประเด็นทางความคิดและรูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงานยังไม่สอดคล้องกันเท่าที่ควร

6. บทสรุปจากการพัฒนาผลงานในระยะที่ 1

จากการสร้างสรรค์ผลงานในระยะที่ 1 ทำให้ค้นพบแนวทาง จุดเริ่มต้นที่จะสามารถต่อยอด สำหรับการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อค้นหาดุลยภาพระหว่าง ร่างกาย ลมหายใจ และจิต (รูป – นาม) ของตนเองในขณะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงสด และได้ค้นพบ ความหมายของการประทับร่องรอยที่ปรากฏในผลงานที่หลากหลาย โดยผู้ศึกษาได้จัดกลุ่มความหมาย ของรอยประทับที่แสดงออกในผลงานไว้ 3 ประเด็นอันได้แก่ 1. ร่องรอยแสดงสัญลักษณ์ 2. ร่องรอย แสดงการบันทึก และ 3. ร่องรอยแสดงเวลา โดยสามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

แผนผังที่ 3 แสดงความหมายของการประทับรอยของผลงานชุด
 “The Beginning of Self Learning”

ที่มา: ผู้ศึกษา

ผลทางทัศนศิลป์และความหมายของรอยประทับที่ปรากฏในผลงาน

การเดินทางประทับร่องรอยของฝีเท้าอย่างฉับพลันในแต่ละย่างก้าวที่ปรากฏในงาน แสดงออกถึงความเด็ดขาดและความแม่นยำในวิถีแห่งการเดินทางที่ค่อนข้างเรียบและความสงบอยู่ภายในเมื่อเปรียบเทียบกับงานศิลปะที่ใช้สมาธิในการสร้างสรรค์งานแบบฉับพลันโดยมิได้กำหนดกฎเกณฑ์ในความประณีตบรรจง หากแต่มีความแม่นยำ

การเดินทางอย่างกินระยะเวลาปรากฏจากร่องรอยการประทับของรูปทรงเท้าที่เรียงเป็นจังหวะอยู่ในพื้นที่ขนาดใหญ่ จังหวะในแต่ละย่างก้าวของรูปทรงเท้าเป็นภาพสะท้อนของกาลเวลาที่ผู้ศึกษาต้องการสื่อถึงการสั่งสมจากการเรียนรู้เพื่อเข้าถึงความจริงของรูป -นาม การสั่งสมวิถีการเดินทางเพื่อค้นพบความจริงในความว่าง ของทุกขณะจิตแห่งการก้าวย่าง ซึ่งได้ถูกบันทึก จดจำและตระหนักถึงความสำคัญด้วยการประทับรอยเพื่อบอกเล่าเรื่องราวแห่งกาลเวลา

รูปทรงเท้าที่ปรากฏบนพื้นที่ว่างขนาดใหญ่ จึงเป็นภาพสะท้อนความว่างทางความหมายในรูปทรง ที่ปรากฏอยู่ในงาน เพื่อให้เกิดการตั้งคำถาม เพื่อให้เกิดการถกคิดถึงการเกิดขึ้น มีอยู่ และสูญสลายไป คำถามถึงการมีตัวตนและไม่มีตัวตน จากร่องรอยหมึกที่ประทับจากหมึกที่เข้มและค่อยๆ จากลงในปลายหาง การเกิดขึ้น ดำเนินไปพลาเลื่อน และจางหาย จากพื้นที่ว่างถูกประทับ และจากรอยการประทับกลับเป็นพื้นที่ว่างทางความหมาย ทุกอย่างเกิดขึ้นหมดเวียนเลื่อนไหล เป็นวัฏฏะ เป็นธรรมะ เป็นธรรมชาติ และเป็นธรรมดา

7. การสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานในระยะที่ 2

สืบเนื่องจากผลงานจากชุดที่ 1 ผลงานของการเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในสรรพสิ่งผ่านการเข้าใจตนเอง และคำแนะนำจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ผลงานชุดนี้จึงเป็นผลงานแห่งการทบทวนในสิ่งที่ค้นพบ การค้นหาความหมายในงานจากการศึกษาวิถีทาง หลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและทำการบันทึกเรื่องราวผ่านการบันทึกภาพเคลื่อนไหวเพื่อสร้างผลงานระยะที่ 2 โดยเลือกวัสดุสำหรับใช้ในการประทับร่องรอยใหม่ เพื่อให้เกิดความสงบ สว่าง และสะอาดมากขึ้น

7.1 ปฏิบัติการค้นหา รูป – นาม ผ่านการสร้างสรรคศิลปะ

ภาพที่ 45 การค้นหา รูป- นาม

โครงการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 7 วัน

ผลที่เกิดหลังจากทดลอง

- ความหมายของ รูป – นาม ที่ปรากฏทางทัศนธาตุ

รูป	=	ร่างกาย	=	รอยประทับ
นาม	=	ลมหายใจ	=	พื้นที่ว่าง/ จังหวะ /ระยะเวลา

7.2 การทดลองเปลี่ยนวัสดุในการประทับร่องรอย จากคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่แนะนำว่าผลงานควรมีสีสะอาด สว่าง และแสดงออกถึงความสงบ ผู้ศึกษาจึงทำการทดลองวัสดุ โดยเริ่มจากการใช้ผงแป้งมาเป็นวัสดุในการรองรับร่องรอยประทับ ขณะเดินจงกรม

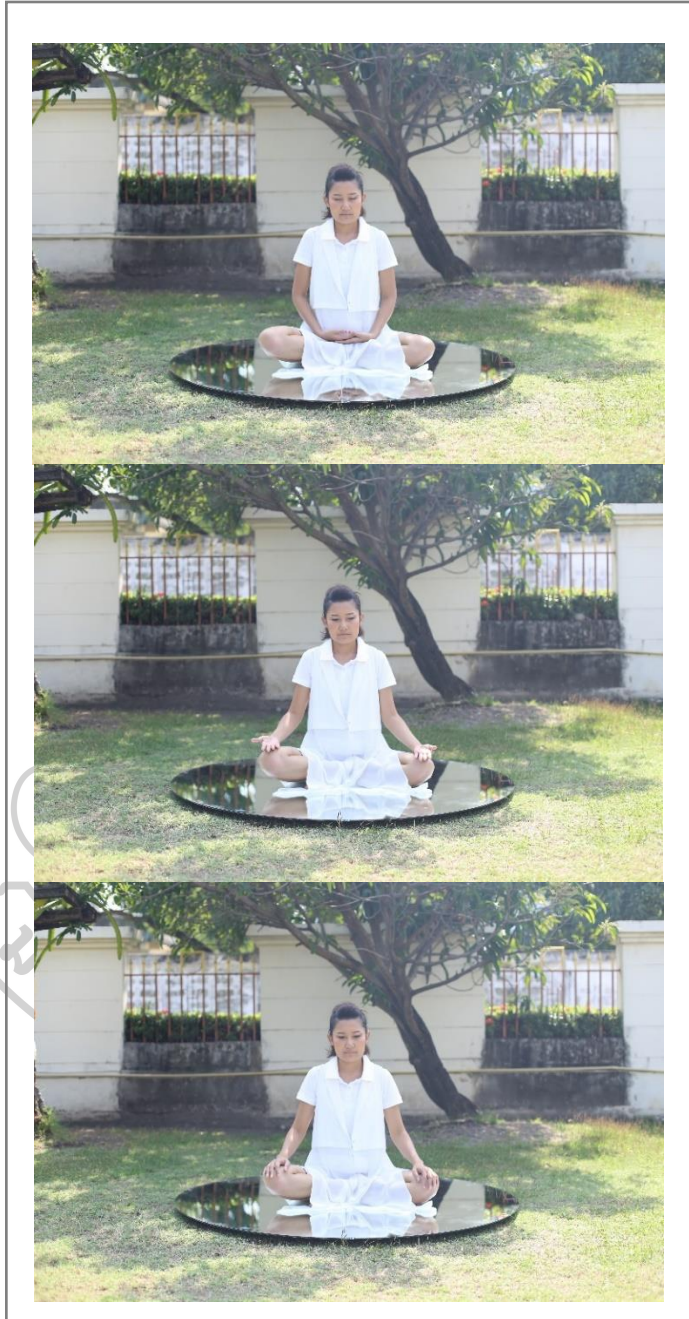
ภาพที่ 46 การทดลองใช้ผงแป้งสีขาวแทนการใช้หมึกสีดำในการประทับร่องรอย

ผลที่เกิดขึ้นหลังจากทดลอง

- อารมณ์ของสีที่ออกไปทางสว่าง และสะอาดมากขึ้น
- ร่องรอยประทับไม่ปรากฏความเข้มจางเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้หมึกประทับร่องรอยบนผ้า แต่มีลักษณะเบลอและฟุ้งกระจายเข้ามาแทนที่ กล่าวคือบางรอยประทับมีความชัดเจนของรูปร่างรอยเท้า บางรอยประทับฟุ้งกระจายจนรูปร่าง และรูปทรงเกิดความไม่ชัดเจน

- อารมณ์ของสีที่ออกไปในทางสว่าง และสะอาดมากขึ้น

7.3 ทดลองใช้กระดาษเป็นภาพสะท้อน

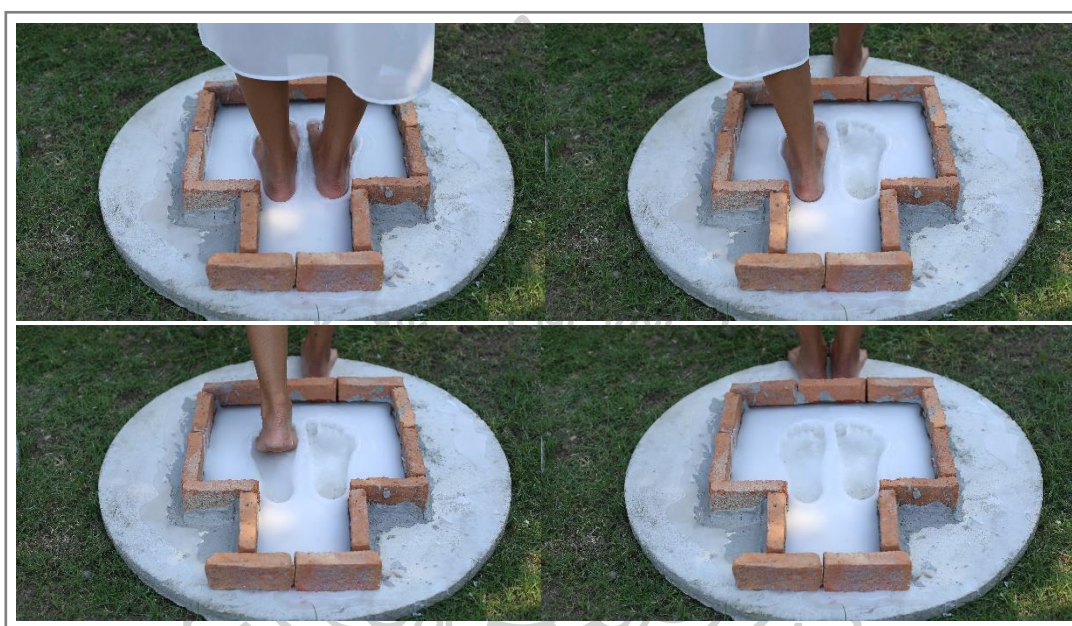

ภาพที่ 47 การทดลองใช้กระจกเงาในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลที่เกิดหลังจากทดลอง

- มิติ/ ความลึก ในทางทัศนธาตุเห็นความลึกและมิติของรูปทรงที่ซับซ้อนจากภาพสะท้อนในเงา ที่ตอบสนองทางแนวความคิด ภาพสะท้อนทำหน้าที่แสดงมิติของเวลา และภาพสะท้อนของการค้นพบ รูปและนาม

7.4 ทดลองใช้พาราฟินเป็นวัสดุในการประทับร่องรอย

ภาพที่ 48 การทดลองใช้พาราฟินในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลที่เกิดหลังจากทดลอง

- สีของวัสดุพาราฟินออกไปทางสว่าง และมีความน่าสนใจในความยืดหยุ่นของพื้นผิวและการหลอมละลาย
- ร่องรอยประทับไม่ปรากฏความเข้มจางเมื่อเทียบกับการประทับร่องรอยด้วยหมึกบนพื้นผ้า แต่กลับมีมวล น้ำหนัก แสงและเงาเข้ามาแทนที่ จากรูปร่างจึงกลับกลายเป็นรูปทรง
- อารมณ์ของสีที่ออกไปในทางสว่าง และสะอาดมากขึ้นเมื่อเทียบกับการใช้หมึกพิมพ์

- ข้อเสนอแนะของที่ปรึกษาเกี่ยวกับวัสดุในการประกอบอื่นๆ เช่น อิฐ และแผ่นปูนมีการ

แสดงตัว และความหมายของวัสดุที่ยังไม่ส่งเสริมและไม่สอดคล้องกับแนวความคิด

8. กระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานในระยะที่ 3

การพัฒนาผลงานในระยะที่ 3 เป็นการนำสิ่งที่ได้จากการสังสมจากผลงานชุดก่อนๆ มาประกอบเป็นชิ้นงานเพื่อสร้างความหมายใหม่แห่งการค้นพบ โดยผู้สร้างสรรค์นำดิน ผงแป้ง และทรายจากแหล่งที่ใช้เป็นที่เดินจงกรมมาเป็นวัสดุในการสร้างสรรค์สำหรับการพัฒนาผลงานในระยะนี้

ภาพที่ 49 วัสดุที่นำมาประกอบสร้างผลงานในระยะที่ 3

- การทดลองเปลี่ยนรูปของรอยประทับจากเท้ามาเป็นใบหน้า จากกระบวนการคิด
- ที่ว่า รูป = รอยประทับ = ร่างกาย (เท้า/ใบหน้า และอวัยวะอื่นๆ)
- นาม = พื้นที่ว่าง/ จังหวะ /ระยะเวลา = ลมหายใจ

ภาพที่ 50 กระบวนการหล่อใบหน้าขณะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยอิริยาบถนั่ง
ที่มา: ผู้ศึกษา

- นำวัสดุที่มีความสะอาดอย่างผ่งแบ้งจากการทดลองกดประทับร่องรอยใบหน้า

ภาพที่ 51 การทดลองใช้ผ่งแบ้งเป็นวัสดุรองรับการกดประทับร่องรอย

ผลที่เกิดจากการทดลอง

- ผลทางด้านทัศนธาตุออกมาเป็นที่น่าพอใจ แต่ความสอดคล้องกับแนวความคิดยังไม่ชัดเจน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงให้คำแนะนำว่าควรใช้วัสดุที่มีความหมายมากกว่าการมองเฉพาะด้านองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ (visual elements)

- ทำการขุดดินจากจุดที่ใช้เดินจงกรมเพื่อนำดินมาสร้างงาน

ภาพที่ 52 การทดลองใช้วัสดุดินร่อนในการสร้างสรรค์ผลงาน

- นำวัสดุดินจากแหล่งที่เดินจงกรมมาประกอบสร้างเป็นชิ้นงาน

ภาพที่ 53 การทดลองใช้วัสดุดินร่อนในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลที่เกิดจากการทดลอง

- ผลทางแนวความคิดสอดคล้องกับกระบวนการทางการสร้างสรรค์ แต่ร่องรอยประทับหรือผลทางทัศนศิลป์ยังออกมาไม่สมบูรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีคำแนะนำเพิ่มเติมว่า การเลือกใช้วัสดุดินร่อนมีการตั้งใจเกินไปที่จะนำดินจากบริเวณแหล่งที่ใช้เดินจงกรมมาเป็นวัสดุประกอบสร้างผลงาน ผลงานควรเกิดจากการปฏิบัติที่เป็นธรรมชาติในวิถีชีวิต ในชีวิตประจำวัน มากกว่าที่จะตั้งใจ นำมาเพื่อสร้างสรรค์เป็นชิ้นงาน

- ผลงานชุด “The Conversation between Body and Mind” จึงเกิดขึ้นบนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตแบบปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน การได้ออกไปพบปะธรรมชาติในช่วงวันหยุด การได้หยุดนิ่งเพื่อรับฟังเสียงของคลื่นลมทะเลที่กระทบฝั่ง เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปครั้งแล้ว ครั้งเล่า ทำให้หวนคิดถึงช่วงจังหวะของลมหายใจ เข้า – ออก ในแต่ละครั้งของตนเอง ธรรมชาติของร่างกายมนุษย์อันประกอบไปด้วย ดิน น้ำ ลม และไฟ จึงเป็นเสมือนส่วนจำลองขนาดเล็กเพียงเศษเสี้ยวเดียวของธรรมชาติอันกว้างใหญ่ของโลกและจักรวาล

การปฏิบัติที่อยู่ในวิถี และปัจจุบันขณะในทุกๆ ขณะของการดำเนินชีวิต การมีความสุขเล็กๆ กับสิ่งที่ได้ค้นพบ รู้อยู่กับปัจจุบันแบบไม่ยึดติด ไม่เคร่งและไม่หย่อนเกินไป ภาพของทางสายกลาง หรือ “มัชฌิมาปฏิปทา” จึงปรากฏอยู่เบื้องหน้า

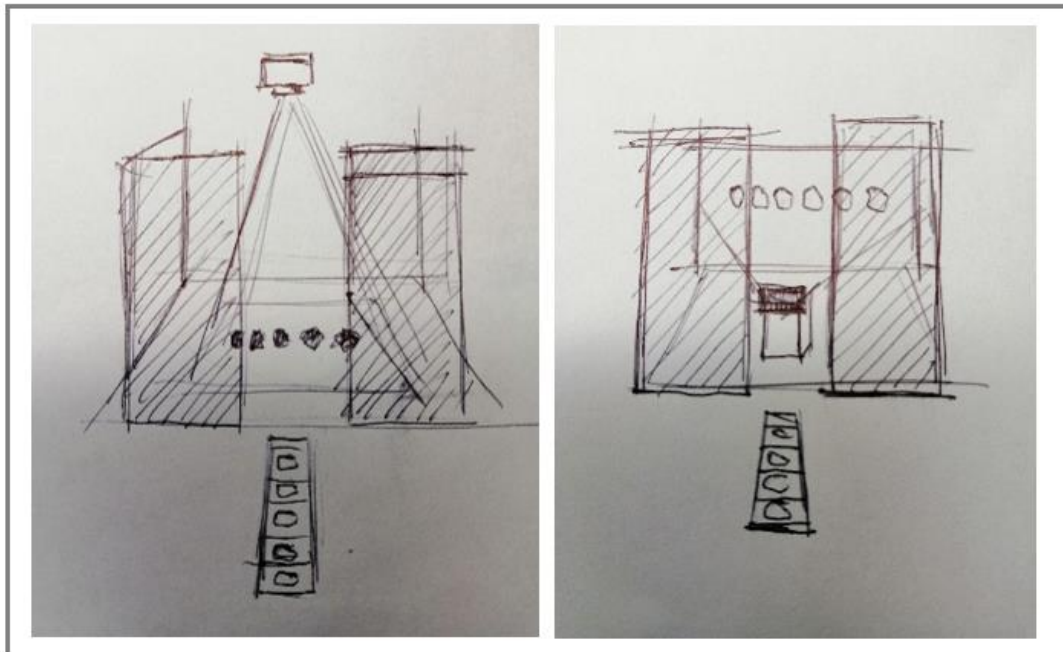
ภาพที่ 54 ภาพกระบวนการประทับร่องรอยใบหน้าในระยะเวลาสั้น เพื่อศึกษาลักษณะของลมหายใจ

ผลที่เกิดจากการทดลอง

- ภาพร่องรอยร่างกายส่วนใบหน้าปรากฏในแต่ละช่วงจังหวะของลมหายใจที่กดประทับลงบนพื้นทราย มีความผันแปรของรูปร่างและรูปทรงไปตามช่วงขณะและระยะเวลาที่แตกต่างกัน อันเป็นปรากฏการณ์ของความไม่เที่ยงและสุนทรีย์แบบหนึ่งของเซน ที่เรียกว่า “มุโจ” หรือ “อนิจจัง”

9. เตรียมการนำเสนอผลงานจากการพัฒนาในระยะที่ 3

- ภาพร่างการจัดนิทรรศการ

ภาพที่ 55 ภาพร่างการจัดนิทรรศการ

- โมเดลการจัดแสดงนิทรรศการ

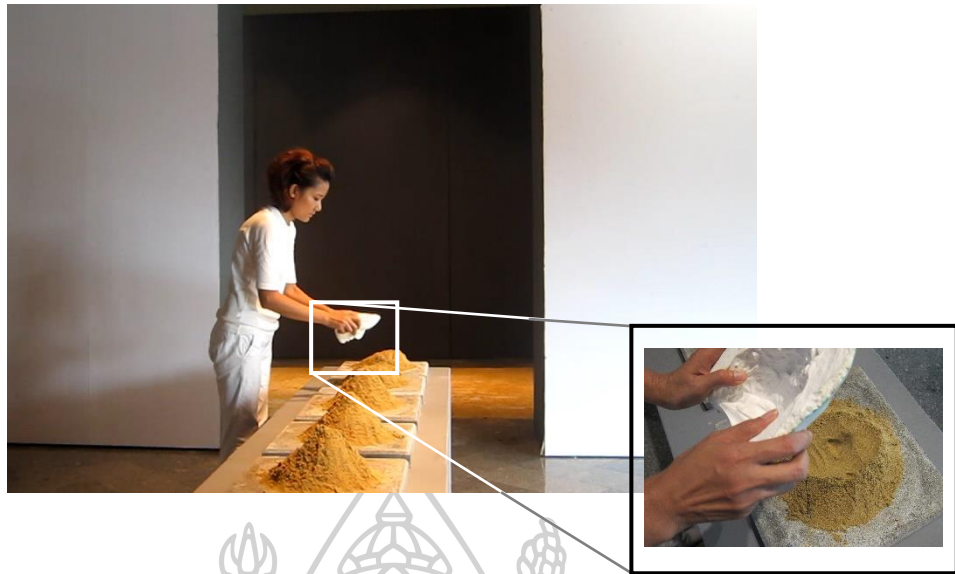

ภาพที่ 56 โมเดลแนวทางในการติดตั้งผลงาน

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์

10. การติดตั้งผลงานจากการพัฒนาในระยะที่ 3

การติดตั้งผลงาน ในการสร้างสรรค์ผลงานแบบ VDO Installation ขั้นตอนของการติดตั้งอาจเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะกับผลงานชุด The Conversation between body and mind ซึ่งผู้สร้างสรรค์ต้องทำการติดตั้งงานอย่างมีสติ และถือโอกาส ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไปด้วย ทำให้ภาพของการบันทึก วิดีโอ ขณะทำการติดตั้งผลงานเกิดเป็นผลงานที่จะใช้นำเสนอสำหรับนิทรรศการได้อีกด้วย

ภาพที่ 57 ภาพขยายขั้นตอนการทำงานของ ผู้ศึกษา

ที่มา: ผู้ศึกษา

ภาพที่ 58 กระบวนการประทับร่องรอยร่างกายในส่วนของใบหน้าในช่วงเวลาสั้น
เพื่อศึกษาลักษณะของลมหายใจ

11. ภาพผลงานสำเร็จของการพัฒนาผลงานในระยะที่ 3

ภาพที่ 59 “The Imprint of Self- Learning : Sand the Series #2” 2018
VDO Performance Art and Installation.

ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ที่มา: ผู้ศึกษา

ภาพที่ 60 “The Imprint of Self- Learning : Sand the Series #2” 2018
VDO Performance Art and Installation.

ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ที่มา: ผู้ศึกษา

12. การนำเสนอความคืบหน้าของผลงานในระยะที่ 3 ต่อคณะกรรมการ

ภาพที่ 61 การนำเสนอผลงานต่อคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ

คำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ

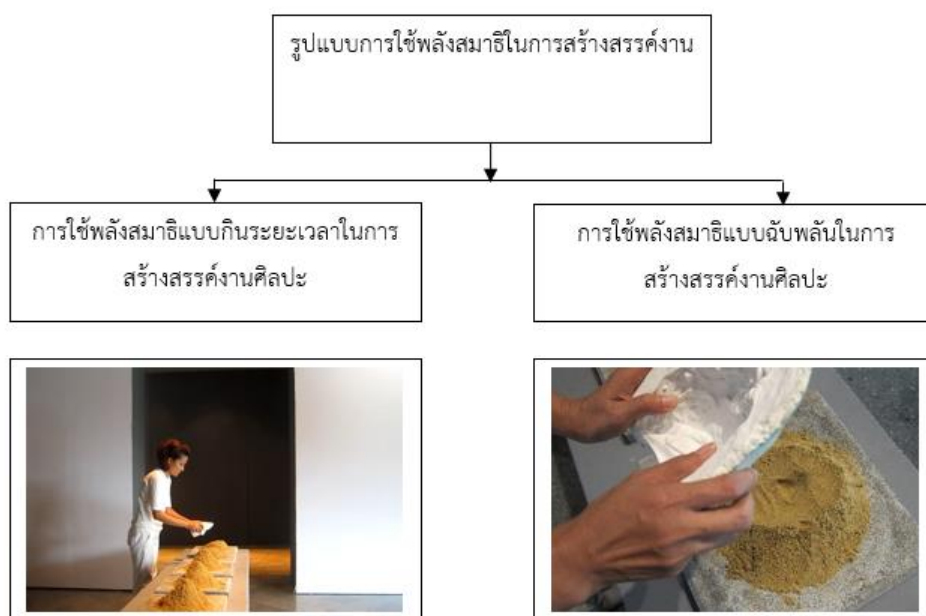
- ประการที่ 1 มุมมองมีความน่าสนใจควรนำไปเป็นประเด็นในการสร้างสรรค์ผลงาน
ขั้นต่อไปเกี่ยวกับการมอonyonเข้าดูตัวเอง
- ประการที่ 2 การจัดวางร่องรอยใบหน้าสำหรับการแสดงที่หอศิลป์
กรุงเทพมหานคร ด้วยการวางที่พื้น ทำให้คุณค่าของงานลดลง ควรมีการนำเสนอให้ส่งเสริมงาน
ในแบบที่แสดงที่หอศิลป์พระราชวังสนามจะเหมาะสมกว่า
- ประการที่ 3 ภาพขณะร่อนทรายในวิดีโอ ควรอยู่ในรูปแบบของการทำสมาธิ
มากกว่าร่อนแบบธรรมดา ควรแก้ไข

- ประการที่ 4 ในด้านกระบวนการทางความคิดให้ตั้งคำถามของการศึกษา
- ประการที่ 5 ข้อคำถามจากคณะกรรมการที่สร้างสรรค์มาทั้งหมดเพื่ออะไร
- ประการที่ 6 การนำเสนอ Power Point ควรมีภาพเคลื่อนไหวนำเสนอด้วย

13. บทสรุปจากการสร้างสรรค์ผลงานชุดที่ 3

จากการสร้างสรรค์ผลงานในระยะที่ 3 ทำให้ค้นพบแนวทาง ในการศึกษา รูป – นาม จาก การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และแสดงออกด้านทัศนศิลป์ด้วยการแทนค่า รูป = ร่างกายส่วนใบหน้า / รอยประทับ และนาม = ลมหายใจ/ เวลา / ช่วงจังหวะในการกดประทับร่องรอย และได้ค้นพบ แนวทางในการใช้สมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยผู้ศึกษาได้จัดกลุ่มแนวทางการใช้สมาธิในการ สร้างสรรค์ผลงานไว้ 2 แนวทางอันได้แก่ 1. การใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์ ผลงาน 2. การใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน

แผนผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินเซนในปัจจุบัน

ภาพที่ 62 แผนผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลทางทัศนศิลป์

ภาพที่ 63 ผลสำเร็จของผลงานในระยะที่ 3

ภาพสำเร็จของชิ้นงานในส่วนที่เกิดจากความตั้งใจคือมุมมองที่ผู้สร้างตั้งใจให้ผู้ชมมองต่ำแบบตานก เพื่อแสดงออกถึงความเสี่ยมเจียมตัว และเพื่อสะท้อนการมองเข้าหาตัวเองเป็นการสำรวจตรวจสอบตน เพื่อหาความสมดุลของร่างกายกับจิตใจ

ผลที่เกิดจากความไม่ตั้งใจคือร่องรอยของริ้วคลื่นอันเกิดจากทรายที่ยังไม่แห้งเมื่อถูกร่อนลงบนพื้นที่เป็นกระดาษจึงทำให้เกิดลูกคลื่น ที่เป็นความงามตามธรรมชาติแบบไม่ได้เจตนาให้เกิดขึ้นและอยู่เหนือการควบคุม ซึ่งตอบสนองด้านแนวความคิดแบบพุทธศาสนา ในเรื่องของ “อนิจจัง” สรรพสิ่งล้วนไม่เที่ยง ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติที่มนุษย์ไม่อาจควบคุมได้ แม้รูปร่าง และจิตตนก็ตาม

ภาพที่ 64 ภาพขยายร่องรอยประทับร่างกายส่วนใบหน้าที่มีการแปรผันไป ตามแต่ละขณะของลมหายใจที่ผู้สร้างกดประทับรอย

ที่มา: ผู้ศึกษา

บทสรุปแนวความคิดและกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลงานชุด ดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ มีกระบวนการในการสร้างสรรค์โดยเกิดจากการตั้งคำถามเกี่ยวกับการศึกษาที่ว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะสามารถเป็นศิลปะได้อย่างไร และจะสามารถใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวตนกับพื้นที่ว่าง (รูป - นาม) ตามความเป็นจริงได้อย่างไร โดยศึกษาด้านแนวความคิดจากหลักปรัชญาพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานิกายเซน และด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจากศิลปินอ้างอิง

ในส่วนของการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้ศึกษาได้ทดลองทั้งทางด้านเทคนิควิธีการและคัดสรรวัสดุอุปกรณ์ที่จะสามารถตอบสนองด้านแนวความคิด เกี่ยวกับดุลยภาพระหว่างร่างกายกับลมหายใจ และการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้อย่างชัดเจนเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งจากผลการศึกษาทำให้สามารถสรุปแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานได้ดังนี้

จากการสร้างสรรค์ผลงานในระยษที่ 1 ทำให้ค้นพบแนวทาง จุดเริ่มต้นที่จะสามารถต่อยอด สำหรับการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อค้นหาดุลยภาพระหว่าง ร่างกาย ลมหายใจ และจิต (รูป – นาม) ของตนเองในขณะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงสด และได้ค้นพบ ความหมายของการประทับร่องรอยที่ปรากฏในผลงานที่หลากหลาย โดยผู้ศึกษาได้จัดกลุ่มความหมาย ของรอยประทับที่แสดงออกในผลงานไว้ 3 ประเด็นอันได้แก่ 1. ร่องรอยแสดงสัญลักษณ์ 2. ร่องรอย แสดงการบันทึก และ 3. ร่องรอยแสดงเวลา

ผลทางทัศนศิลป์และความหมายของรอยประทับที่ปรากฏในผลงานการเดินทางประทับร่องรอย ของผีทำอย่างฉับพลันในแต่ละย่างก้าวที่ปรากฏในงาน แสดงออกถึงความเด็ดขาดและความแม่นยำ ในวิถีแห่งการเดินทางที่ซ่อนระเบียบและความสงบอยู่ภายในเมื่อเปรียบเทียบกับงานศิลปะเซนที่ใช้สมาธิ ในการสร้างสรรค์งานแบบฉับพลันโดยมิได้กำหนดกฎเกณฑ์ในความประณีตบรรจง หากแต่มีความ แม่นยำ

การเดินทางอย่างกินระยะเวลาปรากฏจากร่องรอยการประทับของรูปทรงเท้าที่เรียงเป็นจังหวะ อยู่ในพื้นที่ขนาดใหญ่ จังหวะในแต่ละย่างก้าวของรูปทรงเท้าเป็นภาพสะท้อนของกาลเวลาที่ผู้ศึกษา ต้องการสื่อถึงการสั่งสมจากการเรียนรู้เพื่อเข้าถึงความจริงของรูป – นาม การสั่งสมวิถีการเดินทางเพื่อ ค้นพบความจริงในความว่าง ของทุกขณะจิตแห่งการก้าวย่าง ซึ่งได้ถูกบันทึก จดจำและตระหนักถึง ความสำคัญด้วยการประทับรอยเพื่อบอกเล่าเรื่องราวแห่งกาลเวลา

รูปทรงเท้าที่ปรากฏบนพื้นที่ว่างขนาดใหญ่ จึงเป็นภาพสะท้อนความว่างทางความหมายใน รูปทรง ที่ปรากฏอยู่ในงาน เพื่อให้เกิดการตั้งคำถาม เพื่อให้เกิดการถูกคิดถึงการเกิดขึ้น มีอยู่ และสูญ สลายไป คำถามถึงการมีตัวตนและไม่มีตัวตน จากร่องรอยหมึกที่ประทับจากหมึกที่เข้มข้นและค่อยๆ จากลงในปลายทาง การเกิดขึ้น ดำเนินไปปราถ์เลือน และจางหาย จากพื้นที่ว่างถูกประทับ และจาก รอยการประทับกลับเป็นพื้นที่ว่างทางความหมาย ทุกอย่างเกิดขึ้นหมดเวียนเลื่อนไหล เป็นวัฏฏะ เป็น ธรรมะ เป็นธรรมชาติ และ เป็นธรรมดา

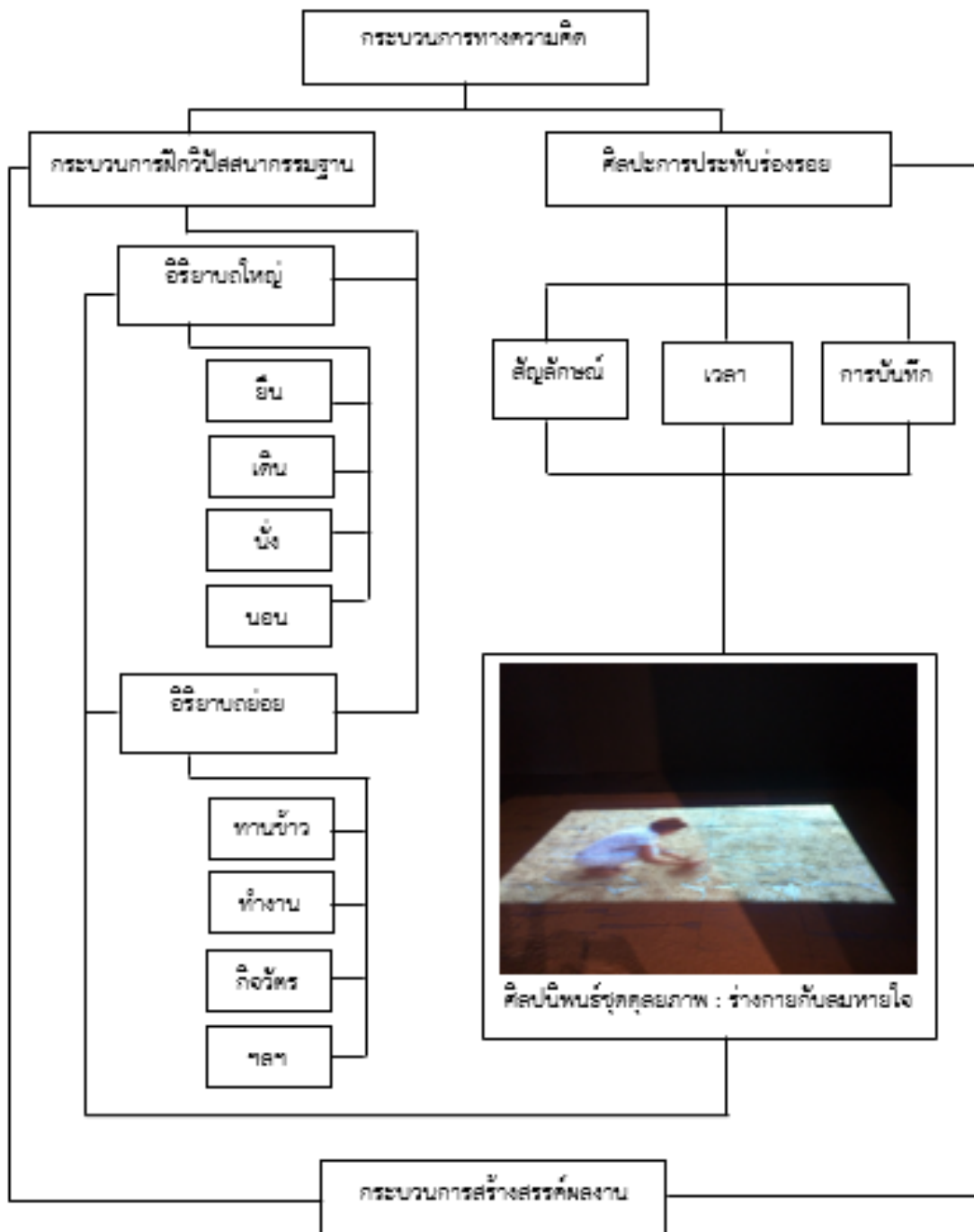
สำหรับการพัฒนาผลงานในระยษที่ 3 ทำให้ค้นพบแนวทาง ในการศึกษา รูป – นาม จาก การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และแสดงออกด้านทัศนศิลป์ด้วยการแทนค่า รูป = ร่างกายส่วนใบหน้า/ รอยประทับ และนาม = ลมหายใจ/ เวลา/ ช่วงจังหวะในการกดประทับร่องรอย และได้ค้นพบ แนวทางในการใช้สมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยผู้ศึกษาได้จัดกลุ่มแนวทางการใช้สมาธิในการ

สร้างสรรค์ผลงานไว้ 2 แนวทางอันได้แก่ 1. การใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน 2. การใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลด้านทัศนศิลป์ในส่วนที่เกิดจากความตั้งใจคือ มุมมองที่ให้ผู้ชมมองต่ำแบบตานกเป็นความตั้งใจแสดงออกถึงความเสี้ยมเจียมตัว และเพื่อสะท้อนการมองเข้าหาตัวเองเป็นการสำรวจตรวจสอบตน เพื่อหาความสมดุลของร่างกายกับจิตใจ และผลที่เกิดจากความไม่ตั้งใจคือร่องรอยของริ้วคลื่นอันเกิดจากทรายที่ยังไม่แห้งเมื่อถูกร่อนลงบนพื้นที่เป็นกระดาษจึงทำให้เกิดลูกคลื่น ที่เป็นความงามตามธรรมชาติแบบไม่ได้เจตนาให้เกิดขึ้นและอยู่เหนือการควบคุม ซึ่งตอบสนองด้านแนวความคิดแบบพุทธศาสนา ในเรื่องของ “อนิจจัง” และสุนทรียภาพแบบหนึ่งของเซนที่เรียกว่า “มูโจ”

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนิพนธ์ชุดดุจลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจจึงเป็นการบูรณาการระหว่างการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับการสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยสามารถสรุปกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานออกมาในรูปแบบแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 65 แผนผังแสดงบทสรุปกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนิพนธ์ชุด

“ดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ”

ที่มา: ผู้ศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์

การวิเคราะห์ผลงานศิลปนิพนธ์ชุด ดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ ในครั้งนี้ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานในช่วงของการสร้างสรรค์ศิลปนิพนธ์จำนวน 4 ชุด โดยแต่ละชุดได้แบ่งการวิเคราะห์ผลงานออกเป็น 3 ประเด็นอันประกอบไปด้วย 1. การวิเคราะห์ดุลยภาพที่ปรากฏในผลงาน 2. การวิเคราะห์ความหมายของรูปร่างกายและรอยประทับ 3. การวิเคราะห์ความหมายของลมหายใจและการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยรายละเอียดของการวิเคราะห์ผลงาน แบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ผลงานชุดที่ 1 “The Beginning of Self Learning”

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ผลงานชุดที่ 2 “The Conversation between Body and Mind”

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ผลงานชุดที่ 2 “The Imprint of Self - Learning”

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ผลงานชุดที่ 3 “The Relationship between Body and Mind”

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ผลงานชุดที่ 1 “The Beginning of Self - Learning”

ภาพที่ 66 “The Beginning of Self - Learning No.1” 2017

VDO Performance Art and Installation.

ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ผลงานชุด “The beginning of self - learning” เป็นผลงานที่สะท้อนภาพของการเดินเพื่อการศึกษาและค้นพบ การเดินเพื่อการค้นหาและเรียนรู้ การเดินเพื่อความเข้าใจในสัมพันธภาพระหว่างร่างกาย ลมหายใจ และจิต การเดินเพื่อเข้าถึงสภาวะแห่งความว่างจากสัมพันธภาพของรูปทรงกับพื้นที่ว่าง และความว่างทางความหมายของรูปทรงร่างกาย เดินเพื่อศึกษาการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับลง การเดินในงานชุดนี้ จึงเป็นส่วนสำคัญในการถ่ายทอดเรื่องราวทางการศึกษา และการค้นพบทฤษฎีใหม่แห่งการเรียนรู้ ซึ่งผู้สร้างงานใช้เทคนิคการประทับรอยในการแสดงออก เพื่อบันทึกถึงร่องรอยในการค้นพบ ร่องรอยแห่งวินาทีที่มีความสำคัญ ร่องรอยแห่งการตระหนักรู้ ร่องรอยแห่งการย่ำเตือน การกดประทับร่องรอยเพื่อทำเครื่องหมาย และเป็นการตระหนักถึงความสำคัญต่อสิ่งที่ค้นพบ

ภาพที่ 67 แสดงการจัดนิทรรศการศิลปกรรมเพื่อนำเสนอผลงานชุด “The beginning of self- learning”

ภาพที่ 68 “The Beginning of Self- Learning No.1” 2017

ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ภาพที่ 69 “The Beginning of Self- Learning No.2” 2017

VDO Performance Art and Installation.

ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ผลงานชุดนี้ใช้กระบวนการเทคนิคการประทับร่องรอยเท้าในขณะที่ทำการแสดงสดการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานด้วยกิริยาการเดิน และบันทึกกระบวนการแสดงสดนั้นด้วยการบันทึกภาพ เคลื่อนไหวอีกครั้งเพื่อนำไปจัดนิทรรศการศิลปกรรมด้วยศิลปะการจัดวาง กระบวนการเทคนิคจึงมี ลักษณะของการบันทึกเรื่องราวที่ตอบสนองทางแนวความคิดของผู้สร้างสรรค์ผลงานที่ต้องการ นำเสนอเรื่องราวของการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นกับตนเองในขณะที่เรียนรู้ ร่างกาย ลมหายใจ และจิตตน ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

การวิเคราะห์ผลงานได้แบ่งการวิเคราะห์ผลงานออกเป็น 3 ด้านประกอบไปด้วย 1. การ วิเคราะห์ดุลยภาพที่ปรากฏในผลงาน 2. การวิเคราะห์ความหมายของรูปร่างกายและการประทับ ร่องรอยของผลงาน และ 3. การวิเคราะห์ความหมายของลมหายใจและการใช้พลังสมาธิในการ สร้างสรรค์ผลงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ดุลยภาพที่ปรากฏในผลงานชุด “The Beginning of Self- Learning”

ความสมดุลเป็นลักษณะเด่นของผลงานชุดนี้ ซึ่งเป็นผลงานที่ต้องการนำเสนอการเรียนรู้เพื่อ ทำความเข้าใจในสภาวะสมดุลของสรรพสิ่งผ่านการเรียนรู้ตน การประกอบร่างของร่องรอยประทับ เท้าตั้งแต่เริ่มต้น ขณะทำการแสดงสดด้วยอย่างก้าวแห่งสติและสมาธิ การเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีดุล ภาวะระหว่างกายกับลมหายใจและจิต ภาพร่องรอยประทับอย่างก้าวที่ปรากฏจึงเป็นภาพของร่องรอย แห่งความสมดุลทั้งในแบบที่ไม่เท่ากันทั้งสองข้าง (Asymmetrical Balance) เมื่ออยู่ในช่วงขณะ ระยะเวลาของการแสดงที่ยังไม่แล้วเสร็จ และในขณะเดียวกันก็ปรากฏภาพของความสมดุลแบบ เท่ากันทั้งสอง (Symmetrical Balance) เมื่อกระบวนการของการแสดงนั้นเสร็จสมบูรณ์ลง

ภาพแสดงความสมดุลแบบไม่เท่ากันทั้งสองข้าง	ภาพแสดงความสมดุลแบบเท่ากัน

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบความสมดุลแบบเท่ากันทั้งสองข้างและไม่เท่ากันทั้งสองข้างที่ปรากฏในผลงาน

สภาวะความสมดุลอย่างมีระบบระเบียบแบบแผนที่ปรากฏในชิ้นงานจากร่องรอยประทับเท้า แสดงให้เห็นถึงดุลยภาพทางการเคลื่อนไหวของรูปร่างภายในขณะทำการแสดงสดอย่างมีสติและสมาธิ เป็นภาพสะท้อนทางแนวความคิดที่ต้องการสื่อให้เห็นความสมดุลของร่างกายกับลมหายใจและจิต ถ่ายทอดผ่านรูป (ร่างกาย) ของผู้สร้างสรรค์ผลงานด้วยการแสดงสด ส่วนภาพร่องรอยซึ่งยังคงปรากฏอยู่บนพื้นที่ในงาน แม้การแสดงสดนั้นจะได้จบลงไปแล้วก็ตาม ภาพร่องรอยเท้าที่ถูกจัดเรียงคล้ายรูปทรงเรขาคณิตแต่แฝงเร้นไว้ด้วยความอิสระของรูปทรงธรรมชาติจากการกดประทับเท้าอย่างที่ฉับพลันเฉกเช่นเดียวกับการตวัดพู่กันอย่างฉับพลันที่ปรากฏในภาพเขียนของจิตรกรรมจีนโบราณ อันแสดงออกถึงความสมดุลที่เท่ากันทั้งสองข้างแต่แฝงเร้นความอิสระของรูปทรงภายในที่ทำหน้าที่เป็นภาพจำลองสภาวะความสมดุลของรูปร่างมนุษย์ที่มีความสมดุลแบบเท่ากันทั้งสองข้าง แต่ในความเท่ากันของอวัยวะทั้งซ้ายและขวาในแต่ละชิ้นส่วนของร่างกายมนุษย์กลับมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่ซ้ำแบบกันซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของรูปแบบธรรมชาติ

1.2 การวิเคราะห์ความหมายของรูปร่างกายและการประทับร่องรอยของผลงานชุด “The Beginning of Self- Learning”

ภาพการประทับร่องรอยในแบบต่างๆ	การวิเคราะห์ความหมายของรูปร่างกาย
	รูป = ร่องรอยประทับร่างกาย/ ร่องรอยที่แสดงสัญลักษณ์
	รูป = ร่างกายที่เคลื่อนไหวในขณะที่ทำการแสดงสด การก้าวอย่างสติ สมาธิ การควบคุมร่างกายให้สมดุลกับลมหายใจและจิตในขณะที่เคลื่อนไหว /ระยะเวลาในการก้าวอย่างแต่ละก้าว/ร่องรอยที่แสดงเวลา
	รูป = ร่องรอยที่หลงเหลือ ปรากฏ เมื่อการแสดงสดนั้นจบลง /ร่องรอยที่แสดงการบันทึก

ตารางที่ 9 แสดงความหมายของรูปร่างกายและร่องรอยประทับในผลงาน

จากตารางสามารถสรุปได้ว่า “รูป” ที่ปรากฏในผลงานมีความหมายถึง ร่างกาย และรูป ร่องรอยประทับเท้า ทำหน้าที่แสดงความเป็นรูป - นาม ตามหลักปรัชญาของพระพุทธศาสนา

รอยประทับ = ตัวแทนรูป ร่างกาย ความฉับพลัน

การเคลื่อนไหว = ความสมดุล การกินระยะเวลา

ภาพความมีระเบียบ = สติ สมาธิ

1.3 การวิเคราะห์ความหมายของลมหายใจและการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน ชุด “The Beginning of Self- Learning”

ภาพที่ 70 แสดงการใช้พลังสมาธิทั้งแบบกินระยะเวลาและฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน

การประทับร่องรอยก้าวอย่างแบบฉับพลันในแต่ละก้าวโดยไม่กำหนดกฎเกณฑ์ แต่แฝงเร้นด้วยความเด็ดขาดของสมาธิที่ตั้งมั่น เป็นภาพสะท้อนของการบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นขณะที่ผู้สร้างสรรค์งานถ่ายทอดผลงานผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยอิริยาบถเดิน มีลักษณะสื่อให้เห็นถึงการใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลา จากการประทับรอยการเดินทางประทับทีละย่างก้าวอย่างฉับพลัน และค่อยๆ ประกอบกันจนเต็มพื้นที่ขนาดใหญ่ของชิ้นงาน จากจำนวนและจังหวะของรอยประทับทำให้เห็นถึงช่วงระยะเวลาของการบันทึกเรื่องราว การนับ ปริมาณ และการกินระยะเวลา และความฉับพลันในการประทับสร้างสัญลักษณ์รูปรอยเท้า ที่เป็นอัตลักษณ์ส่วนตัวในการสร้างสรรค์ผลงาน และเพื่อย้ำเตือนตนให้เกิดความจดจำได้หมายรู้

พื้นที่ว่าง ในงานเป็นพื้นที่ของช่องว่างในแต่ละช่วงขณะของการก้าวอย่างกดประทับ และเป็นพื้นที่แสดงความหมายของรูปร่างกาย ขณะเคลื่อนไหวและรูปร่องรอยประทับเท้า จึงเปรียบเสมือนการแทนค่าของลมหายใจ และสภาวะจิตที่มีลักษณะเป็นนาม ไม่มีตัวตนแต่ไม่ได้หมายความว่าไม่มีอยู่ พื้นที่ว่างในงานจึงแสดงออกใน 2 ความหมาย

1. ช่องว่างระหว่างการประทับร่องรอยในแต่ละย่างก้าว = ลมหายใจ
2. พื้นที่ว่างภายใน และภายนอก รูปร่างกาย และรูปร่องรอยประทับ = จิต / ลมหายใจ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ผลงานชุดที่ 2 “The Conversation between Body and Mind”

ภาพที่ 71 The Conversation between Body and Mind, 2018

VDO Performance Art and Installation.

ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ผลงานชุด “The Imprint of Self – Learning” เป็นผลงานที่สะท้อนการบันทึกช่วงขณะแห่งการค้นพบ การบันทึก การจดจำสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้น การตระหนักถึงสิ่งที่มีความหมายสำคัญในชีวิตที่เป็นความประทับใจผ่านการสร้างสรรค์ศิลปะ ซึ่งเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาผลงานศิลปนิพนธ์ในระยะที่ 2 เป็นผลงานแห่งการสร้างสิ่งย้ำเตือน การจดจำได้ในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อช่วงขณะแห่งการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับลมหายใจของตนเอง การนับ การสัมผัสสิ่งต่างๆ ที่ผ่าน

ช่วงระยะเวลาดังกล่าวด้วยการกดประทับร่องรอยและทำเครื่องหมายเพื่อย้ำเตือนให้จดจำคุณค่าของสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นกับชีวิต

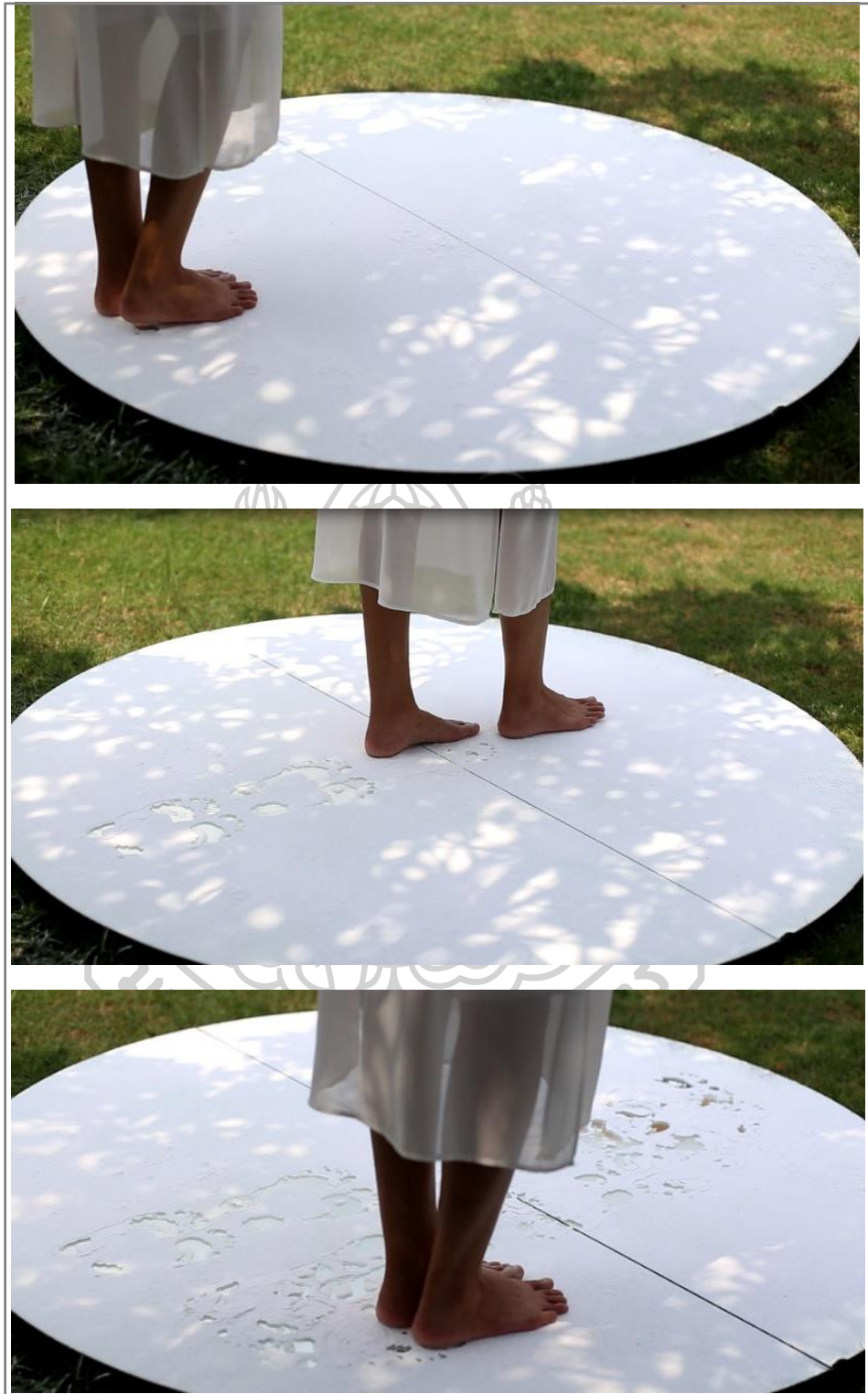
โดยผลงานชุดนี้ผู้ศึกษาได้ทดลองวัสดุที่หลากหลายเพื่อค้นหาแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานและตอบสนองด้านแนวความคิดที่เกี่ยวกับการบันทึกร่องรอยในขณะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับลมหายใจและจิตตนด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จากการทดลองดังกล่าวทำให้เกิดผลงานที่มีความหลากหลายทางด้านวัสดุที่ได้นำมาทดลองใช้เป็นสื่อกลางในการกดประทับร่องรอยเท้า ผลงานชุดนี้จึงประกอบไปด้วยผลงาน 4 ชุดย่อย ดังนี้

ภาพที่ 72 “The Conversation between Body and Mind”, 2017
VDO Performance Art and Installation. ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ภาพที่ 73 “The Conversation between Body and Mind no.2”, 2017
เทคนิค VDO Performance Art and Installation. ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ภาพที่ 74 “The Conversation between Body and Mind : Imprint the series
1”, 2018.

VDO Performance Art and Installation ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ภาพที่ 75 “The Conversation between Body and Mind : Imprint the series # 2”, 2018.

VDO Performance Art and Installation

ขนาด ผันแปรตามพื้นที่

ภาพที่ 76 “The Conversation between Body and Mind : Imprint the series # 2”, 2018.

VDO Performance Art and Installation

ขนาด ผันแปรตามพื้นที่

2.1 การวิเคราะห์ดุลยภาพที่ปรากฏในผลงานชุด “The Conversation between Body and Mind”

ภาพผลงานแต่ละชุด	ลักษณะของความสมดุลที่ปรากฏในผลงาน
ผลงานชุด “The Conversation between Body and Mind”	ความสมดุลในการก้าวอย่างร่อนรอยประทับเท้าในแต่ละก้าว การควบคุมอาการเคลื่อนไหวของร่างกายเพื่อให้เกิดความสมดุลอย่างมีสติและสมาธิให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถควบคุมได้ เป็นการสะท้อนแนวความคิดที่เกี่ยวกับสภาวะความสมดุลระหว่างร่างกายกับลมหายใจและจิต ผ่านการเคลื่อนไหวของร่างกายตนในขณะที่ทำการแสดงสด
ผลงานชุด “The Conversation between Body and Mind no.2”	ความสมดุลในแบบเท่ากันทั้งสองข้างเป็นการนำเสนอความหมายของรูปร่างที่มีความสมดุลในแบบซ้ายขวาเท่ากันและยังเป็นการสะท้อนแนวความคิดที่เกี่ยวกับความสมดุลระหว่างร่างกายกับลมหายใจและจิต
ผลงานชุด “The Conversation between Body and Mind : Imprint the series #1”	การควบคุมร่างกายขณะทำการแสดงสดเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างร่างกายกับลมหายใจและจิต ได้ถูกถ่ายทอดผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่สะท้อนให้เห็นถึง สติ สมาธิ และการเคลื่อนไหวอย่างมีดุลยภาพ
ผลงานชุด “The Conversation between Body and Mind : Imprint the series #2”	ร่อนรอยประทับเท้าที่ปรากฏในผลงานเป็น รูปร่อนรอย เป็นภาพบันทึกของรูปที่ผ่านช่วงระยะเวลาแห่งการเรียนรู้ตน เป็นภาพสะท้อนของรูปทรงที่อยู่บนพื้นที่ว่าง เป็นสภาวะของรูป – นาม การมีตัวตนและไม่มีตัวตน การเกิดและการดับ ของสรรพสิ่งที่เป็นธรรมดาและธรรมชาติ

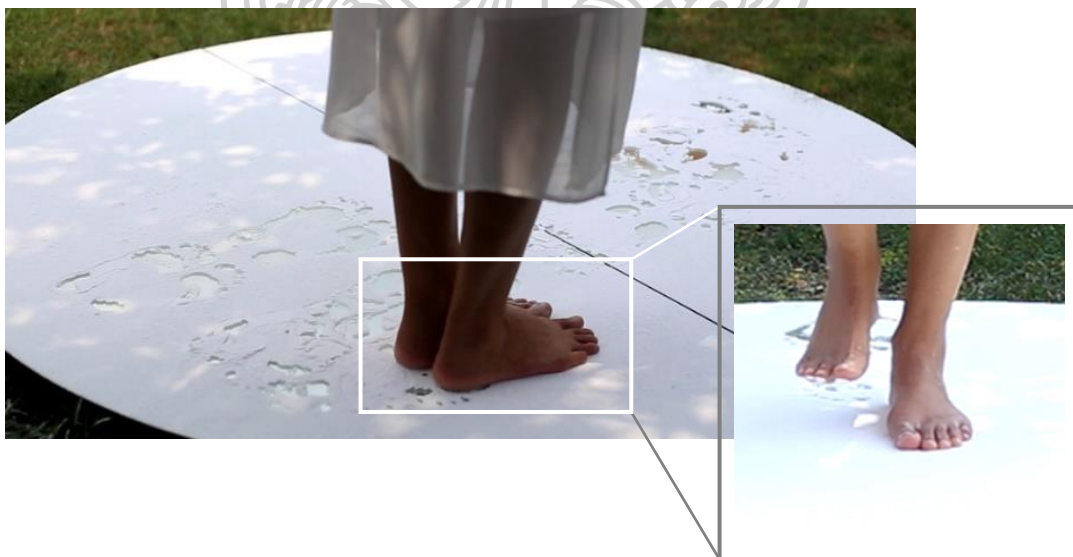
ตารางที่ 10 แสดงความสมดุลในงานชุด “The Conversation between Body and Mind”

จากตารางข้างต้นสามารถสรุปความสมดุลที่ปรากฏในงานชุดนี้ ซึ่งมี 4 ผลงานย่อย ได้ว่าการนำเสนอความสมดุลได้แสดงออกใน 2 รูปแบบดังนี้

1. ความสมดุลอันเกิดจากร่างกายที่เคลื่อนไหวในขณะที่ทำการแสดงสด เป็นการเคลื่อนไหวที่เกิดจากการควบคุมร่างกายด้วยสติและสมาธิที่บริบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะสามารถควบคุมได้ เพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะความสมดุลของร่างกายกับลมหายใจ และจิตที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

2. ความสมดุลของรูปร่างรอบยประทับที่ถูกจัดวางในแบบเท่ากันทั้งสองข้างเป็นการจำลองรูปแบบของรูปร่างกายตนที่มีลักษณะในแบบเท่ากันทั้งสองข้าง

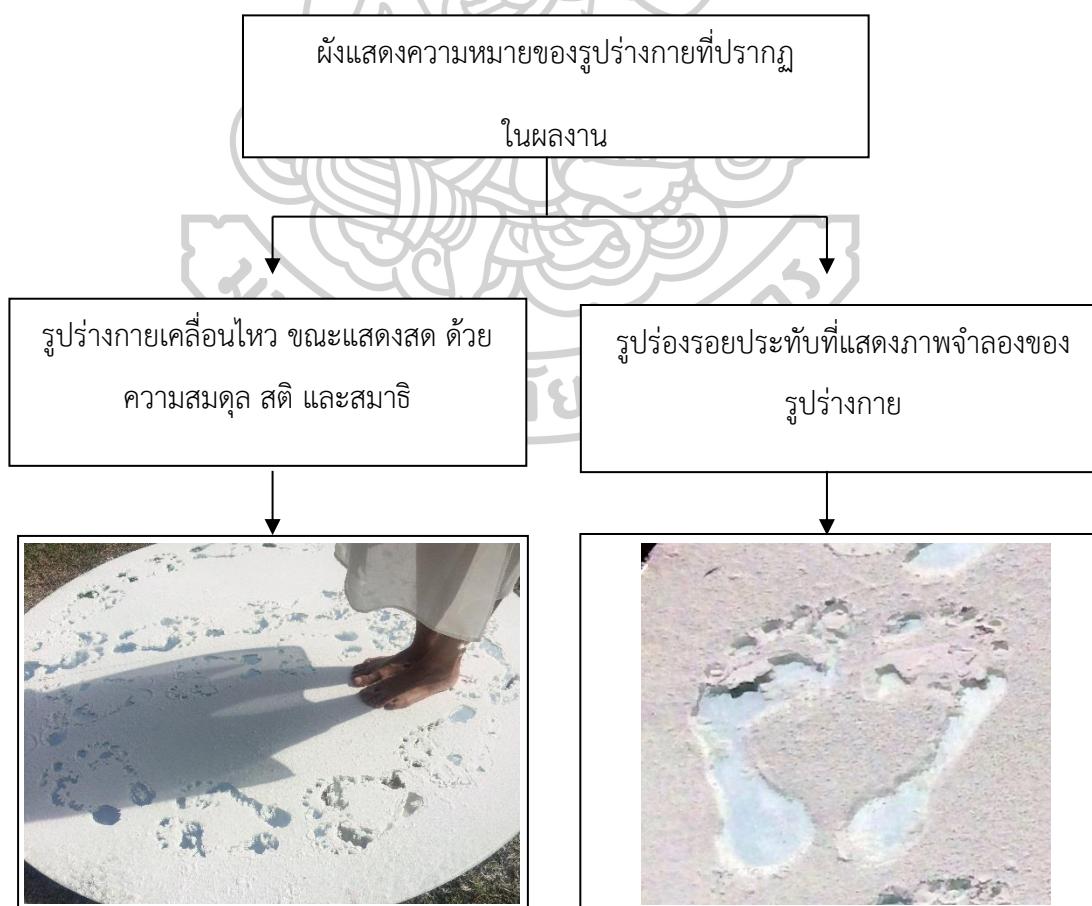
2.2 การวิเคราะห์ความหมายของรูปร่างและการประทับรอยของผลงานชุด “The Conversation between Body and Mind”

ภาพที่ 77 ภาพขยายขั้นตอนการทำงานของ ผู้ศึกษา

ผลงานชุดนี้ใช้กระบวนการเทคนิคการประทับร่องรอยเท้าตนเองขณะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในอิริยาบถเดิน และทำการบันทึกกระบวนการแสดงประทับร่องรอยนั้นด้วยการบันทึกภาพเคลื่อนไหวอีกครั้งเพื่อนำไปจัดนิทรรศการด้วยศิลปะการจัดวาง กระบวนการเทคนิคที่มีลักษณะของการบันทึกเรื่องราวจึงเป็นกระบวนการเทคนิคที่สามารถตอบสนองทางแนวความคิดของผู้สร้างสรรค์ผลงานที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวของการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นกับตนเองในขณะที่เรียนรู้ ร่างกาย ลมหายใจ และจิตตน ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แสดงออกด้วยการสร้างสัญลักษณ์เพื่อย้ำเตือนตนให้จดจำได้ในสิ่งที่ค้นพบ แสดงสัญลักษณ์และการบันทึกช่วงระยะเวลาแห่งการเรียนรู้ ร่างกาย ลมหายใจและจิตตน

โดยรูปร่างภายในผลงานชุดนี้แสดงออกทางความหมายใน 2 ลักษณะ คือรูปร่างภายในที่เคลื่อนไหว ขณะทำการแสดงสด ด้วยสภาวะความความสมดุลของร่างกายกับลมหายใจ และจิตสมาธิ กับร่องรอยประทับที่แสดงภาพจำลองคุณภาพของร่างกายตน ซึ่งเป็นแบบ ซ้าย - ขวา เท่ากันทั้งสองข้าง โดยสามารถแสดงออกเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 78 แผนผังแสดงความหมายของรูปร่างภายในที่ปรากฏในผลงาน

2.3 การวิเคราะห์ความหมายของลมหายใจและการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานชุด “The Conversation between Body and Mind”

ภาพที่ 79 “The Conversation between Body and Mind : Imprint the series # 1”, 2018

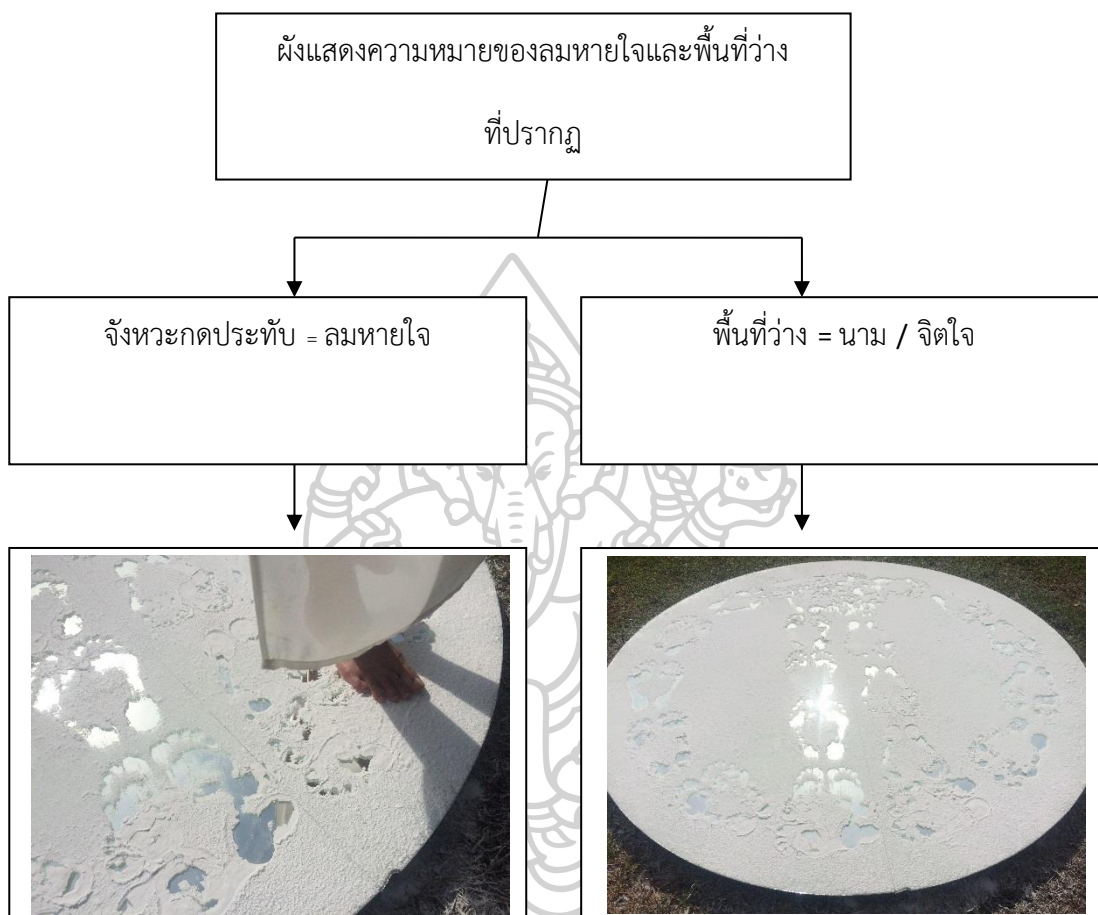
VDO Performance Art and Installation

ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ลมหายใจ = ช่องว่างระหว่างกานเดินประทับร่องรอยเท้าในแต่ละย่างก้าวของหนึ่งลมหายใจ

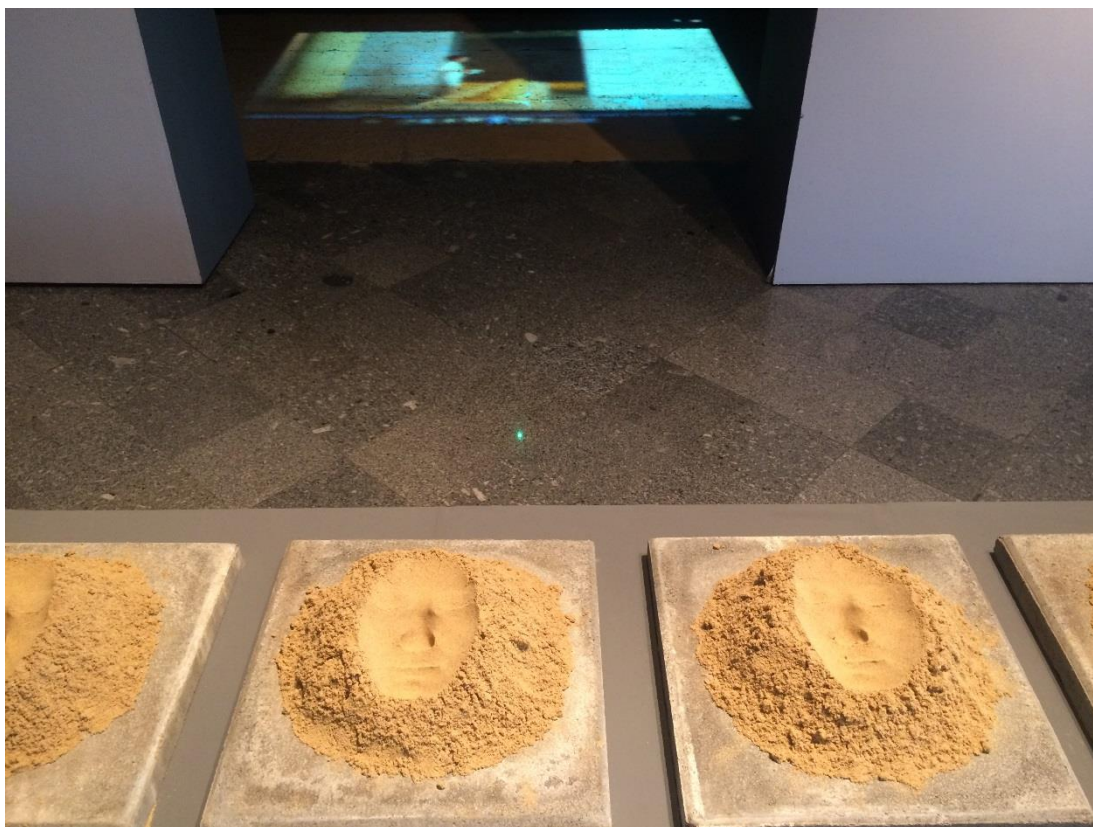
ลมหายใจ/ จิต = พื้นที่ว่างภายนอกของรูปร่างกายและร่องรอยประทับร่างกาย และพื้นที่ว่างภายใน ที่อาจเป็นรูป และรูปอาจกลับกลายเป็นพื้นที่ว่าง จิต/ ที่ว่าง/ นาม จึงเป็นนามธรรมที่มี

ตัวตนในความหมายของการไม่มีตัวตน นาม ลมหายใจ และพื้นที่ว่างในงานจึงสามารถแสดงออกในรูปแบบของแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 80 แผนผังแสดงความหมายของพื้นที่ว่างที่ปรากฏในผลงาน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ผลงานชุดที่ 3 “The Imprint of Self- Learning”

ภาพที่ 81 “The Imprint of Self Learning : Sand The Series #2”, 2018

VDO Performance Art and Installation.

ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ผลงานชุด “The Imprint of Self – Learning” เป็นภาพผลงานที่สะท้อนการบันทึกช่วง
 ขณะแห่งการค้นพบ การบันทึกการจดจำสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้น การตระหนักถึงสิ่งที่มีความหมายสำคัญใน
 ชีวิตที่เป็นความประทับใจ ผ่านผลงานชุดThe Imprint of Self – Learning ผลงานที่เกิดขึ้นในช่วง
 พัฒนาการระยะที่ 3 จะเป็นผลงานแห่งการสร้างสิ่งย้ำเตือน การจดจำได้ในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อช่วง
 ขณะแห่งการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับลมหายใจของตนเอง การนับ การสั่งสมสิ่งต่างๆ
 ที่ผ่านช่วงระยะเวลาถูกประทับใจ และทำเครื่องหมายเพื่อย้ำเตือนให้จดจำในคุณค่าของสิ่งสำคัญที่เกิด
 ขึ้นกับชีวิต โดยผลงานชุดนี้เป็นผลงานที่เกิดขึ้นในช่วงของการพัฒนาผลงานในระยะที่ 3 ซึ่งเป็นระยะ

ที่มีการทดลองทั้งด้านเทคนิคและวัสดุที่จะใช้รองรับการกดประทับร่องรอยที่เกิดขึ้นในขณะเรียนรู้ตน จึงประกอบไปด้วยผลงาน 3 ชุดย่อยที่ใช้วัสดุในการรองรับร่องรอยประทับที่แตกต่างกันดังนี้

ภาพที่ 82 “The Imprint of Self Learning : Flour The Series”, 2018

VDO Performance Art and Installation.

ขนาดผันแปรตามพื้นที่

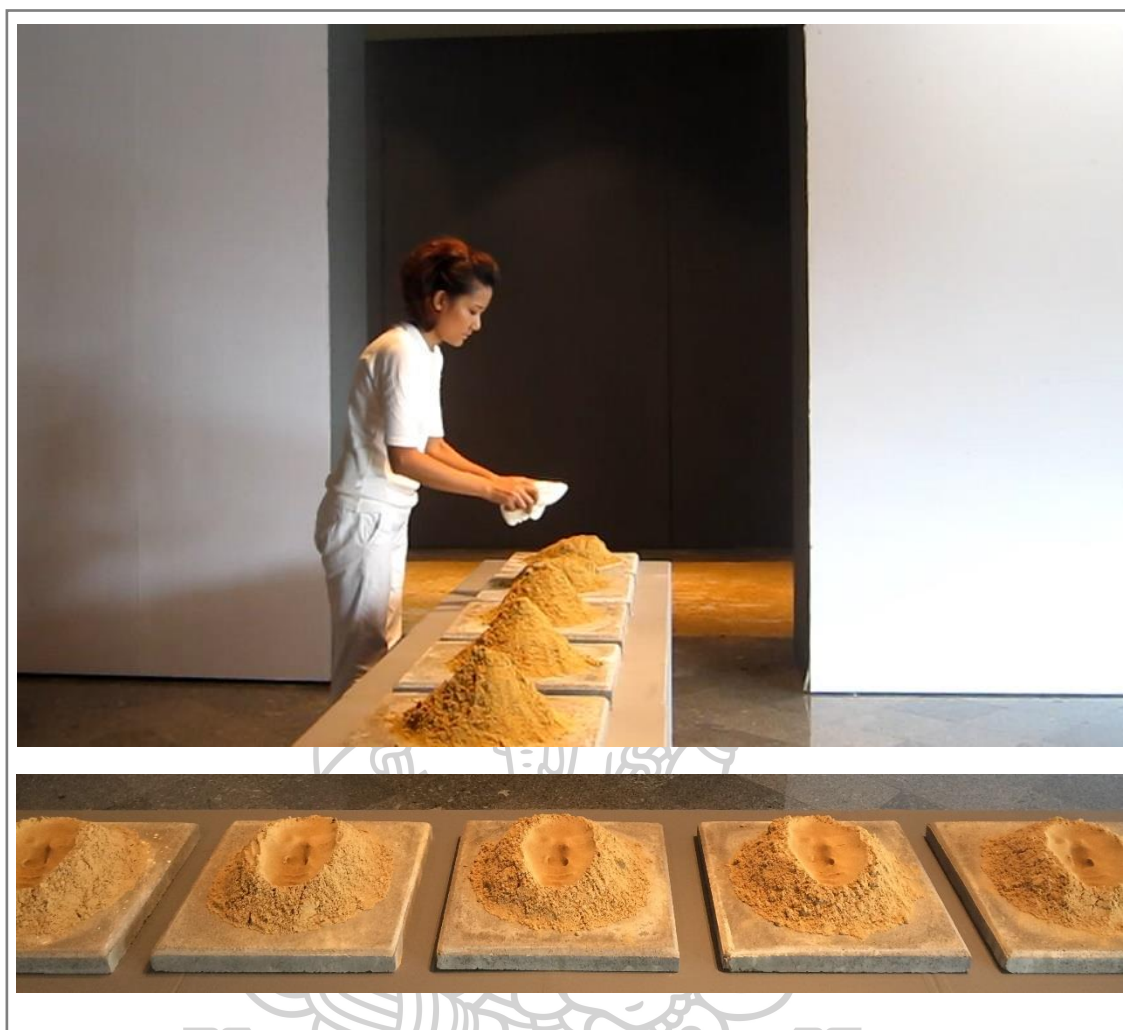
ภาพที่ 83 “The Imprint of Self Learning : Soil The Series”, 2018
VDO Performance Art and Installation.
ขนาดผันแปรตามพื้นที่

ภาพที่ 84ภาพที่ 75 “The Imprint of Self Learning : Sand The Series #1”, 2018

เทคนิค VDO art performance Installation

ขนาด แปรผันตามพื้นที่

ภาพที่ 85 “The Imprint of Self Learning : Sand The Series # 2”, 2018

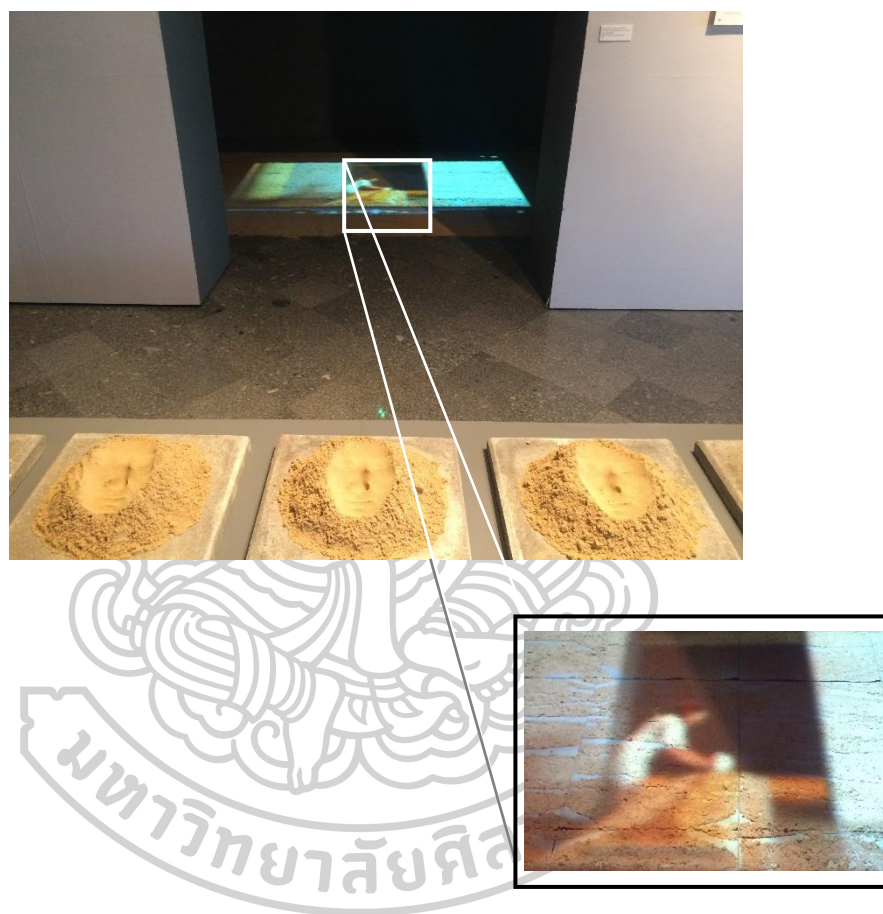
เทคนิค VDO art performance Installation

ขนาด แปรผันตามพื้นที่

3.1 การวิเคราะห์ดูภาพถ่ายที่ปรากฏในผลงานชุด “The Imprint of Self-Learning”

ผลงานชุด “The Imprint of Self – Learning” เป็นผลงานใช้กระบวนการเทคนิคการประทับร่องรอยจากแม่พิมพ์ใบหน้า ที่ถอดพิมพ์จากใบหน้าตนเองในขณะที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในอิริยาบถนั่ง แล้วนำแม่พิมพ์ใบหน้าตนเองมากดประทับลงบนทรายร้อนที่ได้มาจากพื้นทรายที่ใช้ประทับร่องรอยเข้าขณะเดินจงกรม และทำการบันทึกกระบวนการแสดงประทับร่องรอยนั้นด้วยการ

บันทึกภาพเคลื่อนไหว อีกครั้งเพื่อนำไปจัดนิทรรศการด้วยศิลปะการจัดวาง กระบวนการเทคนิคที่มีลักษณะของการบันทึกเรื่องราวจึงเป็นกระบวนการเทคนิคที่สามารถตอบสนองทางแนวความคิดของผู้สร้างสรรค์ผลงานที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวของการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นกับตนเองในขณะที่เรียนรู้ ร่างกาย ลมหายใจ และจิตตน ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ภาพที่ 86 ภาพขยายรายละเอียดของผลงานชุด “The Imprint of Self Learning
: Sand The Series #2”

ที่มา: ผู้ศึกษา

ลักษณะทางกายภาพโดยรวมของผลงานมีความสมดุลและกลมกลืนด้วยบรรยากาศของน้ำหนักและสีที่เกิดจากวัสดุธรรมชาติเดิมแท้ที่ผู้ศึกษาเลือกใช้ การเชื่อมโยงซึ่งกันและกันของวัตถุและชิ้นงานแต่ละชิ้นจึงมีความสมดุลและกลมกลืน เปรียบเสมือนกับร่างกายกับลมหายใจ และจิต ที่อาจเป็นคนละสิ่งแต่มีอาจแยกออกจากกันได้ย่อมต้องอาศัยซึ่งกันและกันอย่างสมดุลและกลมกลืน

การเปรียบเทียบคุณภาพของผลงานแต่ละชิ้นในงานสร้างสรรค์ชุด
”The Imprint of Self Learning”

ภาพผลงานแต่ละชิ้น	การวิเคราะห์ด้านคุณภาพในผลงาน
ผลงานชุด “The Imprint of Self Learning : Flour The Series”	คุณภาพของรูปร่างกายที่เคลื่อนไหวอย่างสมดุลระหว่างร่างกายกับลมหายใจและจิตขณะทำการแสดงสด และการประทับร่องรอยรูปร่างกายที่เป็นการจำลองความสมดุลแบบเท่ากันทั้งสองข้างของร่างกายตน
ผลงานชุด “The Imprint of Self Learning : Soil The Series”	คุณภาพแบบเท่ากันทั้งสองข้างเป็นการนำเสนอเรื่องราวความสมดุลระหว่างร่างกาย ลมหายใจ และจิต และเป็นการจำลองความสมดุลของรูปร่างกายมนุษย์ที่มีลักษณะซ้าย – ขวาเท่ากัน ผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ
ผลงานชุด “The Imprint of Self Learning : Sand The Series #2”	คุณภาพในงานได้ถูกนำเสนอใน 2 ลักษณะคือ 1.การแสดงสมดุลของร่างกายกับลมหายใจอย่างสมดุลด้วยสติ สมาธิ ผ่านทางรูปร่างกายเคลื่อนไหวขณะทำการแสดงสด และ 2. รูปร่างกายส่วนใบหน้าและการจัดวางองค์ประกอบศิลป์ที่สมดุลเป็นการจำลองความสมดุลแบบรูปร่างกายตนเองที่มีลักษณะซ้าย – ขวาเท่ากันแบบรูปร่างกายมนุษย์

จากตารางจึงสามารถสรุปได้ว่า ดุลยภาพในงานมีการนำเสนอเรื่องราวใน 2 ลักษณะคือ

1. ดุลยภาพจากรูปร่างกายขณะทำการแสดงสด เป็นการสะท้อนแนวความคิดเรื่องความสมดุลระหว่างร่างกายกับลมหายใจและจิต ที่เคลื่อนไหวผ่านรูปร่างกายอย่างสมดุล และ เชื่อมโยงกันด้วยสติและสมาธิที่บริบูรณ์เท่าที่ผู้สร้างสรรค์จะสามารถควบคุมได้

2. ดุลยภาพจากร่องรอยประทับของรูปร่างกายส่วนใบหน้า เป็นภาพจำลองสภาวะความสมดุลของรูปร่างกายตนเองในขณะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การเท่ากันทั้งสองข้างที่เลียนแบบการเท่ากันของรูปร่างกายมนุษย์เป็นการนำเสนอความเป็น รูป – นาม และรูปทรงกับพื้นที่ว่าง และความหมายของพื้นที่ว่างทางรูปทรงภายใน

การวิเคราะห์ความหมายของรูปร่างกายและการประทับร่องรอยของผลงาน

ชุด “The Imprint of Self- Learning”

รูปร่างกายขณะทำการแสดงสด	รูปร่องรอยประทับร่างกายส่วนใบหน้า
รูปร่างกายตนขณะทำการแสดงสด/ ภาพสะท้อนความสมดุลของร่างกาย ลม หายใจ จิต สมาธิ	รูปร่องรอยประทับร่างกายส่วนใบหน้า แทนค่าความ สมดุลของรูปร่างกายมนุษย์/ การบันทึก/ การสร้าง สัญลักษณ์/ เวลา

ตารางที่ 12 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายของรูปร่างกาย

จากตารางข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า

1. รูป = ร่างกายขณะทำการแสดงสด = การใช้พลังสมาธิแบบกัมมัฏฐานระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน / การสร้างสมดุลระหว่าง ร่างกาย ลมหายใจ และจิต ด้วยสติ สมาธิ

2. รูป = ร่องรอยประทับร่างกายส่วนใบหน้า (แขน ขา เท้า และอวัยวะอื่นๆ ของร่างกาย)
 = การใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันในการประทับร่องรอยในแต่ละหนึ่งลมหายใจ เจกเช่นการตวัดพู่กัน
 ของศิลปินเช่นลงบนพื้นผ้าใบ / การจำลองภาพความสมดุลแบบเท่ากันทั้งสองข้างของรูปร่างกาย
 มนุษย์ การนำเสนอความเป็น รูป - นาม และการผันแปรไปตามกาลเวลาของรูปทรงกับพื้นที่ว่า การ
 เกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปของสรรพสิ่ง

3.2 การวิเคราะห์ความหมายของลมหายใจและการใช้พลังสมาธิในการ สร้างสรรค์ผลงานชุด “The Imprint of Self- Learning”

ช่องว่างระหว่างการกดประทับร่องรอย ในแต่ละครั้ง	พื้นที่ว่างในงาน
ความว่าง หรือพื้นที่ว่างในช่วงจังหวะ จังหวะของรอยประทับในแต่ละหนึ่งลม หายใจ	พื้นที่ว่างภายใน และพื้นที่ว่างภายนอก รูปร่างกายและ รูปรอยประทับร่างกายส่วนใบหน้า

ตารางที่ 13 การวิเคราะห์เปรียบเทียบพื้นที่ว่างที่ปรากฏในงาน

จากตารางข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า

1. พื้นที่ว่าง = ช่องว่างระหว่างร่องรอยประทับในแต่ละหนึ่งลมหายใจ = การใช้พลังสมาธิ
 แบบฉับพลัน/ จังหวะของรอยประทับ = จังหวะของลมหายใจ

2. พื้นที่ว่าง = พื้นที่ว่างภายในและพื้นที่ว่างภายนอกร่างกาย = การใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลา / นาม/ จิต/ ลมหายใจ

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ผลงานชุดที่ 4 “The Relationship Between Body and Mind”

ผลงานชุด “The Relationship Between Body and Mind” เป็นการสร้างสรรค์ที่เกิดจากบทบทวนผลงานตลอดช่วงระยะเวลาในการศึกษาระดับดุสิตบัณฑิต โดยผู้สร้างสรรค์ได้ยึดหลักปรัชญาแนวคิดพระพุทธศาสนา ในการสร้างสรรค์งาน ภายใต้การศึกษาสภาวะความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับลมหายใจตน ดังแนวคิดที่ว่า “มองโลกภายนอกต้องมองให้กว้างมองให้ไกล มองโลกภายในต้องมองตน” ผลงานที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นจึงเป็นผลงานแห่งความหมายและการจดจำสิ่งสำคัญต่างๆ อันเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ การทำความเข้าใจกับตนเองของผู้สร้างสรรค์งาน การสั่งสมที่เกิดขึ้นจึงเป็นการสั่งสมเพื่อทำความเข้าใจและปล่อยวางโดยมิได้ยึดถือครอบครอง การประทับ การนับ และจำนวน ตลอดช่วงระยะเวลาแห่งการเรียนรู้ จึงเป็นการสั่งสมที่ไม่ได้ยึดติด แต่เป็นการสั่งสมเพื่อปลดปล่อยและหวนคืนสู่ ธรรมะ ธรรมดา และธรรมชาติ

ภาพที่ 87 “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 2”, 2018
เทคนิค VDO art performance Installation, ขนาด แปรผันตามพื้นที่

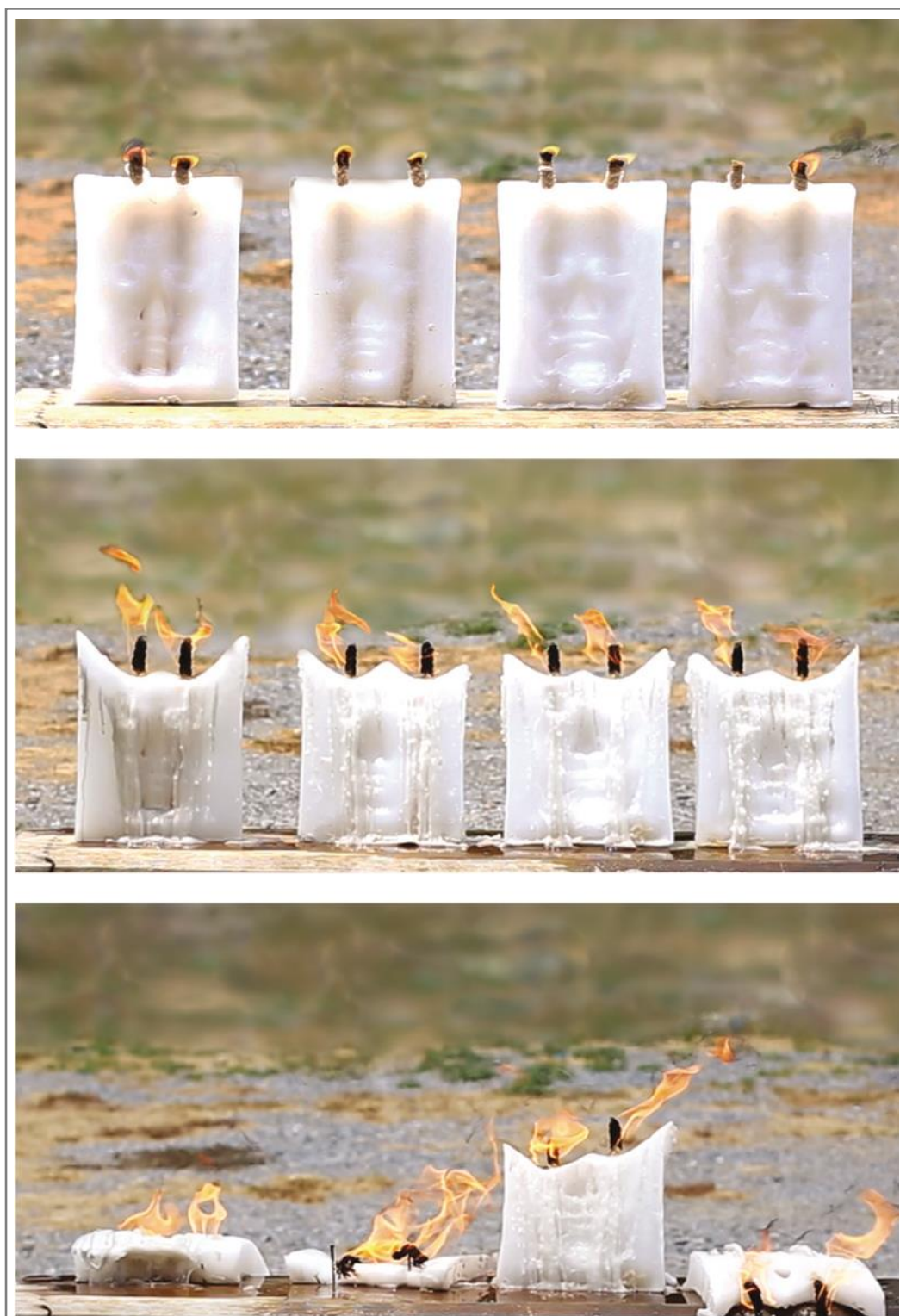
ภาพที่ 88 “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 1”, 2018

VDO Performance Art and Installation, ขนาดแปรผันตามพื้นที่

ภาพที่ 89 “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 2”, 2018

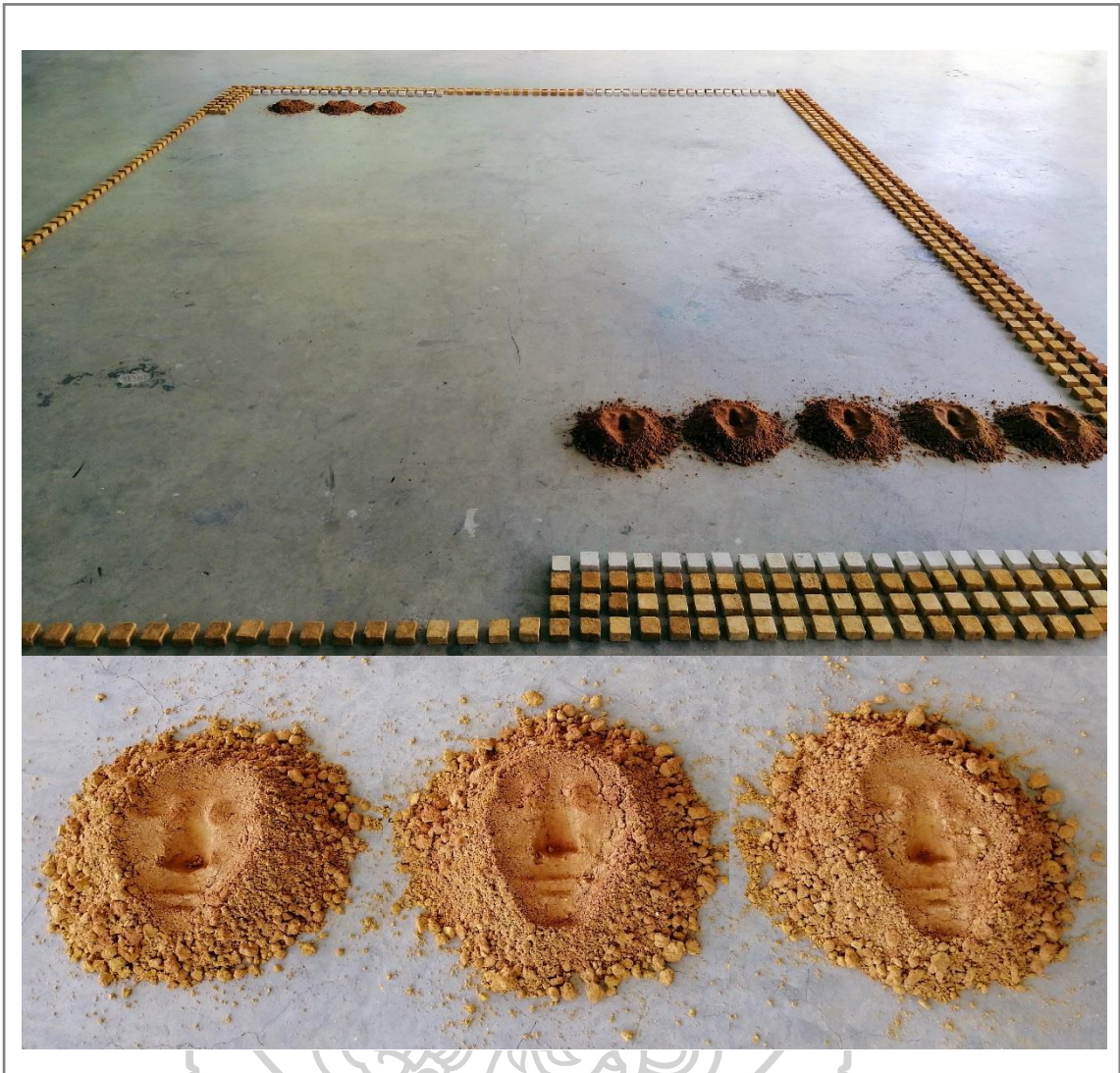
VDO Performance Art and Installation.

ภาพที่ 90 “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 3”, 2018

เทคนิค VDO art performance Installation

ขนาด แปรผันตามพื้นที่

ภาพที่ 91 “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 4”, 2018

เทคนิค VDO art performance Installation

ขนาด แปรผันตามพื้นที่

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผลงานชุดที่ 4 มีลักษณะของการใช้กระบวนการเทคนิคการประทับร่องรอยใบหน้าบนวัสดุที่ได้สั่งสมมาตลอดช่วงระยะเวลาของการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ศิลปะด้วยการแสดงสด และทำการบันทึกกระบวนการแสดงสดด้วยการบันทึกภาพเคลื่อนไหวอีกครั้ง เพื่อนำเสนอผลงานในรูปแบบของนิทรรศการศิลปกรรมด้วยศิลปะการจัดวาง กระบวนการเทคนิคที่มีลักษณะของการบันทึกเรื่องราวจึงเป็นกระบวนการเทคนิคที่สามารถตอบสนองทางแนวความคิดของผู้

สร้างสรรค์ผลงานที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวของการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นกับตนเองในขณะที่เรียนรู้ ร่างกาย ลมหายใจ และจิตตน ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

การวิเคราะห์ผลงานชุด “The Relationship between Body and Mind” ได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ด้าน ประกอบไปด้วย 1. การวิเคราะห์ด้านคุณภาพของผลงาน 2. การวิเคราะห์ความหมายของรูปร่างกายและร่องรอยประทับที่ปรากฏในผลงาน และ 3. การวิเคราะห์ความหมายของลมหายใจและการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การวิเคราะห์คุณภาพของผลงานชุด “The Relationship between Body and Mind”

ภาพที่ 92 ภาพขยายรายละเอียดของผลงานชุด “The Relationship Between Body and Mind” : Cycle the Series # 2”

ที่มา: ผู้ศึกษา

ภาพแสดงความสมดุลของงานแต่ละชิ้นของผลงานชุด “The Relationship between Body and Mind”

ภาพผลงานแต่ละชิ้น	การวิเคราะห์ดุลยภาพ
ผลงานชุด “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 1”	ความสมดุล ของร่างกายกับลมหายใจ และจิต สมาธิ ในขณะที่ทำการแสดงสด เป็นภาพสะท้อนของการควบคุมร่างกายให้มีสภาวะสมดุล ด้วยสติที่บริบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะสามารถควบคุมได้
ผลงานชุด “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 2”	ความสมดุลแบบสองข้างเท่ากันของรูป ร่องรอยประทับร่างกายส่วนใบหน้า แสดงการ จำลองลักษณะความสมดุลแบบเท่ากันทั้งสองข้าง ซ้าย - ขวา ของร่างกายตน
ผลงานชุด “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 3”	ดุลยภาพในความผันแปรของสรรพสิ่งใน ธรรมชาติ สะท้อนผ่านผลงาน ที่ต้องการนำเสนอ ความงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป การทวนคืนสู่ธรรมชาติ การหยิบยืม การเป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกัน การเสื่อมสลาย แดกดับ กลายสภาพ และการเกิดใหม่ หมุนเวียน เปลี่ยนผันเป็นวัฏจักรของสรรพสิ่ง
ผลงานชุด “The Relationship Between Body and Mind : Cycle the Series # 4”	ดุลยภาพของร่องรอยประทับร่างกายส่วน ใบหน้า และการจัดวางผลงานแบบเท่ากันทั้งสองข้าง เป็นการจำลองแบบความเท่ากันของร่างกายตน ที่มี ลักษณะซ้าย - ขวา เท่ากันทั้งสองข้างของร่างกาย มนุษย์ และสะท้อนความสมดุลระหว่างร่างกายกับลม หายใจและจิตในขณะที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ด้วย สติ สมาธิ

จากตารางข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าคุณภาพในผลงานชุดนี้แสดงออก 2 รูปแบบคือ

1. ความสมดุลจากร่องรอยประทับร่างกายและการจัดองค์ประกอบของชิ้นงานในแบบสองข้างเท่ากันเป็นการจำลองรูปร่างกายของมนุษย์ที่เท่ากันทั้งสองข้าง
2. ความสมดุลที่สะท้อนด้านแนวความคิดเรื่องคุณภาพ ร่างกายกับลมหายใจและจิต

4.2 การวิเคราะห์ความหมายของรูปร่างกายและการประทับร่องรอยของผลงานชุด

“The Relationship between Body and Mind”

ภาพตัวอย่าง	การวิเคราะห์คุณภาพ
	รูป = ร่างกายขณะกดประทับร่องรอย แสดงสภาวะสมดุลระหว่างร่างกายกับลมหายใจและจิตที่เป็นสมาธิ แสดงการบันทึก
	รูป = ร่องรอยประทับร่างกายแต่ละช่วงขณะแสดงร่องรอยของเวลา การแปรเปลี่ยน ความผันแปรของรูปร่างกาย แสดงเวลา
	รูป = ร่องรอยประทับร่างกายส่วนใบหน้า แสดงความฉับพลัน แสดงสัญลักษณ์/ อัตลักษณ์

ตารางที่ 15 การเปรียบเทียบความหมายของรูปร่างกายที่ปรากฏในงาน

รูปร่างกาย = ร่องรอยประทับ แสดงออกความสมดุล ร่างกายสองข้างเท่ากัน = แสดงการ
บันทึกและสัญลักษณ์

รูปขณะทำการแสดงสด = แสดงความสมดุลของร่างกายกับลมหายใจ ตามแนวความคิด =
แสดงเวลา

ส่วนความหมายของร่องรอยประทับแสดงออกใน 3 ความหมายคือ 1. รูปร่องรอยแสดงการ
บันทึก 2. รูปร่องรอยแสดงเวลา และ 3. รูปร่องรอยแสดงสัญลักษณ์

4.3 การวิเคราะห์ความหมายของลมหายใจและการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ ผลงานชุด “The Relationship between Body and Mind”

ช่องว่างระหว่างการกดประทับร่องรอย ในแต่ละครั้ง	พื้นที่ว่างในงาน
ลมหายใจ / จังหวะระหว่การประทับแต่ละครั้ง / ช่องไฟ/การประทับร่องรอยแบบฉับพลัน	พื้นที่ว่างภายนอกและภายใน / การกิน ระยะเวลา

ตารางที่ 16 การเปรียบเทียบความหมายของพื้นที่ว่างที่ปรากฏในงาน

จากตารางสามารถสรุปความหมายของพื้นที่ว่างได้ 2 ลักษณะคือ

1. พื้นที่ว่าง = ช่องว่างระหว่างร่องรอยประทับในแต่ละหนึ่งลมหายใจ = การใช้พลังสมาธิแบบฉับพลัน/ จังหวะของรอยประทับ = จังหวะของลมหายใจ

2. พื้นที่ว่าง = พื้นที่ว่างภายในและพื้นที่ว่างภายนอกร่างกาย = การใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลา/ นาม =ลมหายใจ และจิต

บทสรุปการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานทั้ง 4 ชุดมีประเด็นร่วมกันอยู่ 3 ประเด็นคือ

1. ดุลยภาพ
2. ร่างกาย
3. ลมหายใจ

โดยสามารถแสดงประเด็นที่ปรากฏในผลงานร่วมกันเป็นรูปแผนผังได้ดังนี้

ดุลยภาพ สภาวะการถ่วงดุล ช้าย - ขวา เท่ากัน แบบรูปร่างกายมนุษย์ การจำลองความสมดุลของร่างกายกับ ลมหายใจและจิต	ร่างกาย รูป = รอยประทับร่างกายส่วนใบหน้า (และอวัยวะอื่นๆ) และรูปร่างขณะแสดงสด	ลมหายใจ พื้นที่ว่าง = ช่องจังหวะของการกด ประทับร่องรอย เวลา สมาธิแบบกินระยะเวลา และสมาธิ แบบฉับพลัน

ภาพที่ 93 แผนผังแสดงประเด็นที่ปรากฏในผลงานร่วมกันเป็นรูปแผนผัง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การสร้างสรรคผลงานศิลปนิพนธ์ชุดดุษฎีภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ เป็นการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อค้นหาแนวทางในการสร้างสรรค์งานศิลปะไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน งานจึงเป็นดังภาพสะท้อนทางการศึกษาและการค้นหาความสมดุลระหว่างร่างกายกับลมหายใจของตนเอง การศึกษาสภาวะความสมดุลของร่างกายและจิตผ่านทาง การสร้างสรรค์งานศิลปะนี้มีความมุ่งหมายเพื่อค้นหาคุณค่า ความหมาย และความสำคัญในสัมพันธภาพระหว่างกายกับจิต ผ่านอิริยาบถต่างๆ ของร่างกาย ทั้งอิริยาบถหลัก (การยืน เดิน นั่ง นอน) และอิริยาบถย่อย (กินข้าว หายใจ พักผ่อน ทำงาน ฯลฯ) เพื่อทำความเข้าใจในสภาวะการเชื่อมโยงกันของสรรพสิ่งจนไม่อาจแยกออกจากกันได้ การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป การมีตัวตนและไม่มีตัวตน สิ่งที่เป็นรูปและสิ่งที่เป็นนาม ด้วยการศึกษผ่านสภาวะความสัมพันธ์ของพื้นที่ว่างภายใน พื้นที่ว่างทางความหมายในรูปร่างกาย กับพื้นที่ว่างภายนอกของร่างกายกับลมหายใจตนเอง

กรอบทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

การศึกษาศิลปะนิพนธ์ชุดนี้ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตของการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน โดยด้านแรกการศึกษาทางด้านแนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานิกายเซน และวิถีการสร้างสรรคผลงานของศิลปินเซน ด้านที่สองศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากศิลปินอ้างอิงที่เกี่ยวข้องดังนี้

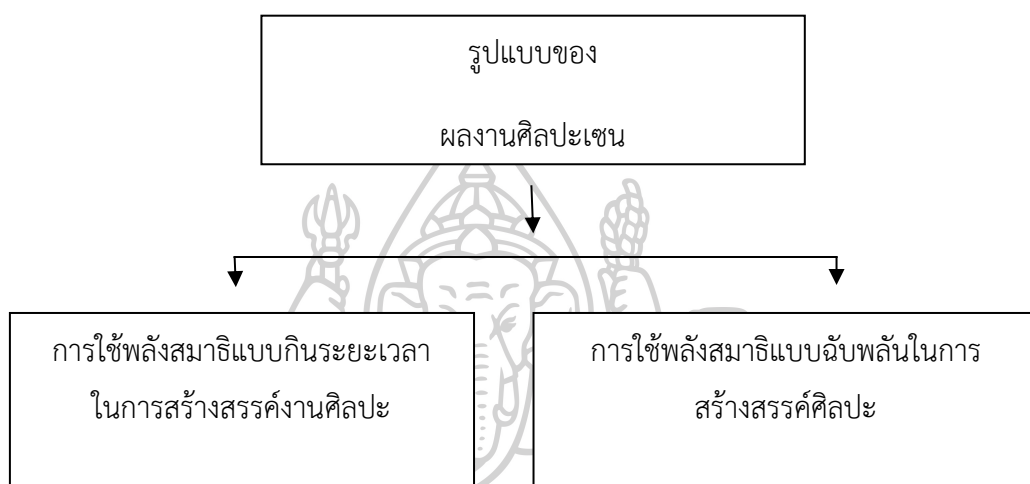
1.กรอบทฤษฎีทางแนวความคิดตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ศิลปะนิพนธ์ชุดนี้ประกอบไป 1. แนวคิดทฤษฎีเรื่องสมาธิกับพระพุทธศาสนา 2. แนวคิดทฤษฎีเรื่องสมาธิกับเซน และ 3. สมาธิกับการสร้างสรรค์ศิลปะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 สมาธิและวิปัสสนากับพุทธศาสนา การปฏิบัติสมาธิในพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 ระบบคือ สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน เมื่อได้พิจารณาถึงหลักพื้นฐานของสมาธิจะพบว่าสมาธิคือขบวนการพัฒนาวิญญานให้มีรูปแบบที่สูงขึ้น อันจะเป็นหนทางสายเดียวที่จะได้บรรลุพระนิพพาน ทฤษฎีการเจริญสมาธิในพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อการฝึกสมาธิที่ถูกต้อง (สัมมาสมาธิ) ซึ่งการฝึกกรรมฐานจำเป็นต้องชำระตนให้สะอาดด้วยการรักษาศีลคือ การอบรมกายและวาจาของตนให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้วก่อน เพราะการฝึกกรรมฐานเป็นการกระทำกุศลกรรมชนิดหนึ่ง และมีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อสิ้นภพชาติ สิ้นทุกข์ไม่ต้องไปเกิดในแหล่งภพชาติกำเนิดใดอีกต่อไป “มัชฌิมาปฏิปทา” คือทางสายกลาง ซึ่งเป็นทางสายกลางที่มีแนวโน้มไปในทางแห่งความพอดี หลีกเลียงที่สุด 2 อย่างคือ การปล่อยตนให้หลงไปกับความสุขบนทางโลก และการประกอบการทำตนให้ลำบากบังคับข่มเหงจิตใจและร่างกายตน ดังนั้นสัมมาสมาธิจึงได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากหลัก 2 ประการคือ ความพยายามชอบ(สัมมาวายามะ) และการตั้งสติไว้ชอบ(สัมมาสติ) ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้ฝึกปฏิบัติสมาธิเกิดความสามารถในการควบคุมจิตไม่ให้หมกมุ่นและปล่อยตัวปล่อยใจให้หลงอยู่ในความสุขบนทางโลกได้ตั้งสติไว้บนความไม่ประมาท และใช้เป็นหลักคุ้มกันไม่ให้ตกอยู่ในการประพฤติพรตที่เคร่งครัดจนทำให้ตนเองลำบากเกินไป

1.2 สมาธิกับเซน ในศาสนาพุทธนิกายเซนสมาธิสามารถเกิดเองได้ทุกอิริยาบถ เป็นธรรมชาติเดิมแท้ เป็นอุปนิสัยเก่าของจิตซึ่งเคยเกิดขึ้นในจิตแรกบนโลก มนุษย์ล้วนมีลักษณะเป็นพรหมด้วยตนเองอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นสมาธิจึงไม่จำเป็นต้องสอน เซนถือว่ายิ่งสอนยิ่งได้น้อย ยิ่งสอนยิ่งคับแคบ ยิ่งสอนยิ่งจำกัด เช่น หากสอนว่าการทำสมาธิต้องกำหนดอย่างนั้น อย่างนี้ ก็จะจำกัดอยู่กับเรื่องกำหนด อาจารย์บางท่านอาจจะสอนให้อยู่ที่ลมหายใจก็เป็น การจำกัดอยู่แต่ลมหายใจ ทว่าสมาธิในมุมมองของเซนนั้นไม่มีประมาณ ไม่อาจจำกัด ไม่มีกำหนด เกิดได้ทุกอิริยาบถนับไม่ถ้วน สมาธิแบบเซนจึงเป็นสมาธิที่ไม่มีรูปแบบ ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ เป็นไปเองตามธรรมชาติเดิมแท้ของแต่ละบุคคล

เซนไม่ให้ความสำคัญแก่ตรรกะหรือเหตุผล แต่เน้นประสบการณ์ตรง คือเข้าถึงโดยไม่ผ่านสื่อกลางใดๆ เซนไม่มีการแย้งกันในเรื่องถูกหรือผิด ความสมบูรณ์หรือความไม่สมบูรณ์ ความมีหรือไม่มีเพราะถือเป็นเรื่องของการยึดมั่นถือมั่น ขณะเดียวกันเซนก็เป็นนิกายวิปัสสนา โดยเฉพาะคือไม่เน้นหนังสือหรือปริยัติธรรมใดๆ แต่มุ่งที่จะขัดเกลาจิตใจด้วยการปฏิบัติที่อยู่ในวิถีชีวิตประจำวันจึงสามารถพบเห็นรูปแบบในการปฏิบัติได้อย่างชัดเจนจากวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่นที่มักแฝงปรัชญาแนวความคิดพระพุทธศาสนานิกายเซนไว้ในวิถีการดำเนินชีวิต

1.3 สมารถกับการสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยผลจากการศึกษาการใช้สมาธิ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ศิลปะ ซึ่งมักจะเป็นสมาธิที่อยู่ในวิถีประจำวัน เป็นชีวิตตามธรรมดา เปรียบเสมือนกับการตื่นนอน ล้างหน้า แปรงฟัน ทานอาหาร อาบน้ำ ล้างถ้วย ล้างชาม และการสร้างสรรค์ผลงาน อันเป็นกิจวัตรสามัญประจำวันของมนุษย์ ดำเนินไปตามครรลองอย่างที่ควรจะเป็น จึงอาจสามารถสรุปพลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานได้ดังนี้

ภาพที่ 94 แผนผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์งานของศิลปินเซน

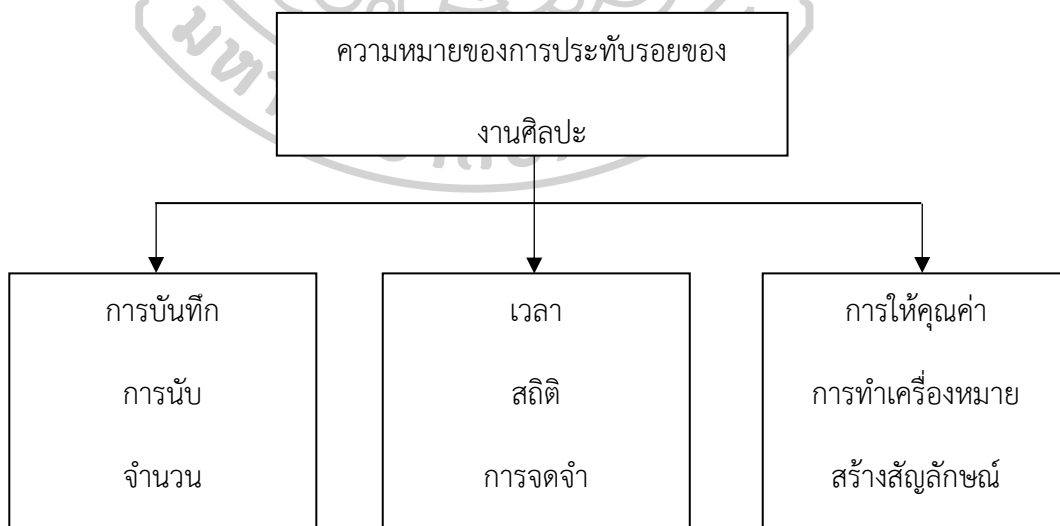
2. กรอบการศึกษาทางด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน โดยศึกษาจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินอ้างอิง ที่มีแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานและแนวความคิดใกล้เคียงกันประกอบไปด้วย

2.1 การศึกษาศิลปินที่ใช้เทคนิคการประทับร่องรอยในการสร้างสรรค์ผลงานโดยผลจากการศึกษาการประทับร่องรอยในงานศิลปะได้ว่า เทคนิคการประทับร่องรอยเป็นเทคนิคดั้งเดิมที่มีการใช้มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และศิลปินยังคงใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปะมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ด้วยนัยทางเทคนิคที่สามารถสื่อถึงการบันทึก การจดจำ การกดประทับร่องรอยเพื่อต่อยอดตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญต่อสิ่งที่ได้ค้นพบ โดยได้ศึกษาจากแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน 2 ท่านดังนี้

1. เฟเดอริโก พิเทรลลา (Federico Pietrella, ค.ศ. 1973 - ปัจจุบัน) ศิลปินชาวอิตาลี ผู้ที่ใช้ตราประทับวันที่ในการสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปินจะเปลี่ยนวันที่ของตราประทับในทุกๆ วันแล้วประทับลงบนกระดาษเพื่อสร้างบรรยากาศของทิวทัศน์ และรูปทรงต่างๆ ให้เกิดขึ้นเป็นชิ้นงาน ดังนั้นผลงานทุกชิ้น จึงมักปรากฏตัวเลขของวัน เดือน และปี ที่เขาผลิตงานชิ้นนั้นอยู่ในผลงานของเขาด้วย และแน่นอนว่าบางชิ้นงานจะปรากฏวันที่และเดือน มากกว่าหนึ่งเดือนและอาจจะหลายเดือนและอาจจะข้ามปีสำหรับงาน 1 ชิ้นที่มีขนาดใหญ่และรายละเอียดจำนวนมาก

2. แอน เทเรซ่า เดอ คีร์สเมคเกอร์ (Anne Teresa De Keersmaeker ค.ศ. 1960 - ปัจจุบัน) นักเต้นและนักออกแบบท่าเต้นชาวเบลเยียม ผู้ซึ่งสร้างผลงานชุด “Work / Travail / Arbeit” โดยการใช้การเคลื่อนไหวร่างกายเป็นจังหวะสั้นยาว ปะติดปะต่อกันด้วยระยะเวลาและช่องไฟของดนตรี เพื่อวาดวงกลมที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางบนลานทรายด้วยเท้าของศิลปินเอง ผลงานของมีคีร์สเมคเกอร์ มีแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับ จังหวะ และเวลาที่เป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดยศิลปินเริ่มต้นการสร้างผลงานศิลปะการแสดงสด (Performance Art) ด้วยการตั้งคำถามง่ายๆ ที่ว่า “การเต้นรำ” จะสามารถเป็นไปในรูปแบบของศิลปะที่ที่ถูกจัดแสดงในพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ได้หรือไม่

ความหมายของการประทับร่องรอยในงานศิลปะจึงอาจสามารถสรุปความหมายเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 95 แผนผังที่แสดงวิวัฒนาการของภาพพิมพ์

ที่มา: ผู้ศึกษา

2.2 ศึกษาศิลปินที่ใช้พลังสมาธิเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยผลจากการศึกษาแนวทางการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินอ้างอิง 4 ท่านดังนี้

1. วูฟกัง ไลป์ (Wolfgang Laib ค.ศ. 1950- ปัจจุบัน) ศิลปินชาวเยอรมัน ที่สร้างสรรค์งานด้วยการใช้เวลายาวนานในการเก็บสะสมเกสรดอกไม้ เพื่อนำมาเป็นวัสดุในการสร้างสรรค์ผลงาน ไลป์นำเสนอความธรรมดาและเรียบง่าย โดยรายละเอียดส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการผสมผสาน และการเสาะแสวงหาอย่างต่อเนื่องเพื่อนำมารวมกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันกันของธรรมชาติกับมนุษย์ การแสดงออกที่ตรงไปตรงมาและปัจจุบันขณะในการสร้างสรรค์งานเป็นแรงขับเคลื่อน ให้งานของ ไลป์มีพลังปะทะ ที่เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดคำถาม และความอยากรู้อยากเห็น

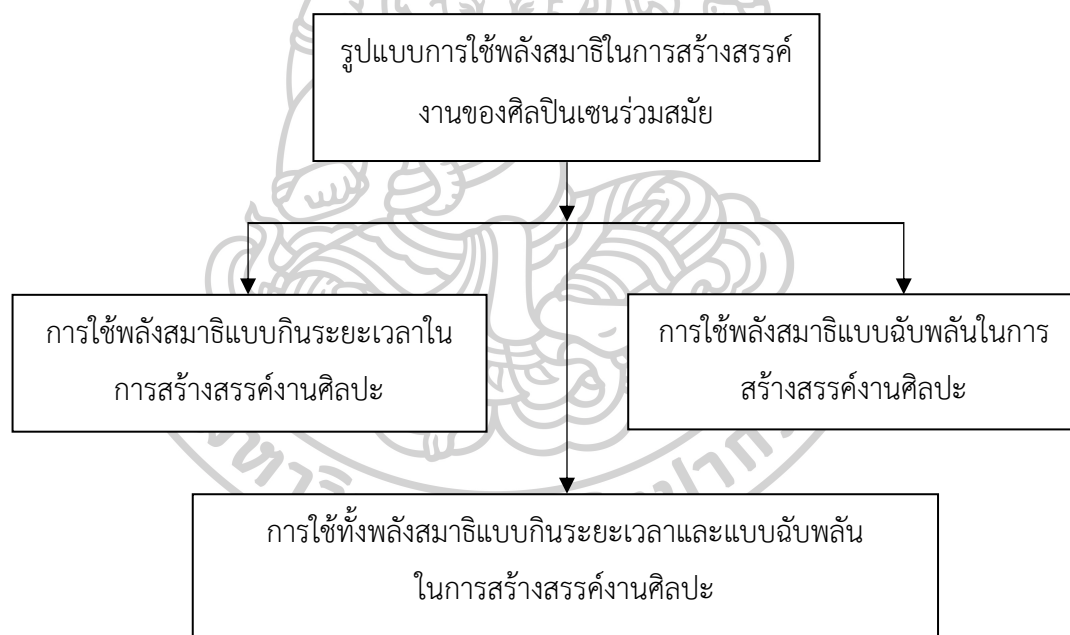
2. โมโตอิ ยามาโมโต (Motoi Yamamoto ค.ศ. 1966 - ปัจจุบัน) ศิลปินชาวญี่ปุ่น ผู้สร้างสรรค์ผลงานชุด “Return to the Sea” โดยใช้เกลือเป็นวัสดุในการสร้างงานศิลปะแนวจัดวาง ยามาโมโตวาดเส้นด้วยเกลือจากจุดเริ่มต้นที่ละเอียดเล็ก ๆ ค่อย ๆ ลากเป็นเส้นปะติดปะต่อ และประกอบกันขึ้นเป็นเสมือนแผนผังขนาดใหญ่ และเติมพื้นที่ของการจัดแสดงผลงานในแต่ละครั้ง ยามาโมโตสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้พลังสมาธิที่จดจ่อและกินระยะเวลาอย่างยาวนาน ด้วยโครงสร้างโดยรวมบางครั้งคล้ายกับเส้นเรขาคณิต และบางครั้งเส้นดูมีความอิสระและพลิ้วไหวแบบธรรมชาติ ด้วยขนาดของพื้นที่ที่มีขนาดขนาดใหญ่ และผันแปรไปตามสภาพของแต่ละสถานที่ในการจัดแสดงผลงาน จึงส่งผลต่อแรงปะทะและการตั้งคำถามกับผู้ชม

3. หวาง โดงหลิง (Wang Dongling ค.ศ. 1945- ปัจจุบัน) ศิลปินชาวจีน ที่ใช้สมาธิแบบฉับพลันในการถ่ายทอดพลังของความแม่นยำ ด้วยการดัดพู่กันจุ่มหมึกเป็นภาพตัวอักษรจีนขนาดใหญ่ลงบนผืนผ้าใบ งานของดงหลิง มีลักษณะเป็นนามธรรม (Abstract) ด้วยขนาดของชิ้นที่มีขนาดใหญ่จึงส่งแรงปะทะอย่างรุนแรงต่อการประจันหน้าของผู้ชมในครั้งแรก การแสดงออกด้วยพลังแห่งการเคลื่อนไหวระหว่างรูปทรงในชิ้นงานซึ่งมีลักษณะคล้ายตัวอักษรจีน จากรูปทรงหนึ่งไปสู่อีกรูปทรง ลื่นไหลต่อเนื่องกันไป งานจึงสะท้อนให้เห็นถึงพลังของความเคลื่อนไหว และสมาธิที่ฉับพลันในการสร้างงานอย่างเด็ดขาด และแม่นยำ ในขณะเดียวกันกลับซ่อนความกลมกลืนและความประณีตทางความรู้สึกที่แอบแฝงไว้ในงาน

4. ดักลาส ดีแอซ (Douglas Diaz ค.ศ. 1972 - ปัจจุบัน) ศิลปินชาวอเมริกัน ที่ใช้เวลาส่วนหนึ่งในการทำสมาธิให้เกิดพลัง ก่อนที่จะระเบิดพลังของสมาธินั้นออกมาด้วยการขีดเส้นที่ละเอียดอย่างฉับพลันและซ้อนทับกันไปมาด้วยปากกา ดินสอไข และดินสอดำ และในขณะเดียวกันก็

ปล่อยให้พลังของสมาธิแบบกินระยะเวลาค่อยๆ ดำเนินไปพร้อมกับการทับถมกันขึ้นแล้วขึ้นเล่าของ น้ำหนักดินสอ และหมึกดำ ลงบนกระดาษ และผืนผ้าใบขนาดใหญ่ โดยไม่ได้กะเกณฑ์โครงสร้าง หรือ การร่างแบบของชิ้นงานไว้ล่วงหน้า การแสดงออกด้วยพลังสมาธิอย่างฉับพลันในขณะสร้างสรรค์ ผลงานของดิแอซ เปรียบเสมือนการปลดปล่อยให้จิตวิญญานหรือจิตใต้สำนึกได้แสดงออกด้วยพลังที่ ถูกซ่อนเร้นภายใต้ขอบเขตของร่างกาย ภาพผลงานที่ปรากฏจึงอาจเรียกได้ว่า จิตวิญญานเป็นนำพา ให้เกิดรูปแบบและความหมายของผลงานที่อยู่บนพื้นที่แห่งความว่างและช่วงระยะเวลา

แนวทางในการใช้พลังสมาธิของศิลปินเซนร่วมสมัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบคือ 1.) การใช้พลังสมาธิแบบกินระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน 2.) การใช้พลังสมาธิแบบ ฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน และ 3.) การใช้พลังสมาธิทั้งแบบกินระยะเวลาและแบบฉับพลันใน การสร้างสรรค์ผลงาน โดยสามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

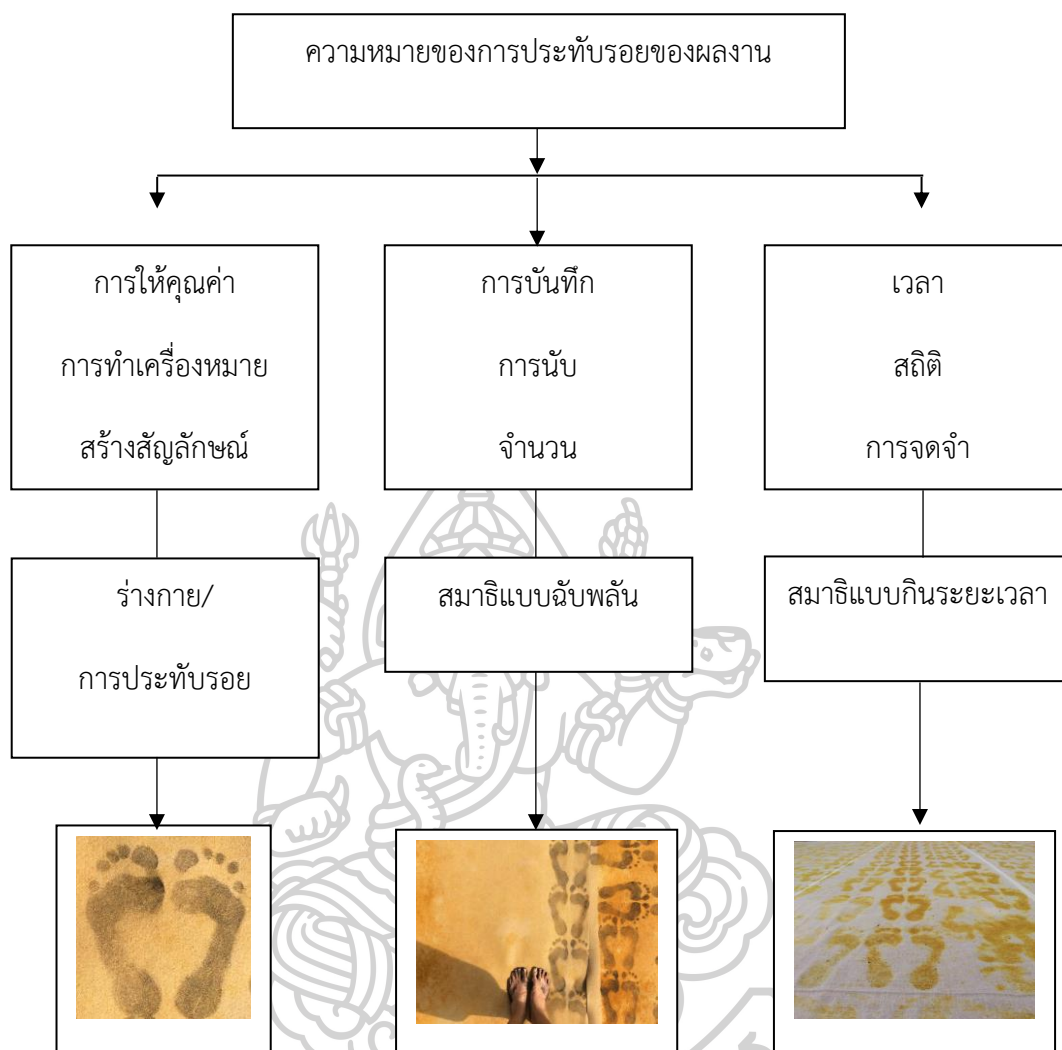
ภาพที่ 96 แผนผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน
ของศิลปินเซนในปัจจุบัน

วิธีการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลงานชุด ดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ มีกระบวนการในการสร้างสรรค์โดยเกิดจากการตั้งคำถามเกี่ยวกับการศึกษาที่ว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะสามารถเป็นศิลปะได้อย่างไร และจะสามารถใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวตนกับพื้นที่ว่าง (รูป - นาม) ตามความเป็นจริงได้อย่างไร โดยศึกษาด้านแนวความคิดจากหลักปรัชญาพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานิกายเซน และด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจากศิลปินอ้างอิง

ในส่วนของการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้ศึกษาได้ทดลองทั้งทางด้านเทคนิควิธีการและคัดสรรวัสดุที่อุปกรณ์ที่จะสามารถตอบสนองด้านแนวความคิด เกี่ยวกับดุลยภาพระหว่างร่างกายกับลมหายใจ และการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้อย่างชัดเจนเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งจากผลการศึกษาทำให้สามารถสรุปแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานได้ดังนี้

จากการสร้างสรรค์ผลงานในระยะที่ 1 ทำให้ค้นพบแนวทาง จุดเริ่มต้นที่จะสามารถต่อยอดสำหรับการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อค้นหาดุลยภาพระหว่าง ร่างกาย ลมหายใจ และจิต (รูป - นาม) ของตนเองในขณะที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงสด และได้ค้นพบความหมายของการประทับร่องรอยที่ปรากฏในผลงานที่หลากหลาย โดยผู้ศึกษาได้จัดกลุ่มความหมายของรอยประทับที่แสดงออกในผลงานไว้ 3 ประเด็นอันได้แก่ 1. ร่องรอยแสดงสัญลักษณ์ 2. ร่องรอยแสดงการบันทึก และ 3. ร่องรอยแสดงเวลา โดยสามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 97 แผนผังแสดงความหมายของการประทับรอยของผลงาน

ที่มา: ผู้ศึกษา

การสร้างสรรคผลงานในระยะที่ 2 เป็นการสร้างสรรคผลงานเพื่อทบทวนในสิ่งที่ค้นพบ และค้นหาความหมายในงานจากการศึกษาวิถีทาง หลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และทำการบันทึกเรื่องราวผ่านการบันทึกภาพเคลื่อนไหวเพื่อสร้างผลงาน โดยมีการทดลองวัสดุสำหรับการประทับร่องรอยที่หลากหลายขึ้น เพื่อหาแนวทางที่สามารถแสดงออกถึงความสงบ สว่าง และสะอาดให้ได้มาก

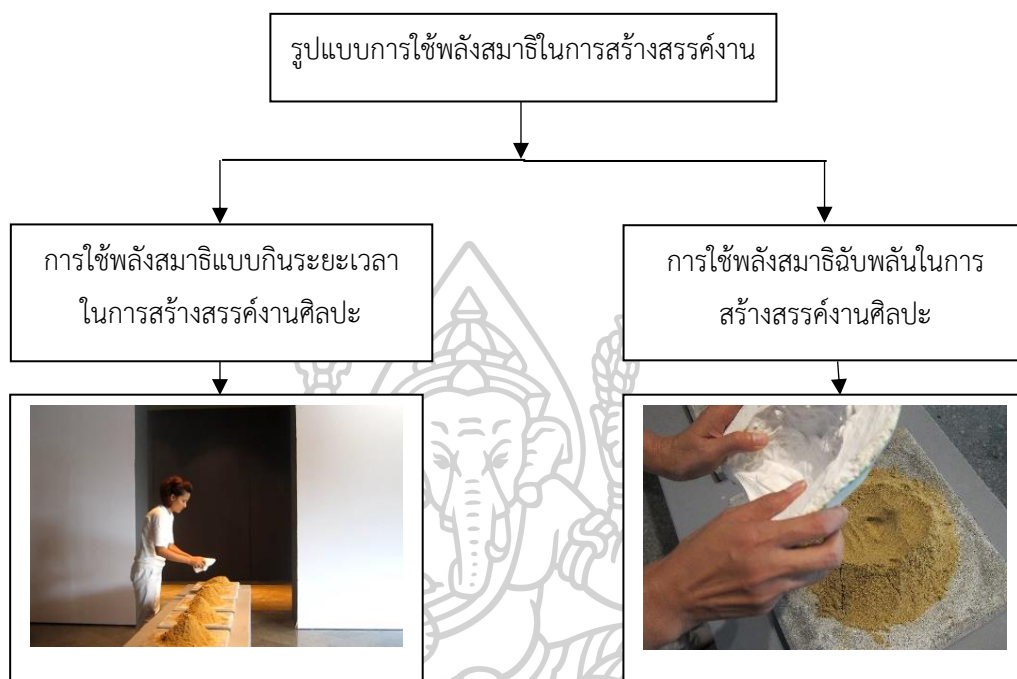
ที่สุด ทำให้ค้นพบความหมายของ รูป – นาม ที่ปรากฏทางทัศนธาตุ โดยสามารถแทนค่าความหมายของ รูป – นาม ตามหลักคิดปรัชญาพระพุทธศาสนาให้ออกมาในรูปแบบของผลงานศิลปะได้ดังนี้

รูป	=	ร่างกาย	=	รอยประทับ
นาม	=	ลมหายใจ	=	พื้นที่ว่าง/ จังหวะ /ระยะเวลา

จากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานในระยยะที่ 3 ทำให้ค้นพบแนวทาง ในการศึกษา

รูป – นาม จากการศึกษาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และแสดงออกด้านทัศนศิลป์ด้วยการแทนค่า รูป = รอยประทับ/ ร่างกายส่วนใบหน้า และนาม = เวลา/ ช่วงจังหวะในการกดประทับร่องรอยตามจังหวะของลมหายใจในแต่ละครั้ง และได้ค้นพบแนวทางในการใช้สมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยผู้ศึกษาได้จัดกลุ่มแนวทางการใช้สมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานไว้ 2 แนวทางอันได้แก่ 1. การใช้พลังสมาธิแบบกั้นระยะเวลาในการสร้างสรรค์ผลงาน 2. การใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน

แผนผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนิพนธ์ชุด
 ดุลยภาพร่างกายกับลมหายใจ

ภาพที่ 98 แผนผังแสดงการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน

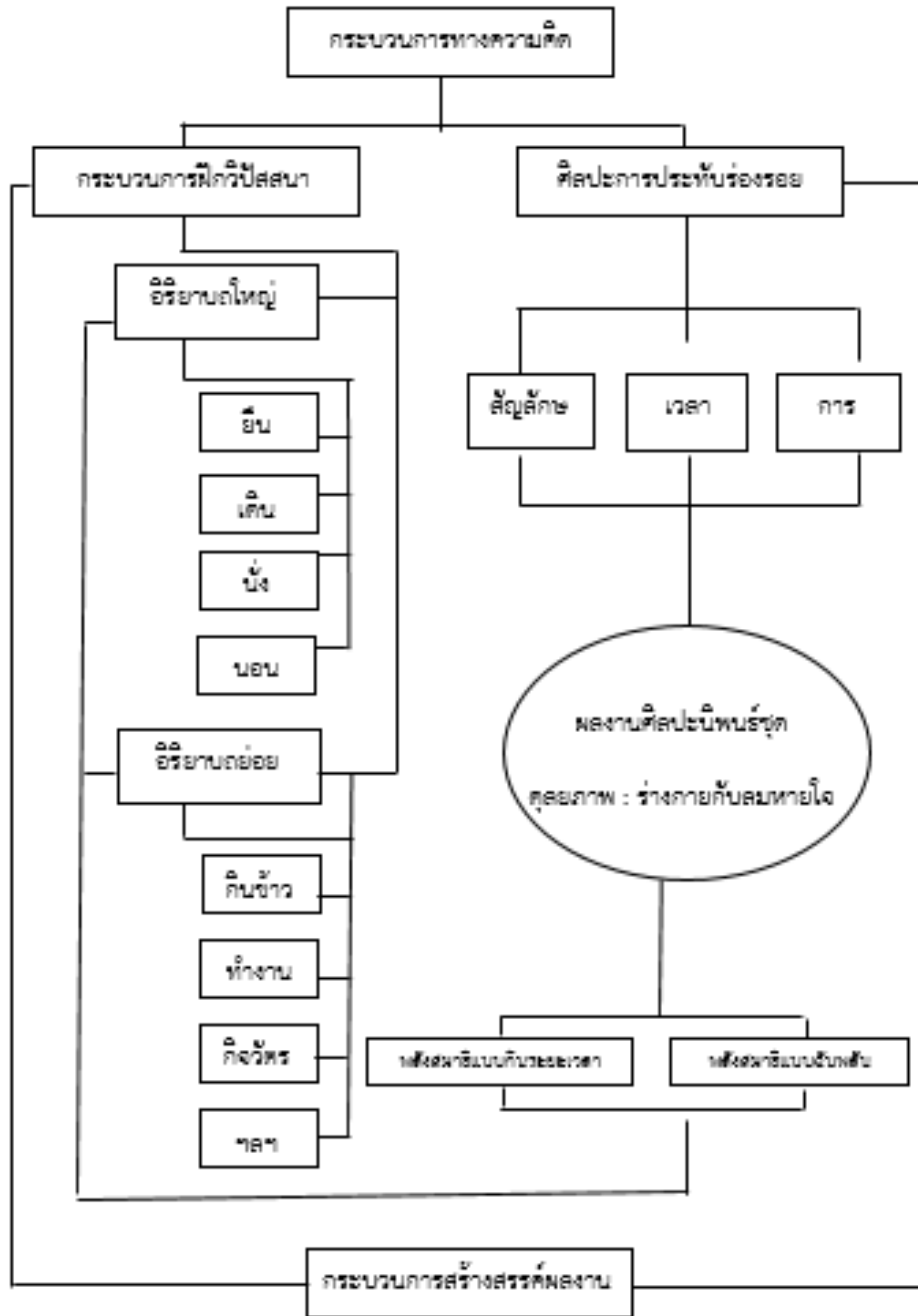
ที่มา: ผู้ศึกษา

สำหรับผลทางทัศนศิลป์ของการพัฒนาผลงานในระยยะที่3 ภาพสำเร็จของชิ้นงานในส่วนที่
 เกิดจากความตั้งใจคือมุมมองที่ให้ผู้ชมมองต่ำแบบตานกเป็นความตั้งใจแสดงออกถึงความเสียมเจียม
 ตัว และเพื่อสะท้อนการมองเข้าหาตัวเองเป็นการสำรวจตรวจสอบตน เพื่อหาความสมดุลของร่างกาย
 กับจิตใจ

ผลที่เกิดจากความไม่ตั้งใจคือร่องรอยของริ้วคลื่นอันเกิดจากทรายที่ยังไม่แห้งเมื่อถูกร่อนลง
 บนพื้นที่เป็นกระดาษจึงทำให้เกิดลูกคลื่น ที่เป็นความงามตามธรรมชาติแบบไม่ได้เจตนาให้เกิดขึ้นและ
 อยู่เหนือการควบคุม ซึ่งตอบสนองด้านแนวความคิดแบบพุทธศาสนา ในเรื่องของ “อนิจจัง” สรรพสิ่ง
 ล้วนไม่เที่ยง ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงไป มีเกิด มีคงอยู่ และเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนิพนธ์ชุดดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจจึงเป็นการ

บูรณาการระหว่างการปฏิบัติวิปัสณากรรมฐานกับการสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยสามารถสรุปกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานออกมาในรูปแบบแผนผังได้ดังนี้

ภาพที่ 99 แผนผังแสดงบทสรุปกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนิพนธ์ชุด

“ดุลยภาพ : ร่างกายกับลมหายใจ”

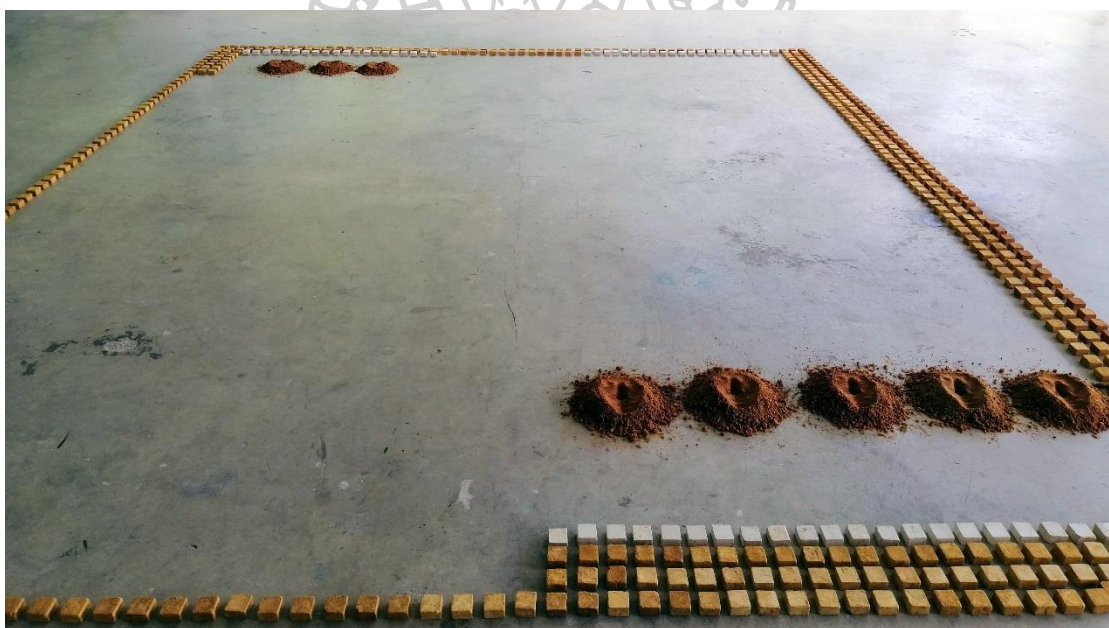
ที่มา: ผู้ศึกษา

ผลการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์

ในการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ด้านอันประกอบไปด้วย

1. การวิเคราะห์คุณภาพที่ปรากฏในผลงาน
2. การวิเคราะห์ความหมายของรูปร่างกายและรอยประทับ
3. การวิเคราะห์ความหมายของลมหายใจและการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยรายละเอียดของการวิเคราะห์มีดังนี้

1. การวิเคราะห์คุณภาพที่ปรากฏในผลงาน

ภาพที่ 100 แสดงความสมดุลที่เป็นองค์ประกอบหลักของการสร้างสรรค์ผลงาน

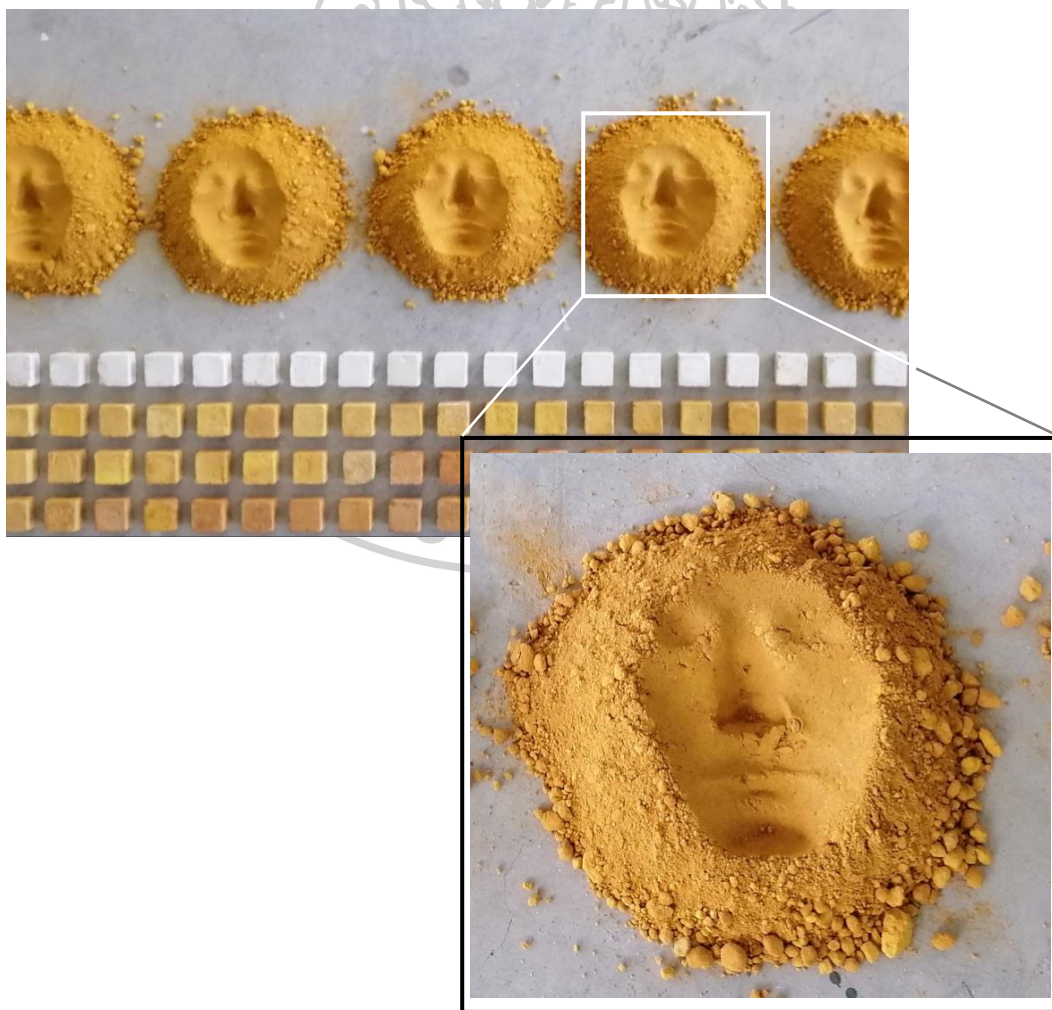
คุณภาพในผลงานศิลปะนิพนธ์ชุดนี้ปรากฏใน 2 ลักษณะคือ

- สภาวะการถ่วงดุล ซ้าย – ขวา เท่ากันเป็นการจำรองแบบการเท่ากันทั้งสองข้างจากรูป

ร่างกายมนุษย์ ร่องรอยประทับ ความสมดุลระหว่างร่างกายกับลมหายใจในผลงานเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์จากการเรียนรู้ร่างกายตน การนำเสนอผลงานจึงเป็นลักษณะการจำลอง ร่างกายและลมหายใจที่มีความสมดุลทั้งทางกายภาพ และแนวความคิดแสดงออกผ่านผลงานที่มีการนำเสนอความสมดุลที่เท่ากัน ประหนึ่งเป็นร่างกายที่มีอวัยวะซ้ายและขวาสองข้างเท่ากัน

- การจำลองความสมดุลของร่างกายกับลมหายใจและจิต เป็นการนำเสนอทางแนวความคิดของสภาวะสมดุลระหว่างร่างกายกับลมหายใจ ภาพผลงานจึงสะท้อนผ่านการจัดองค์ประกอบที่มีความสมดุลเป็นลักษณะเด่น เพื่อสื่อความหมายทางแนวความคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับ “ดุลยภาพ ร่างกาย กับลมหายใจ”

14. การวิเคราะห์ความหมายของรูปร่างกายและการประทับร่องรอยของผลงาน

ภาพที่ 101 แสดงรูปร่างกายที่ปรากฏในผลงาน

ร่างกาย = รูปร่างกายที่ปรากฏในผลงานมี 2 ลักษณะอันประกอบไปด้วย

1. รูป = รอยประทับร่างกาย ส่วนเท้า และใบหน้า ซึ่งเป็นอวัยวะของร่างกายที่มีความพิเศษ ในความเป็นเอกลักษณ์หนึ่งเดียว การไม่ซ้ำ การเป็นลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกความเป็นตัวตนเฉพาะบุคคล ซึ่งมีนัยที่แสดงความหมายถึง DNA ของแต่ละบุคคล ใบหน้าและลายนิ้วมือ ลายนิ้วเท้า เป็นอวัยวะเพียงไม่กี่ส่วนของร่างกายที่สามารถใช้ในการแสดงตัวตน และบ่งบอกอัตลักษณ์ส่วนบุคคลได้

2. รูป = ร่างกายที่เคลื่อนไหวขณะทำการแสดงสด เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายด้วยการควบคุมสภาวะความสมดุลระหว่างร่างกาย ลมหายใจ และจิต อย่างมีสติและสมาธิให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. การวิเคราะห์ความหมายของลมหายใจและการใช้พลังสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน

ภาพที่ 103 แสดงพื้นที่ว่างที่ปรากฏในผลงาน

- พื้นที่ว่าง = ลมหายใจ ช่องจังหวะของการกดประทับร่องรอยในแต่ละขณะของลมหายใจ/ เวลาระยะสั้น/ ความฉับพลัน

- พื้นที่ว่าง = พื้นที่ภายในและพื้นที่ภายนอกของรูปร่างกาย และรูปร่างรอบประทับ
ร่างกาย/ จิต สมาธิ

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการสร้างสรรค์ผลงาน

ปัญหาในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้คือการค้นหาวิธีการในการผสมผสานศิลปะให้เข้ากับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นศาสตร์คนละศาสตร์ที่มีวิถีในการกระทำที่ค่อนข้างสวนทางกัน แต่มีจุดเชื่อมโยงตรงจุดตัดตรงกลางระหว่างกัน และการนำเสนอเรื่องราวในลักษณะที่เป็นนามธรรม (การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน) ให้ออกมาเป็นรูปธรรม (ศิลปะ) ค่อนข้างมีความซับซ้อนและละเอียดอ่อน ปัญหาของการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้จึงไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ก็ไม่ยากจนเกินไปเนื่องจากวิถีชีวิตของชาว “เซน” ซึ่งมีลักษณะของการนำหลักปรัชญาพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันและบางครั้งคาบเกี่ยวกับเรื่องของสุนทรียะและการสร้างสรรค์ศิลปะ ซึ่งเป็นแนวทางที่มีให้ได้ศึกษาค้นคว้าและถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติได้เป็นอย่างดี การศึกษาค้นคว้าหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทำให้ค้นพบว่า แท้จริงแล้วศิลปะกับวิปัสสนากรรมฐานนั้นเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งเดียวกัน การได้ตื่นนอนในตอนเช้า ล้างหน้า แปรงฟัน รับประทานอาหารเช้า และปฏิบัติภาระงาน ตลอดจนปฏิบัติการสร้างสรรคศิลปะ ล้วนสามารถฝึกกรรมฐานไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติอิริยาบถต่างๆ ในการดำเนินชีวิตได้ทั้งสิ้น ดังนั้นข้อเสนอแนะต่อการสร้างสรรค์ผลงานที่มีลักษณะหรือแนวทางในการใช้พลังสมาธิและวิปัสสนากรรมฐานในการสร้างสรรค์งานศิลปะ จึงไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นไปที่กระบวนการทางด้านเทคนิคและวิธีการในการสร้างสรรค์ผลงานในแบบเดียวกัน หากแต่สำคัญที่หลักแนวความคิดและวิถีการดำเนินชีวิตและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนั้นล้วนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับหลักปฏิบัติทางศาสนา

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมศิลปากร (2532) ศิลปะถ้ำผาแต้ม โขงเจียม. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, น. 29.
- ชัยยศ อิชฎิวรพันธ์ (2557) หิมะ พระจันทร์ ดอกไม้ : สนวนญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สารคดีภาพ.
- ชัยยศ อิชฎิวรพันธ์ (แปล. 2559) Zen and Japanese culture. กรุงเทพฯ: พี.
- เททสึยะ อาเบะ, โชนะ โทคุโซ (การบรรยาย) เปิดตำนานหัตถศิลป์ไม้ไผ่จากเมืองเบปปุ. ห้องออดิทอเรียม ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC).
- ประกาศิต ประกอบผล (2560) “การพัฒนาคุณภาพจิตตามแนววิปัสสนากรรมฐาน” วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), ปีที่ 7(3), 88 – 89.
- พิเชษฐ์ เปี้ยกลั่น การศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะเหมือนจริงและนามธรรมภาพเขียนหมึกดำ : กรณีศึกษาจากนิยายเซนจีนและญี่ปุ่น. วารสารศิลป์ พีระศรี คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ 1(5), 112.
- วัชรเมธี ว. (2561) ชาลันถ้าย. นนทบุรี: สัปพายะ.

ภาษาต่างประเทศ

- Batchelor, S. (1994) *The Awakening of the West*. Berkeley.
- Clottes, J. (2008) Cave art. Retrieved. Encyclopaed Britannica (online). Web site: <https://www.britannica.com/art/cave-painting>, January 7, 2018.
- Gilhooly, R. (2016) *The Old Bamboo : the spa resort of Beppu in Oita Prefecture is home to one of japan’s last remaining bamboo waeaving communities*. Highlighting japan, October, 29.
- Manco, T (2014) *Big Art Small Art*. United Kingdom : Thames & Hudson.
- Suzuki, S. (2011) *Zen Mind, Biginner’s Mind: Informal Talk on Zen Meditation and Practice* T. Dixon. (Ed.) Boston: Shambhala.
- Teresa De Keersmaeker, A. (2011) “Performance 13: On Line/Anne Teresa De Keersmaeker, Jan 12–16, 2011,” MoMA video, 3:28, <https://www.youtube>.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นพเกล้า ศรีมาตย์กุล
วัน เดือน ปี เกิด	16 กันยายน 2522
สถานที่เกิด	นครราชสีมา
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี ศิลปบัณฑิต สาขา ภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปริญญาโท ศิลปมหาบัณฑิต สาขาภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	2/51 ลุมพินีวิลล์หลักสี่รามอินทรา จตุจักร บางเขน กรุงเทพฯ

